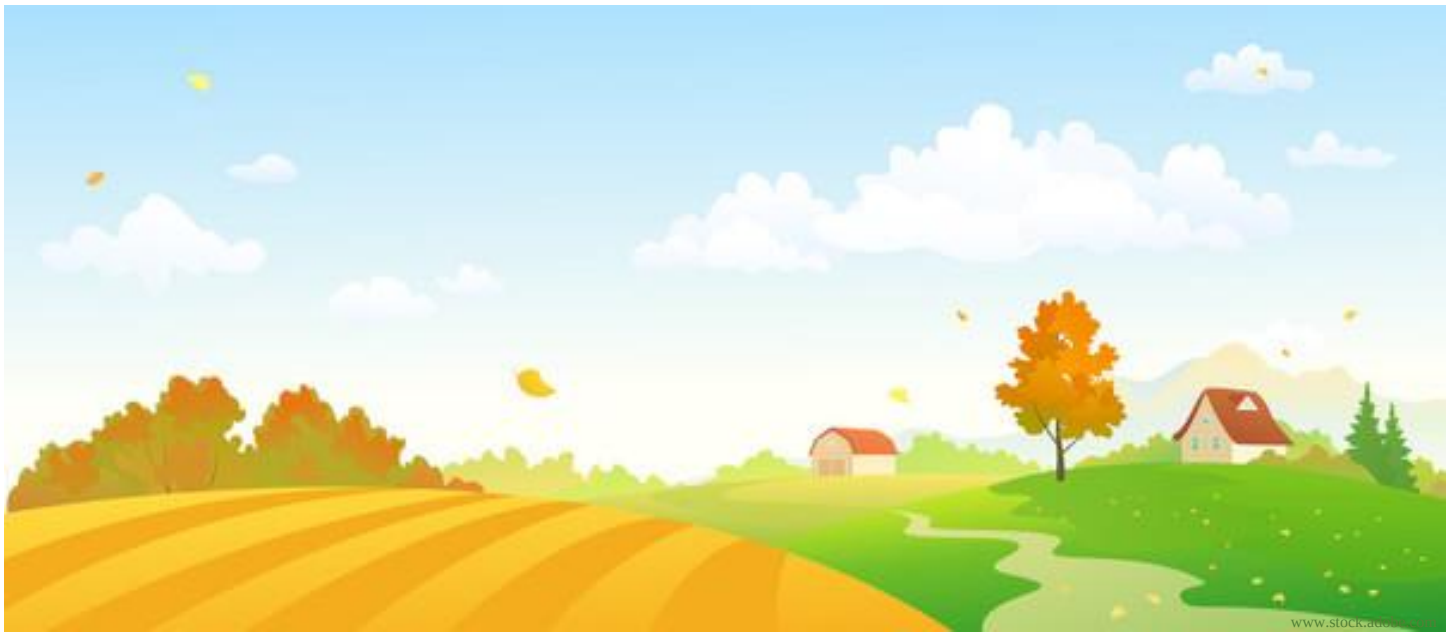

ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ У ПОЉОПРИВРЕДИ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ У 2023. ГОДИНИ

КЊИГА I

Хоризонтални преглед

Република Србија

Министарство пољопривреде,
шумарства и водопривреде

АУТОРИ:

СЕКТОР ЗА ПОЉОПРИВРЕДНУ ПОЛИТИКУ

Милица Јевтић, дипл. екон. – уредник и координатор

Књига I:

- **Глава 1:** Милица Јевтић, дипл. екон.
  СТИПС: Зорица Кукић, дипл. инж. пољоп.
- **Глава 2:** Тамара Ђуричанин, дипл. инж. пољоп.
- **Глава 3:** Републички завод за статистику
- **Глава 4:** мр Мирјана Бојчевски
- **Глава 5:** Милица Јевтић, дипл. екон.
  IPARD: Одељење за управљање IPARD програмом
  Поглавље 5.4: Зорица Кукић, дипл. инж. пољоп.
- **Глава 6:** Драгана Дробњак, маст. инж.
- **Глава 7:** Милица Јевтић, дипл. екон.

Књига II:

- **Поглавље 1.1:** Љиљана Дудуковић, дипл. инж. пољоп.
- **Поглавље 1.2:** Татјана Мирановић Дробњак, дипл. инж. пољоп.
- **Поглавље 1.3:** Татјана Мирановић Дробњак, дипл. инж. пољоп.
- **Поглавље 1.4:** Милан Ђупрић, дипл. инж. пољоп.
- **Поглавље 1.5:** Весна Радојичић, дипл. инж. пољоп.
- **Поглавље 1.6:** Весна Радојичић, дипл. инж. пољоп.
- **Поглавље 1.7:** Војкан Стојановић, дипл. инж. пољоп.
- **Поглавље 2.1:** Мирко Новаковић, дипл. инж. пољоп.
- **Поглавље 2.2:** Мирко Новаковић, дипл. инж. пољоп.
- **Поглавље 2.3:** Томислав Топаловић, др. вет. мед.
- **Поглавље 2.4:** Томислав Топаловић, др. вет. мед.
- **Поглавље 2.5:** Томислав Топаловић, др. вет. мед.
- **Поглавље 2.6:** Томислав Топаловић, др. вет. мед.

јун 2024. године

РЕЧ МИНИСТРА

Драги читаоци,

Са великим задовољством вам представљамо овогодишње издање Извештаја о стању у пољопривреди у Републици Србији у 2023. години, чиме се наставља дугогодишња пракса објављивања овог документа. Овогодишња „Зелена књига 2023“ пружа макроекономски преглед сектора пољопривреде, као и преглед стања тржишта најважнијих пољопривредних производа кроз мноштво статистичких показатеља.

Израдом и објављивањем овог документа желимо да стручној и широј јавности представимо ситуацију у пољопривреди у претходној години, која је свакако била пуна изазова, нарочито за наше пољопривредне произвођаче. Такође, овај документ, поред прегледа стања у 2023. години, указује на средњорочна и дугорочна кретања појединих показатеља, чиме се јавности пружа шири увид у стање сектора и изазове са којима се ова делатност суочава.

Имајући у виду приступни процес Републике Србије Европској унији, посебан део „Зелене књиге 2023“ посвећен је стању у пољопривреди у Европској унији, како би се читаоцима омогућило поређење показатеља српске пољопривреде са земљама чланицама Европске уније. У том смислу, поносни смо на чињеницу што се „Зелена књига“ припрема према методологији која се користи у Европској унији у ову сврху, чему у прилог говоре и позитивне оцене Европске комисије.

Изузетно смо задовољни због досадашње позитивне реакције стручне јавности на квалитет и садржај „Зелене књиге“, те се надамо да ће и „Зелена књига 2023“ испунити очекивања читалаца. Свакако, наставићемо и убудуће да унапређујемо овај документ, укључујући актуелне теме, са жељом да овај, можда најважнији сектор привреде, представимо на најбољи начин и тиме допринесемо што бољој информисаности јавности.

С поштовањем,

министар

др Александар Мартиновић

САДРЖАЈ

УВОД 5
1. СТАЊЕ У ПОЉОПРИВРЕДИ 6
1.1. Макроекономски амбијент и значај пољопривредно-прехрамбеног сектора 6
1.2. Структура пољопривредне производње 13
1.2.1. Коришћено пољопривредно земљиште 13
1.2.2. Општи показатељи пољопривредне производње 14
1.2.3. Цене пољопривредних производа 19
2. СПОЉНОТРГОВИНСКА РАЗМЕНА ПОЉОПРИВРЕДНО-ПРЕХРАМБЕНИХ ПРОИЗВОДА 22
2.1. Укупна размена 22
2.2. Структура размене 24
2.3. Водећи производи у размени 26
2.4. Главни трговински партнери 28
3. ПОПИС ПОЉОПРИВРЕДЕ 2023 35
4. СИСТЕМ РАЧУНОВОДСТВЕНИХ ПОДАТАКА НА ПОЉОПРИВРЕДНИМ ГАЗДИНСТВИМА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ (FADN) И АНАЛИЗА ФИНАНСИЈСКИХ ПОДАТАКА У СРБИЈИ 38
4.1. Трансформација у Мрежу података о одрживости пољопривредних газдинстава 38
4.2. Поље истраживања и узорак FADN система 38
4.3. Анализа пословања пољопривредних газдинстава 40
4.3.1. Коришћено пољопривредно земљиште 41
4.3.2. Утрошак радне снаге 43
4.3.3. Вредност производње 46
4.3.4. Трошкови производње 47
4.3.5. Субвенције 50
4.3.6. Нето додата вредност 54
4.3.7. Нето додата вредност по ГРЈ 56
4.3.8. Нето добит 57
4.3.9. Нето добит по ГРЈ 58
5. ПОЉОПРИВРЕДНА ПОЛИТИКА 60
5.1. Оквир пољопривредне политике и политике руралног развоја 60
5.2. Мере пољопривредне политике и политике руралног развоја у 2023. години 61
5.3. Буџетска средства за подршку пољопривреди и руралном развоју 63
5.3.1. Буџет Министраства пољопривреде, шумарства и водопривреде 63
5.3.2. Опредељена средства за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју 63
5.3.3. Реализована средства за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју 64
5.4. Подршка на покрајинском и локалном нивоу 70
6. КЛИМАТСКЕ ПРОМЕНЕ У ПОЉОПРИВРЕДИ 71
7. СТАТИСТИЧКИ ПРЕГЛЕД ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПРОИЗВОДЊЕ У ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ У 2022. ГОДИНИ 75
7.1. Биљна производња 76
7.1.1. Житарице 76
7.1.2. Кромпир и шећерна репа 78
7.1.3. Уљарице 80
7.1.4. Воће 81
7.1.1. Поврће 83
7.1.2. Грожђе за производњу вина 84
7.1.3. Маслине за производњу уља 85
7.2. Сточарска производња 86
7.2.1. Сточни фонд 86
7.2.2. Производња меса 88
7.3. Производња млека и млечних производа 91
7.3.1. Производња млека 91
7.3.2. Производња млечних производа 94
8. ПРИЛОЗИ 96
1. СТАЊЕ У ПОЉОПРИВРЕДИ 96
2. СПОЉНОТРГОВИНСКА РАЗМЕНА 106
3. ПОЉОПРИВРЕДНА ПОЛИТИКА 108

УВОД

Извештај о стању у пољопривреди у Републици Србији у 2023. години („Зелена књига 2023“) представља једанаести по реду извештај овог типа, који израђује и објављује Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, са жељом да стручној и широј јавности понуди свеобухватан аналитички документ, који даје приказ сектора српске пољопривреде у претходној години.

Посебан значај овогодишње „Зелене књиге“ лежи у чињеници да су у анализу укључени резултати Пописа пољопривреде 2023, што овај извештај чини једним од првих јавних аналитичких докумената, који представљају резултате Пописа пољопривреде 2023 по секторима. Резултати Пописа пољопривреде 2023 припремљени су и прилагођени потребама израде овог документа од стране Републичког завода за статистику, чији стручњаци су аутори посебног поглавља у „Зеленој књизи 2023“, посвећеног управо Попису пољопривреде 2023, а у циљу упознавања јавности са значајем Пописа пољопривреде као свеобухватног истраживања у пољопривреди.

Овогодишња „Зелена књига 2023“, задржавајући структуру претходних издања, састоји се из два дела – Књига I приказује сектор пољопривреде са макроекономског аспекта, укључујући економске и финансијске показатеље, док Књига II пружа преглед стања у најважнијим гранама пољопривреде, односно пољопривредним тржиштима у 2023. години. Како се сваке године, а у складу са актуелном ситуацијом и трендовима, у овај документ укључују специјализована поглавља, поред поглавља о Попису пољопривреде 2023, овогодишње издање садржи поглавље о климатским променама, као и статистички преглед пољопривредне производње у Европској унији у 2022. години.

Сви статистички подаци у овом документу базирани су на званичним статистичким подацима за 2023. годину и приказани су у односу на претходну, 2022. годину, као и у односу на просек претходног петогодишњег периода (2018-2022), док су графички и табеларно (у прилогу) приказани у оквиру десетогодишњих временских серија (2014-2023). Произвођач већине статистичких података, садржаних у овом документу, је Републички завод за статистику, док су остали извори статистике релевантни административни извори – поједини регистри Министарства и других државних органа, Народна банка Србије, *Eurostat,* DG AGRI и др.

С обзиром на то да је пољопривредна статистика Србије скоро у потпуности усклађена са методологијом *Eurostat*, као и да је структура „Зелене књиге“ прилагођена структури сличних аналитичких извештаја који се објављују у Европској унији, Извештај о стању у пољопривреди у Републици Србији у 2023. години обезбеђује упоредивост са подацима на нивоу ЕУ, као и са релевантним аналитичким документима у области пољопривреде ЕУ.

Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде захваљује се **Републичком заводу за статистику** на подршци и помоћи приликом израде овог документа.

1. СТАЊЕ У ПОЉОПРИВРЕДИ

1.1. Макроекономски амбијент и значај пољопривредно-прехрамбеног сектора

Макроекономска кретања у Републици Србији у претходном петогодишњем периоду у великој мери била су условљена глобалним кретањима, изазваним неекономским факторима – појава COVID-19 пандемије и руско-украјински сукоб за последицу су имали поремећаје тржишта у виду прекинутих ланаца снабдевања, ограничене понуде сировина и енергената, промене потрошачких навика, инфлаторних кретања, поремећаја новчаних токова и сл. Међутим, током 2022., а нарочито у 2023. години, долази до постепеног опоравка економских активности и побољшања привредног амбијента, уз још увек значајан утицај цена на показатеље који садрже ценовну компоненту.

Након године ограниченог реалног раста БДП, повећања дефицита у спољнотрговинској размени и изразито високе инфлације, 2023. годину обележио је наставак стабилног реалног раста БДП, значајно смањење дефицита у размени, као и смањење годишње стопе инфлације. Тржиште радне снаге током 2023. године такође показује знаке стабилизације, пре свега у погледу задржавања стопе незапослености испод 10%, као и повећања просечних зарада. У погледу монетарних показатеља, 2023. годину карактерише наставак стабилности девизног курса, као и значајно повећање девизних резерви, док буџетски показатељи указују на смањење дефицита платног биланса и његовог учешћа у БДП, као и смањење учешћа јавног дуга у БДП.

Табела 1: Основни макроекономски индикатори; 2019-2023

	2019	2020	2021	2022	2023
БДП (мил. EUR)[1]	46.005	46.815	53.345	60.427	69.521
Реални раст БДП (% промене у односу на претходну годину)[2]	4,3	-0,9	7,7	2,5	2,5
Стопа незапослености (%)[3]	11,2	9,7	11,1	9,5	9,5
Зараде (годишњи просек, EUR)[4]	466,0	510,9	560,2	637,9	733,5
Укупан извоз робе и услуга (мил. EUR)[5]	23.349	22.271	28.818	38.004	41.009
Укупан увоз робе и услуга (мил. EUR)[5]	27.960	26.370	33.439	45.054	44.596
Спољнотрговински биланс (мил. EUR)[5]	-4.612	-4.099	-4.621	-7.050	-3.587
Спољнотрговинска размена (мил. EUR)[5]	51.309	48.641	62.258	83.058	85.605
Текући рачун платног биланса (% БДП)	-6,9	-4,1	-4,2	-6,9	-2,6
Буџетски суфицит/дефицит (% БДП)[6]	0,2	-8,3	-4,6	-3,3	-2,2
Јавни дуг (централни ниво) (% БДП)	51,9	57,0	56,5	55,1	52,0
Инфлација (потрошачке цене, % промене у односу на исти месец претходне године)	1,9	1,3	7,9	15,1	7,6
Девизне резерве НБС (мил. EUR)	13.378	13.492	16.455	19.416	24.909
Девизни курс (годишњи просек, RSD/EUR)	117,85	117,58	117,57	117,46	117,25
Девизни курс (годишњи просек, RSD/USD)	105,28	103,03	99,49	111,86	108,41

[1] Према методологији ESA 2010. Подаци за 2023 су добијени као збир четири тромесечја.
[2] У сталним ценама претходне године.
[3] Од 2021., подаци усклађени са Пописом из 2022. године. Подаци су раније ревидирани према методологији Анкете о радној снази из 2021. године. Податак за 2023. је просек четири тромесечја.
[4] До 2018. године зараде се приказују по старој методологији. Од 2018. године зараде се објављују према новој методологији и на основу података Пореске управе. За прерачун динарских зарада у евре коришћен је просечни курс RSD/EUR у посматраном периоду.
[5] Од 2007. подаци о платном билансу (текући рачун, извоз и увоз робе и услуга) усклађени су са смерницама садржаним у Приручнику за израду платног биланса и међународне инвестиционе позиције бр. 6 ММФ-а (BPM6). Подаци за 2005. и 2006. приказани су према претходној методологији. Због прекида серије, за 2007. стопе раста извоза и увоза робе и услуга нису приказане. Од 2007. извоз и увоз робе је дат према општем систему трговине, који представља шири концепт и обухвата сву робу која улази на економску територију земље или је напушта, са изузетком робе која је у транзиту. Претходне године су дате према специјалном систему трговине.
[6] Консолидовани (од 2005) и републички (од 2008) дефицит укључују плаћање активираних гаранција, докапитализације банака и преузимања дуга, према методологији ММФ-а.

Извор: НБС

Почетак и средину претходног десетогодишњег периода обележио је стабилан благи раст нивоа БДП (од 36 до 47 млрд. EUR), да би крајем периода био забележен нешто већи раст БДП, достижући у 2023. години ниво од близу 70 млрд. EUR[1]. Уз евидентно повећање економских активности, на овакав раст БДП у претходне три године значајно је утицао и раст цена.

Након значајног раста у 2021. години (као последица ниске базне вредности), реални раст БДП у наредне две године бележи стабилан ниво од 2,5%[2] мг.

График 1: Бруто домаћи производ (млрд. EUR) и реални раст БДП (%) (десна оса); 2014-2023

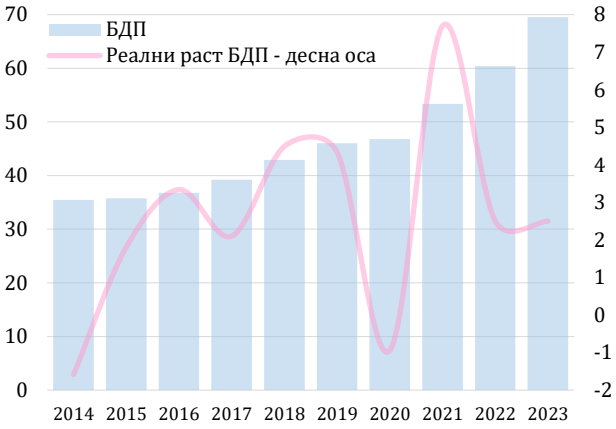

Извор: НБС

Посматрано према кварталима 2023. године, стопе реалног раста БДП су се прогресивно повећавале из квартала у квартал, бележећи најнижи ниво раста у 1. кварталу (0,9%), да би у 2. и 3. кварталу био забележен ниво раста БДП од 1,6% и 3,6%, достижући највећи раст у 4. кварталу (3,8%).

Када је реч о сектору пољопривреде, шумарства и рибарства, стопе реалног раста БДВ забележиле су релативно висок ниво у сва четири квартала 2023. године, захваљујући у великој мери ниским базним вредностима претходне године. Највиши ниво реалног раста БДВ пољопривреде забележен је у 1. и 3. кварталу (8,6% и 8,9%), док је у 2. и 4. кварталу остварен незнатно нижи раст (7,3% и 7,7%).

У контексту употребе БДП, највећи реални раст остварен је у компоненти бруто инвестиција у основна средства, са максимално оствареним нивоом раста у четвртом кварталу од 5,2%.

График 2: Јавни дуг (централни ниво) (млрд. EUR) и учешће јавног дуга у БДП (%) (десна оса); 2014-2023

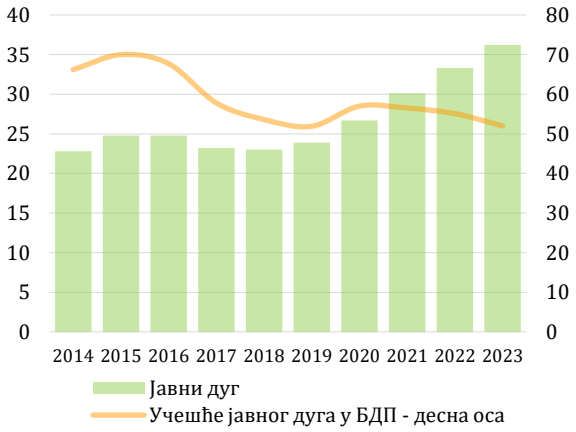

Извор: МФ; Управа за јавни дуг

Током прве половине претходне деценије, јавни дуг земље био је на стабилном нивоу, крећући се у распону од 23 до 25 млрд. EUR, да би од 2020. године почео да се повећава, достижући максимални ниво у 2023. години од 36,2 млрд. EUR.

Међутим, имајући у виду повећање апсолутне вредности БДП у истом периоду по стопи нешто већој од стопе раста јавног дуга, очекивано је смањење учешћа јавног дуга у БДП. Ово учешће је почетком периода бележило ниво од близу 70%, да би се средином периода и 2023. године смањило на ниво од 52%.

[1] Подаци за 2023. годину су добијени као збир четири квартала.
[2] У сталним ценама претходне године.

У структури јавног дуга на централном нивоу доминирају директне обавезе (34,3 млрд. EUR), док је укупан спољни дуг био на нивоу од 25,4 млрд. EUR, односно унутрашњи дуг на нивоу од 10,8 млрд. EUR.

Након трогодишњег буџетског суфицита у периоду 2017-2019 и максималног буџетског дефицита, забележеног 2020. године, период који следи обележило је смањење учешћа буџетског дефицита у БДП.

Буџетски дефицит је у 2023. години забележио ниво од 2,2% БДП, што је 1 пп мање учешће у односу на претходну годину, чиме се наставља тренд смањења вредности овог показатеља.

График 3: Буџетски биланс и текући рачун платног биланса (% БДП); 2014-2023

Извор: НБС

Након достигнутог рекордног учешћа дефицита текућег рачуна платног биланса у БДП током 2022. године, наредне, 2023. године, забележена је вредност овог показатеља на нивоу од 2,6% (4,3 пп мање него 2022. године). На ово смањење у највећој мери утицало је смањење робног дефицита, уз наставак повећања суфицита на рачуну услуга, као и повећање прилива капитала кроз стране директне инвестиције.

Спољнотрговинска размена роба и услуга, након перманентног раста у првој половини претходне деценије и стагнације у периоду глобалних поремећаја током пандемије, наставља раст од 2021. године, нарочито изражен у две наредне године. Овакво кретање је очекивано, имајући у виду општи пораст цена сировина и енергената на светском нивоу, што је у великој мери утицало на цене роба и услуга, али уз видљиву стабилизацију током 2023. године.

Вредност спољнотрговинске размене је током 2023. године достигла рекордни ниво од 85,6 млрд. EUR (3% више него претходне године), уз остварен извоз роба и услуга у вредности од 41 млрд. EUR и вредност увоза на нивоу од 44,6 млрд. EUR.

Услед оваквог односа у размени, у 2023. години остварена је упола мања вредност дефицита у односу на 2022. годину (3,6 млрд. EUR).

График 4: Спољнотрговинска размена РС (млрд. EUR); 2014-2023

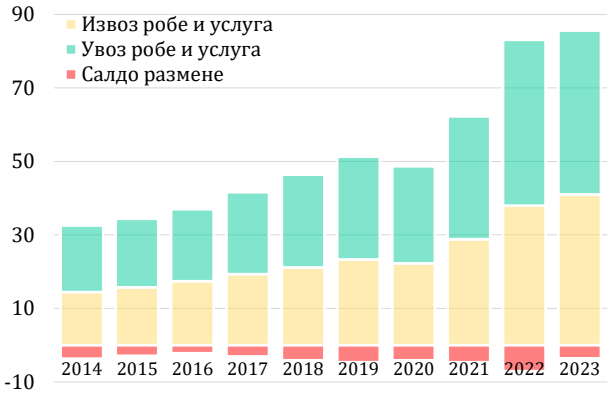

Извор: НБС

Смањење робног дефицита резултат је комбинованог утицаја раста извоза (3,7% мг.) и нижег увоза (-4,8% мг.), пре свега по основу мањег дефицита енергетског биланса (за око 1,9 млрд. EUR), захваљујући смањењу светских цена енергената, мањем количинском увозу и повећаном извозу струје. Расту робног извоза највише доприноси извоз прерађивачке индустрије, који је повећан за 5,4% као резултат

инвестиција из претходног периода, при чему је 16 од 23 гране забележило раст, а нарочито гране везане за аутомобилску индустрију, производњу машина, опреме и електронике. *(Извештај о инфлацији, фебруар 2024., НБС)*

Услед повећања извоза током 2023. године и истовременог смањења увоза, ниво покривености увоза извозом у 2023. години достиже максималну вредност у претходној деценији, на нивоу од 92%, еквивалентну повећању за 7,6 пп у односу на претходну годину.

График 5: Коефицијент отворености привреде и покривености увоза извозом; 2014-2023

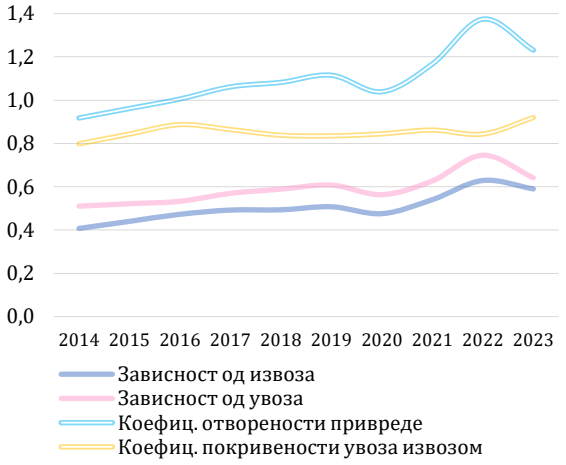

Извор: НБС (обрачун МПШВ)

С обзиром на чињеницу да је БДП у 2023. години растао по стопи већој од раста извоза, као и да је увоз смањен, дошло је до смањења зависности земље од извоза (за 3,9 пп), као и до већег смањења зависности од увоза (за 10,4 пп) у односу на претходну годину.

Како је забележен дефицит током 2023. године мањи у односу на претходну годину, само његово постојање упућује на већу зависност од увоза у односу на зависност од извоза, али је, због вредности дефицита, разлика између ове две величине смањена у односу на претходни период.

Након рекордног нивоа коефицијента отворености привреде, достигнутог 2022. године, наредне године бележи се његово смањење, настало услед већег раста БДП у односу на раст вредности спољнотрговинске размене. Забележена вредност коефицијента отворености привреде у 2023. години достиже ниво од 1,23 (14,3 пп мање у односу на 2022. годину), указујући на чињеницу да је вредност спољнотрговинске размене роба и услуга у 2023. години за 23% премашила вредност оствареног БДП.

Током 2023. године настављају се позитивни трендови на тржишту радне снаге, изражени кроз раст стопе запослености за 0,7 пп, односно пад стопе незапослености за 0,1 пп у односу на претходну годину. Остварене стопе запослености од 50,2% и незапослености од 9,4% у 2023. години представљају рекордне вредности у претходној деценији.

График 6: Стопа запослености и незапослености (%); 2014-2023[3]

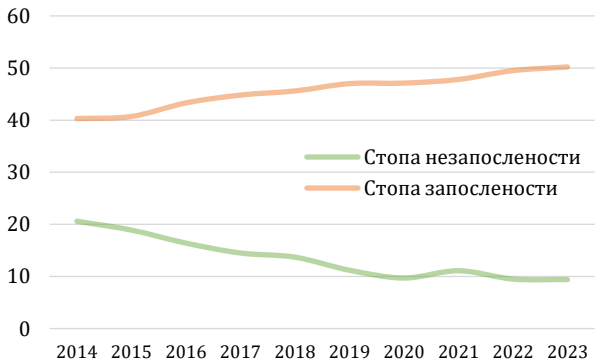

Извор: РЗС

[3] Од 2021. године Републички завод за статистику спроводи истраживање Анкета о радној снази према новој, редизајнираној методологији Евростата. Промене које су у АРС уведене од 2021. године углавном се односе на дефиниције и начин спецификације одређених категорија становништва на тржишту рада – запослених лица, незапослених лица и лица ван радне снаге – као и на опсег и обим варијабли посвећених њиховим додатним карактеристикама. Како би се обезбедила упоредивост података након преласка на нову методологију, извршена је ревизија временских серија АРС-а за период од 2010. до 2020. године.

Према подацима Анкете о радној снази (РЗС), у 2023. години је било запослено 2,84 милиона лица[4], што је приближно нивоу из претходне године (+0,8%). Сличан тренд стагнације присутан је и код броја незапослених, с обзиром да је у 2023. години регистровано око 296 хиљада незапослених, односно 0,2% мање него 2022. године.

График 7: Просечне зараде[5] (EUR) и тренд; 2014-2023

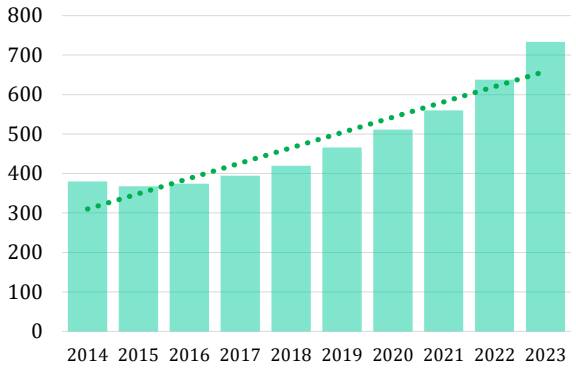

Извор: НБС

Прву половину претходне деценије карактерише стагнација просечних зарада на нивоу од око 400 EUR, док се у другој половини периода бележи њихов раст (у просеку 12% мг. у периоду 2019-2023).

Током 2023. године просечне зараде су достигле максимални ниво од 734 EUR, што је повећање од 15% у односу на зараду претходне године и чак 93% више од вредности просечне зараде почетком периода.

Након стагнације девизних резерви НБС у првој половини претходне деценије на нивоу од око 10 млрд. EUR и периода убрзаног раста од средине периода, током 2023. године забележен је рекордан ниво девизних резерви, од 24,9 млрд. EUR.

Овај ниво бруто девизних резерви резултат је увећања девизних резерви за око 5,5 млрд. EUR током 2023. године, достижући резултат који је за 28,3% већи у односу на претходну годину.

График 8: Девизне резерве НБС (млрд. EUR); 2014-2023

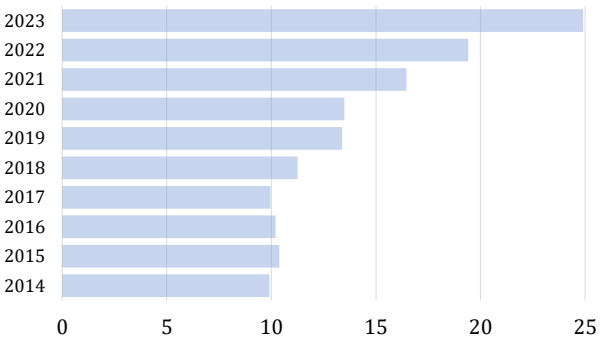

Извор: НБС

На овако висок раст бруто девизних резерви у највећој мери утицали су приливи по основу интервенција НБС кроз куповину девиза и по основу управљања девизним резервама. Такође, нето тржишни ефекти били су позитивни, на шта је пре свега утицало повећање цене злата у USD на међународном тржишту, док је слабљење долара према евру имало супротан ефекат[6].

[4] У категорији „становништво старо 15 и више година“.
[5] Просек периода.
[6] Извор: *Извештај о стању девизних резерви и кретања на међубанкарском девизном тржишту у децембру 2023. године, НБС, 2024.*

График 9: Стопа инфлације (%); 2014-2023

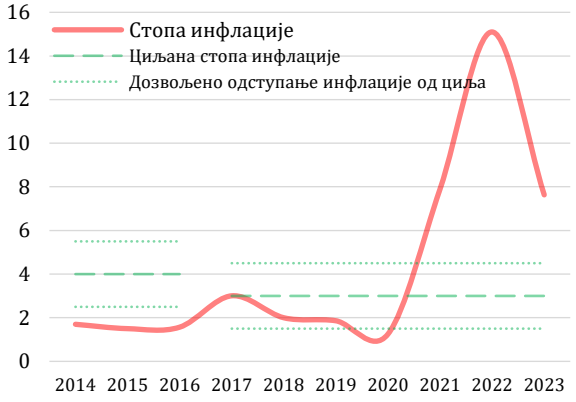

Извор: НБС

Годишња стопа инфлације, мерена растом потрошачких цена, у већем делу претходне деценије кретала се на стабилном нивоу до 3%, да би се у периоду 2021-2023 инфлација значајно повећала, достижући максимални ниво 2022. године (15,1%).

Током 2023. године бележи се нижа стопа инфлације, од 7,6%, што је 7,5 пп мање у односу на прошлогодишњи ниво. На овакав ниво инфлације највише је утицао пораст цена гаса, електричне енергије за домаћинство, прерађене хране, индустријских производа, услуга итд.

У првој трећини посматраног периода, стопа инфлације се кретала испод зоне циљане инфлације, да би се исти тренд наставио 2020. године, након три године кретања инфлације у оквиру пројектованог нивоа. У последње три године стопа инфлације показује значајно (позитивно) одступање од циља (уз максимум 2022. године), које у 2023. години бележи вредност од 4,6 пп (3,1 пп/6,1 пп).

Однос динара према евру у 2023. години задржава стабилни ниво (-0,2% мг.) у односу на претходни период, бележећи ниво од 117,25 динара.

Након достигнуте максималне вредности 2022. године, вредност долара у 2023. години опала је за 3,1%, задржавши се на нивоу од 108,41 динара.

График 10: Међувалутни курс динара (RSD); 2014-2023

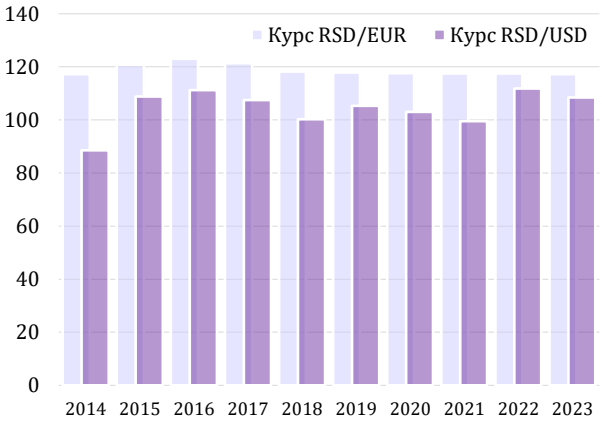

Извор: НБС

Табела 2: Учешће сектора пољопривреде у основним макроекономским показатељима (%); 2019-2023

	2019	2020	2021	2022	2023
БДВ у текућим ценама (мил. RSD)					
Пољопривреда, шумарство, лов и риболов (А)	322.840	349.165	394.708	458.499	426.644
Учешће у укупној БДВ (%)					
Пољопривреда, шумарство, лов и риболов (А)	7,2	7,6	7,6	7,7	6,3
Број запослених (000 лица)					
Пољопривреда, шумарство, лов и риболов (А)	452,7	421,4	390,5	390,7	373,2
Производња прехрамбених производа (С10)	88,6	91,4	89,5	98,3	95,9
Производња пића (С 11)	10,9	11,7	10,0	10,3	10
Производња дуванских производа (С 12)	2,3	2,6	4,3	4,3	2,7
Учешће у укупној запослености (%)					
Пољопривреда, шумарство, лов и риболов (А)	15,6	14,6	14,2	13,9	13,1
Производња прехрамбених производа (С10)	3,1	3,2	3,2	3,5	3,4
Производња пића (С 11)	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Производња дуванских производа (С 12)	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1
Однос просечне нето зараде у пољопривреди у односу на просечне нето зараде (%)					
Пољопривреда, шумарство, лов и риболов (А)	86,3	87,0	84,9	82,3	81,0

Производња прехрамбених производа (C10)	77,5	76,8	76,6	75,9	76,4
Производња пића (C 11)	126,9	118,8	114,8	109,3	106,0
Производња дуванских производа (C 12)	197,7	211,8	181,7	168,4	163,1
Учешће пољопривредно-прехрамбених производа у укупној спољнотрговинској размени (%)					
у извозу	18,5	21,3	19,0	17,3	16,2
у увозу	7,8	8,9	8,4	8,0	9,1

Извор: РЗС

Већина економских показатеља у сектору пољопривреде током 2023. године бележи смањење у односу на претходну годину, што је донекле очекивано када је реч о показатељима који садрже ценовну компоненту, а имајући у виду смањење тржишних цена на светском нивоу, као и успоравање инфлаторних кретања током 2023. године. Поред тога, развој осталих сектора привреде, нарочито грађевинарства и услуга, резултира смањењем учешћа сектора пољопривреде у основним макроекономским показатељима у 2023. години.

График 11: БДВ пољопривреде (млрд. RSD) и учешће у укупној БДВ (%) (десна оса); 2014-2023

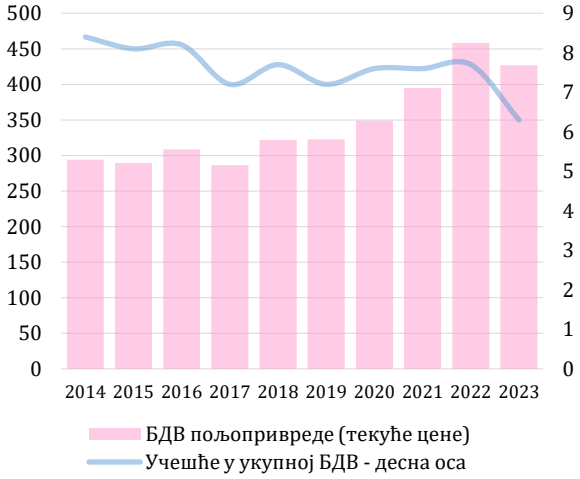

Извор: НБС

Посматрано у текућим ценама, током 2023. године остварена је 7% нижа БДВ у пољопривреди у односу на претходну годину, као последица, пре свега, смањења цена и инфлације. Међутим, стопа реалног раста БДВ бележи позитивну вредност у сва четири квартала 2023. године, и то нарочито у 1. (8,6%) и 3. кварталу (8,9%), чинећи пољопривреду једним од сектора са највећим растом БДВ у 2023. години.

Учешће БДВ пољопривреде у укупној БДВ, након варирања средином периода, у 2023. години наставља тенденцију смањења, достижући минимални ниво од 6,3%, односно 1,4 пп мање у односу на претходну годину.

Након претходног благог смањења и привремене двогодишње стабилизације (2021-2022), током 2023. године наставља се тренд пада броја запослених у сектору пољопривреде и прехрамбене индустрије, бележећи ниво од 373 хиљаде запослених, односно 4,3% мање него 2022. године. Ово смањење у највећој мери резултат је пада броја запослених у примарној пољопривреди (-4,5%) и у производњи дуванских производа (чак -37,2%).

График 12: Број запослених[7] (000 лица) и учешће у укупној запослености (%) (десна оса); 2014-2023

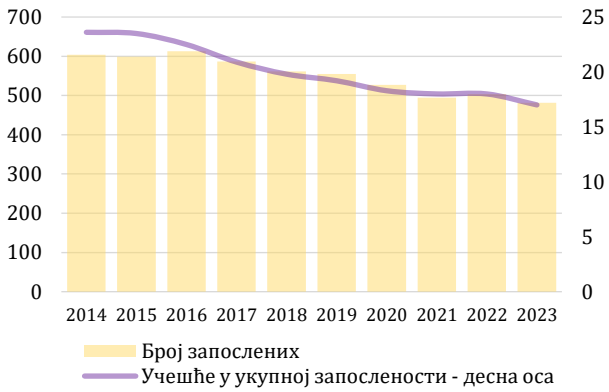

Извор: РЗС

[7] Број запослених се односи на запослене у пољопривреди и прехрамбеној индустрији, односно на секторе делатности КД2010: А – Пољопривреда, шумарство и рибарство, С 10 – Производња прехрамбених производа, С 11 – Производња пића и С 12 – Производња дуванских производа.

Учешће запослених у пољопривреди и прехрамбеној индустрији у укупном броју запослених у 2023. години бележи ниво од 17% (-1 пп у односу на 2022. годину и 6,6 пп мање у односу на почетак периода), чиме је настављен тренд смањења учешћа запослених у овом сектору у укупном броју запослених у привреди.

График 13: Одступање просечних месечних нето зарада у пољопривреди од просечних нето зарада у РС (просек = 0) (%); 2019-2023

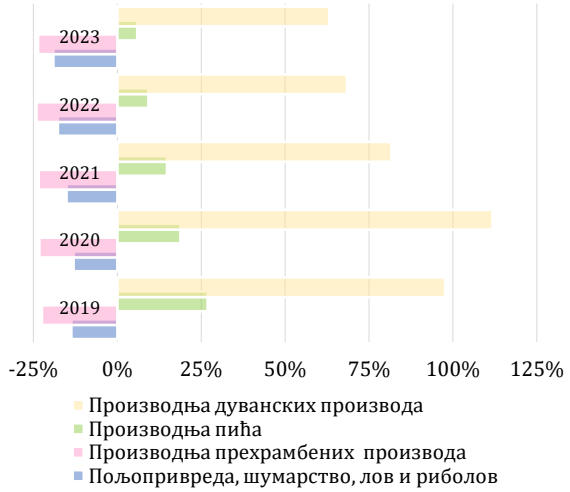

Извор: РЗС

Просечне нето зараде у сектору пољопривреде и прехрамбене индустрије током 2023. године повећане су у свим делатностима између 11% и 15,5%.

Међутим, имајући у виду повећање просечне нето зараде на нивоу привреде по стопи од 14,8% у односу на 2022. годину, одступање нето зарада од просека повећано је у примарној пољопривреди за 1,3 пп (на -19%), док у осталим делатностима просечна зарада одступа од просека мање него претходне године.

Повећање вредности укупног извоза робе и услуга у 2023. години за 8% мг., уз истовремено смањење вредности извоза у пољопривреди за 3%, резултирало је учешћем извоза пољопривреде у укупном извозу од 16,2%, што је минимално учешће пољопривреде у извозу у последњој деценији.

Насупрот томе, раст вредности увоза пољопривредно-прехрамбених производа за 7% мг. довео је до повећаног учешћа ове категорије производа у укупном увозу (на 9,1%), с обзиром да је укупан увоз смањен у односу на претходну годину (-1%).

График 14: Учешће увоза и извоза пољопривредно-прехрамбених производа у укупном увозу и извозу (%); 2014-2023

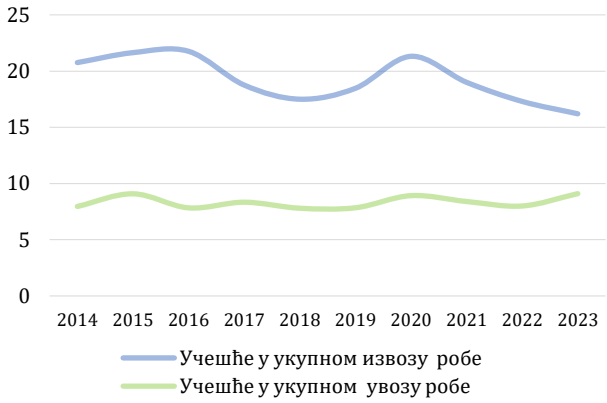

Извор: РЗС

1.2. Структура пољопривредне производње

1.2.1. Коришћено пољопривредно земљиште

Коришћено пољопривредно земљиште (КПЗ) у Републици Србији у 2023. години заузимало је површину од 3.396.315 ha, што је 2,6% мање него претходне године, а што се, у смислу овог показатеља, може сматрати натпросечним одступањем. Овај ниво смањења површине под КПЗ резултат је у највећој мери смањења површина под сталним травњацима, нарочито пашњака (-28,1%).

Највећу површину КПЗ чине оранице и баште, чије учешће је повећано за 2,1 пп у односу на претходну годину. Оранице и баште су у највећој мери коришћене за узгој житарица, које су засејане на више од две трећине ове површине (67,8%). Међу житарицама, најзаступљенија култура је кукуруз, који заузима 35,4% пожњевених површина, док је пшеница пожњевена са 26,2% површина. Уљарице су гајене на 19,1% укупно пожњевених површина, при чему доминирају сунцокрет и соја.

График 15: Структура КПЗ, према категоријама коришћења (лево) и структура оранице и башта, према културама[8] (десно) (%); 2023.

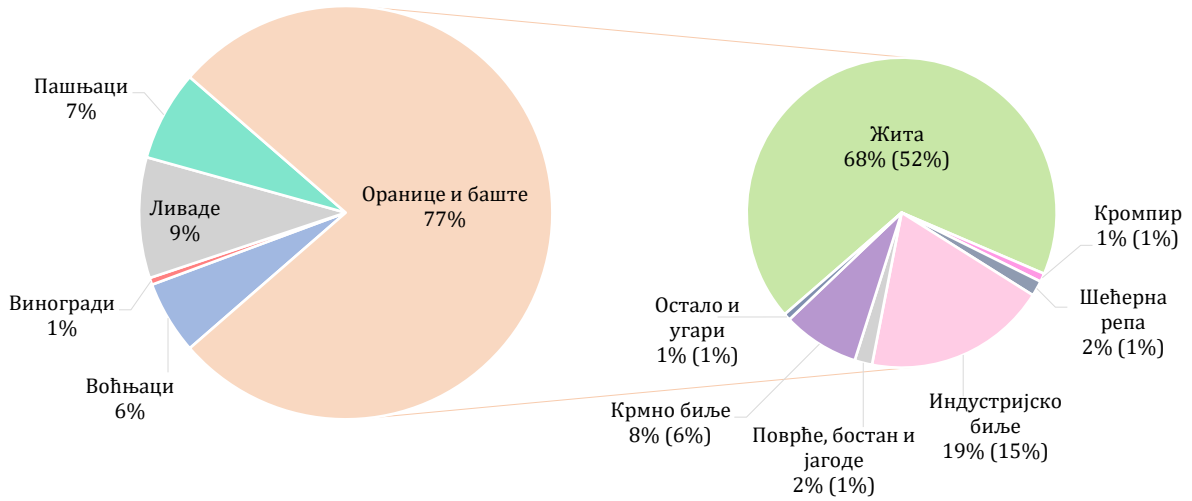

Извор: РЗС

Највеће међугодишње повећање засејаних површина у 2023. години забележено је код шећерне репе (20%), али треба имати у виду чињеницу да су претходне године ове површине смањене за 11,9% у односу на 2021. годину. Такође, површине под угаром повећане су за 13,8%, док воћњаци заузимају 4,7% већу површину него 2022. године.

Поред смањених површина под пашњацима, у 2023. години забележене су мање површине под махунаркама (-19,3%) и виноградима (-8,1%), док је смањење производних површина приметно и код цвећа, расадника, кромпира и крмног биља (6,5-7,5%).

1.2.2. Општи показатељи пољопривредне производње

Пољопривредна (нето) производња је током 2023. године остварила 8,7% виши ниво у односу на претходну годину, али треба имати у виду релативно ниску базну вредност из 2022. године. Повећању нето производње у највећој мери је допринело повећање физичког обима биљне производње од 15,5% у односу на претходну годину, и поред не малог смањења сточарске производње од 4,9% мг., чиме је настављен негативан тренд, присутан у претходне три године.

Посматрано по секторима, расту физичког обима биљне производње највише је допринело повећање производње житарица (35,4%), нарочито производње кукуруза (чак 54,8%), што је очекивано, имајући у виду лоше производне резултате 2022. године. Такође, производња индустријског биља је током 2023. године повећана за 29,5% мг., и то нарочито производња шећерне репе (22,4%). Значајно повећање регистровано је и код крмног биља, чији обим производње је повећан за

[8] Подаци у загради односе се на учешће одређене категорије у укупном КПЗ.

49% у односу на претходну годину. С друге стране, физички обим производње поврћа[9] смањен је за 15,5% у односу на 2022. годину, док је пад производње забележен и код воћа и грожђа (19%).

График 16: Промене у физичком обиму производње (%); (0=2022.); 2023.

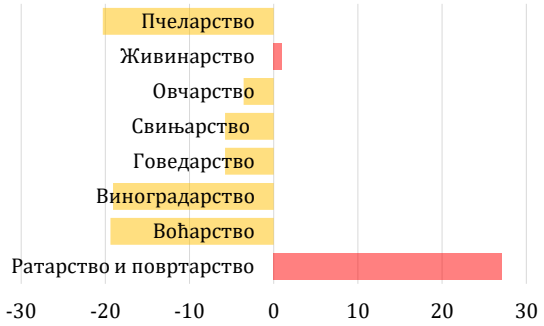

Извор: РЗС

У сточарској производњи током 2023. године наставља се тенденција пада, у највећој мери под утицајем пада броја животиња. Сточарска производња, мерена физичким обимом производње, током 2023. године је смањена за 4,9% у односу на претходну годину, при чему је навећи пад забележен у производњи меда (20,3%), док је пад у говедарској и свињарској производњи био на нивоу од 5,8%.

Када је реч о производњи појединих производа у сточарству, производња крављег млека је у 2023. години опала за 6%, док је истовремено производња овчијег млека повећана 24,8%.

Биљна производња

Житарице су у 2023. години заузимале нешто већу површину у односу на претходну годину (+2,4%), покривајући 1,77 мил. ha, при чему је нешто више од половине ове површине било под кукурузом (52,3%), док је пшеница гајена на 8,1% већој површини него 2022. године (682 хиљ. ha). Уљарице су 2023. године гајене на 5% мањој површини него претходне године, чему је највише допринело смањење површина под сојом (-10,2%) и нешто мање под сунцокретом (-4,2%), док повећање површине под уљаном репицом (31,1%) није имало значајнији утицај.

Највећи раст површина у 2023. години забележен је код шећерне репе (20%), достижући ниво од 42 хиљ. ha, чиме се ова површина враћа на ниво из 2019. године. Пораст површина од 8,7% мг. евидентиран је и у производњи воћа (на 200 хиљ. ha), при чему су површине под јагодастим воћем увећане за 14,1%.

[9] Без кромпира. Производња кромпира повећана је 14,5% у односу на 2022. годину, али уз ниску базну вредност претходне године.

За разлику од 2022. године, када је забележен пад приноса код свих ратарских култура, 2023. годину су обележили већи приноси, уз пораст укупног приноса житарица за чак трећину. Имајући у виду лоше производне резултате претходне године, кукуруз је у 2023. години забележио чак 59,6% виши принос, на нивоу од 7,2 t/ha.

Виши ниво приноса (31,7%) остварен је и код уљарица, бележећи ниво од 2,9 t/ha, чему је у највећој мери допринео пораст приноса соје (67,2%) и његов повратак на ниво нешто изнад просечног (2,8 t/ha).

График 17: Приноси у биљној производњи (t/ha); 2014-2023

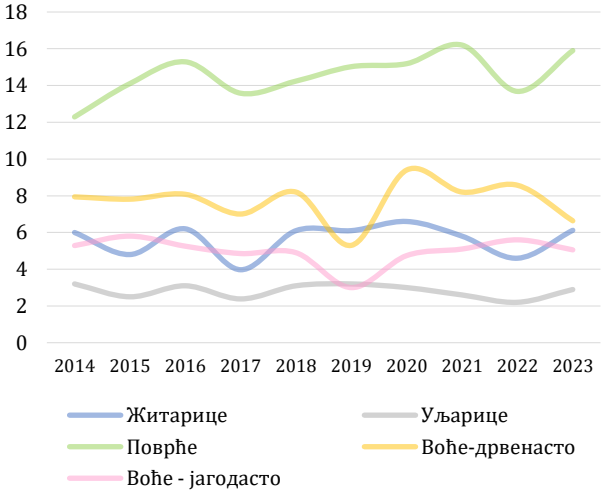

Извор: РЗС

Принос поврћа на нивоу од 15,9 t/ha такође указује на раст у односу на претходну годину (за 16,2%), чему је у највећој мери допринео раст приноса кромпира (22,8%) и пасуља (11,8%).

Насупрот томе, сектор воћарства бележи ниже приносе у 2023. години у односу на претходну годину, и то за 22,6% код дрвенастих воћних врста и 9,8% код јагодастог воћа. Принос свих дрвенастих воћних врста бележи смањење у 2023. години, уз највећи међугодишњи пад код кајсије (-33,7%), трешње (-31,1%), шљиве (-27,2%) и јабуке (-22,2%). У сектору јагодастог воћа, принос јагода је смањен за 30,2% у односу на 2022. годину, док је принос купине 17,1% нижи, а малине за 12%.

Имајући у виду лоше производне резултате претходне године (ниска базна вредност) у сектору производње житарица, као и значајан раст приноса, уз незнатно повећане површине под житима, очекивано је повећање производње у овом сектору током 2023. године, уз достигнут ниво од 10,8 мил. t (+34,9% мг.). Свакако да је овом повећању у највећој мери допринело повећање производње кукуруза (54,8%), док је производња пшенице повећана за 10,9% мг. Слична ситуација је у сектору производње уљарица, чија је укупна производња у 2023. години била на нивоу од 1,4 мил. t, што чини повећање од 25,6% у односу на 2022. годину, уз највећи раст производње забележен код уљане репице (53,7%) и соје (50,3%).

График 18: Производња уљарица, воћа и поврћа (мил. t); 2014-2023

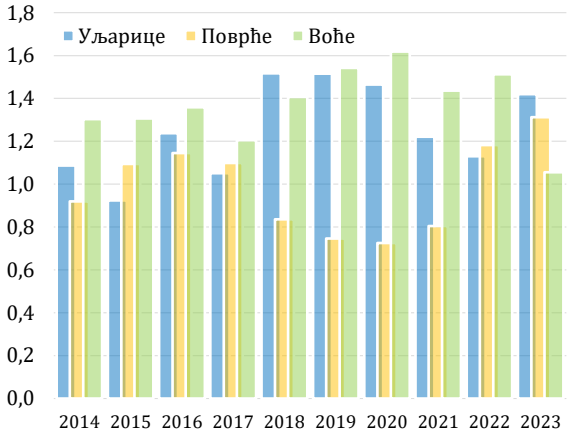

Извор: РЗС

У сектору повртарства је током 2023. године укупна производња повећана за 11%, уз највеће евидентирано повећање у производњи кромира (14,5%), док је највећи пад производње забележен код парадајза (-23,1%), црног лука (-20,4%) и паприке (-17,1%).

Без обзира на повећање површина под воћем у 2023. години, пад приноса воћа утицао је на ниво производње од 1,26 мил. t, што је 16,5% нижа производња него претходне године, а чему је највише допринео пад у производњи кајсије (-33,9%), трешње (-32,3%) и шљиве (25,7%).

Сточарска производња

Кретање сточног фонда бележи негативне резултате у 2023. години у свим аспектима (осим у броју кошница). У том смислу, број грла говеда је 2023. године смањен за 9,4% (за 75 хиљ. грла) у односу на претходну годину, уз стопу смањења броја музних крава од 10,2%, при чему обе категорије бележе минималне вредности у последње две деценије. У сектору свињарства бележи се још значајнији пад броја грла – од 19,7%, што је еквивалентно смањењу броја од 526 хиљ. у последњих годину дана и достизање минималног нивоа. Имајући у виду да је током 2023. године број крмача смањен за 16,9%, може се очекивати наставак опадајућег тренда броја грла свиња у наредном периоду.

Док је број оваца у 2023. години остао на приближно истом нивоу као претходне године (-0,2%), број коза је смањен за 23,4%.

У сектору живинарства број грла је 3,6% мањи него 2022. године, при чему је број кока носиља смањен за 5,2%.

Једино позитивно кретање показатеља у сточарству током 2023. године забележено је код броја кошница, који је у односу на претходну годину повећан за 12,9%, достижући 14,3% виши ниво од петогодишњег просека.

График 19: Број грла говеда, свиња, оваца и коза (мил. грла); 2014-2023

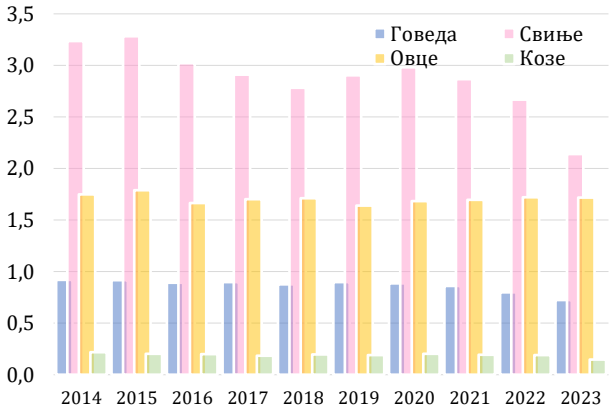

Извор: РЗС

График 20: Производња говеда, свиња, оваца и живине (прираст/жива мера; 000 t); 2014-2023

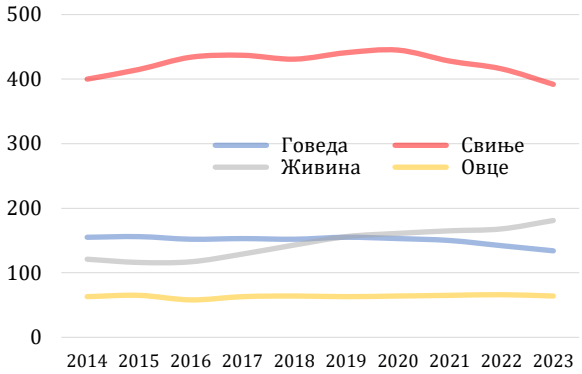

Извор: РЗС

Производње говеђег меса током 2023. године остала је на истом нивоу као и претходне године (79 хиљ. t), док је производња свињског меса незнатно смањена (-3,3%).

С друге стране, повећање нивоа производње меса забележено је, осим у сектору овчарства (3,2%) и у сектору живинарства (10,3%), чиме се наставља тренд раста производње живинског меса.

Сходно смањењу броја грла, производња говеда и свиња током 2023. године бележи пад, за 5,6-5,8% у оба сектора, при чему се у сектору свињарства по први пут током последње деценије бележи производња испод 400 хиљ. t, те оба сектора бележе резултате испод просечних. У сектору овчарства такође је забележено смањење од 3% у односу на претходну годину, док је у живинарству остварено повећање производње од 7,7% у односу на 2022. годину.

График 21: Производња меса[10] (маса полутки; 000 t); 2014-2023

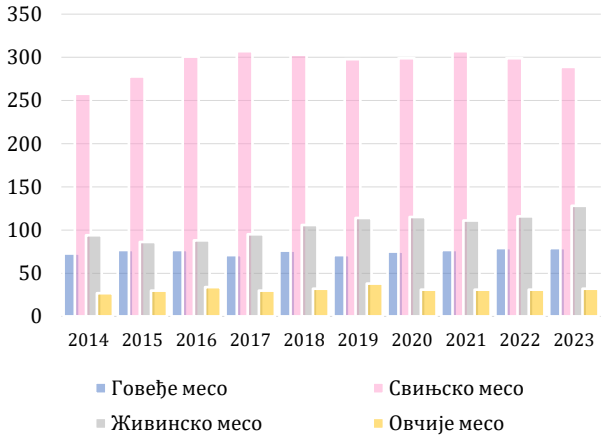

Извор: РЗС

График 22: Производња млека (мил. l); 2014-2023

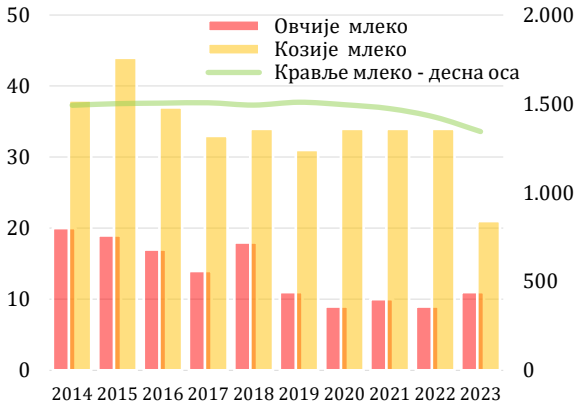

Извор: РЗС

Производња крављег млека бележи даљи међугодишњи пад (-5,7%), чиме се током 2023. године по први пут у претходне две деценије бележи ниво производње нижи од 1,4 млрд. l (9,1% испод петодогишњег просека).

Значајно смањење производње у 2023. години у односу на претходну забележено је и код козијег млека (-38,2%), такође бележећи минимални ниво.

Насупрот томе, у производњи овчијег млека остварен је раст од 22,2% у односу на годину раније.

[10] Бруто домаћа производња (укључена извезена, искључена увезена жива стока), без сирових масноћа.

Производња јаја на нивоу нешто вишем од 1,5 млрд. комада у 2023. години представља минимални ниво производње јаја, забележен у претходних десет година (12% мање од петогодишњег просека). Овакав тренд је очекиван, имајући у виду смањење просечног броја коки носиља у 2023. години за 2,6% мг.

График 23: Производња меда, вуне (000 t) и јаја (млрд. ком.); 2014-2023

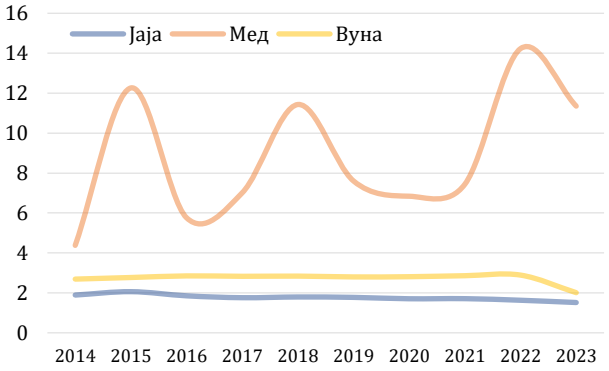

Извор: РЗС

Вишегодишњи минимални резултат забележен је 2023. године и у производњи вуне (30,5% мг.), достигавши ниво од 2 хиљ. t.

Производња меда бележи пад у односу на претходну годину за петину, али треба имати у виду високу базну вредност услед одличних производних резултата 2022. године, те производња од 11,3 хиљ. t у 2023. години представља 19,4% виши ниво од петогодишњег просека.

1.2.3. Цене пољопривредних производа

Претходне две године забележено је значајно повећање цена пољопривредних производа у Србији, у највећој мери као одраз кретања цена на светском нивоу. Пратећи глобални ценовни утицај, 2023. године долази до опадања цена на нивоу сектора пољопривреде за 7,9%, док је, посматрано по појединим секторима, пад цена евидентиран у ратарству и воћарству и виноградарству, уз наставак годишњег раста цена у секторима сточарства, прераде из сопствене производње и рибарства.

График 24: Промене цена у сектору пољопривреде (%) (0=2022.); 2023.

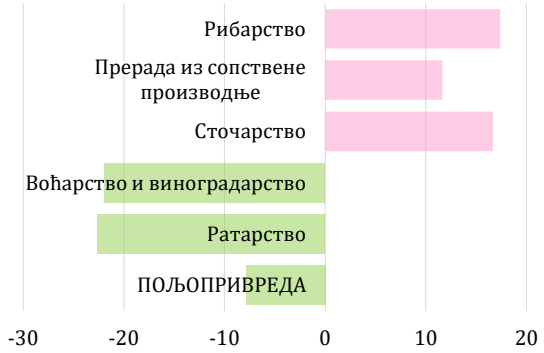

Извор: РЗС

Највеће смањење цена у 2023. години у односу на претходну годину остварено је у секторима ратарства (-22,6%) и воћарства и виноградарства (-21,9%), док је међугодишње повећање цена регистровано у рибарству (17,4%) и сточарству (16,7%).

Посматрано према појединачним производима, најизраженији раст цена у биљној производњи током 2023. године забележен је код поврћа (чак 40,1%), чему су у највећој мери допринеле увећане цене семенског кромпира, црног лука, зелене салате и паприке. Повећање цена у 2023. години бележи се и код вина (12,3%), док је пад цена регистрован код жита (-25,8%), индустријског биља (-22,1%) и воћа (-21,9%).

График 25: Промене цена појединих производа (%) (0=2022.); 2023.

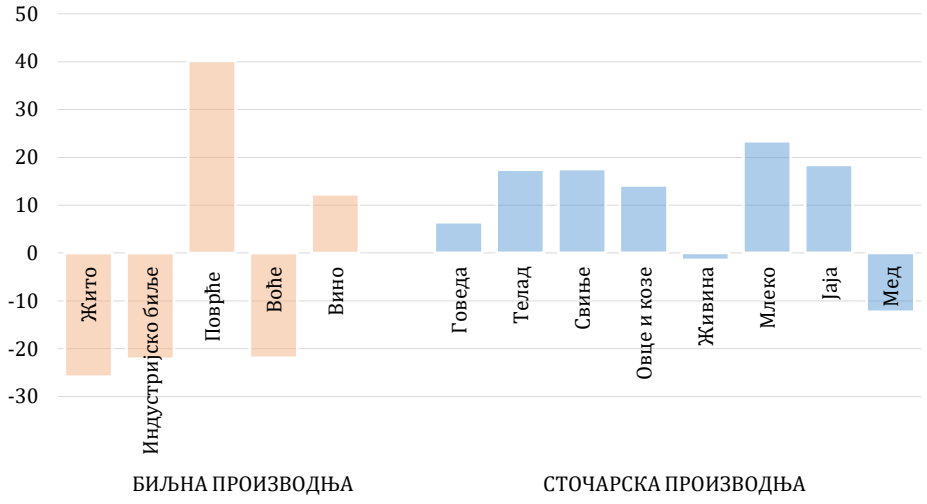

Извор: РЗС

Када је реч о међугодишњем кретању цена у сектору сточарства, раст цена бележи се код скоро свих производа, осим код меда (-12,3%) и живине (-1,4%). Наизраженији пораст цена забележен је код млека (23,4%), јаја (18,4%), свиња (17,6%) и телади (17,4%).

Систем тржишних информација пољопривреде Србије (СТИПС)

СТИПС представља *on-line* базу података, која пружа информације о ценама пољопривредно-прехрамбених производа и инпута на недељном/месечном нивоу. СТИПС укључује малопродајне цена на зеленим пијацама и велепродајне цене на кванташким пијацама, при чему информација приказује доминантне цене. На основу прикупљених података израђују се извештаји, који указују на стање понуде и тражње, квалитет и ценовни тренд у току претходних седам дана за одабране пољопривредно-прехрамбене производе.

Како су све светске економије у одређеној мери у претходном периоду биле погођене руско-украјинском кризом, сектор пољопривреде у Србији је такође осетио утицај овог сукоба, уз додатни негативан утицај климатских промена на производњу. Топло време на почетку године и обилне падавине током године с једне стране, као и значајно поскупљење репроматеријала и повећање цене радне снаге с друге стране, знатно су утицали на принос и цену одређених пољопривредних производа током 2023. године.

Поред високих трошкова производње, и неповољне временске прилике утицале су на смањење воћарске производње током 2023. године. Зима без снега и темепературе изнад уобичајних за почетак године шкодиле су воћкама, с обзиром да је вегетација код одређених воћних врста почела раније, нарочито код раних сорти. Код малине је остварен добар принос, али честе и обилне кише, као и суша током бербе, утицале су на квалитет плода. Доминантна цена малине на зеленим пијацама је остала на прошлогодишњем нивоу.

График 26: Доминантне цене појединог воћа са зелених пијаца (RSD/kg); 2014-2023

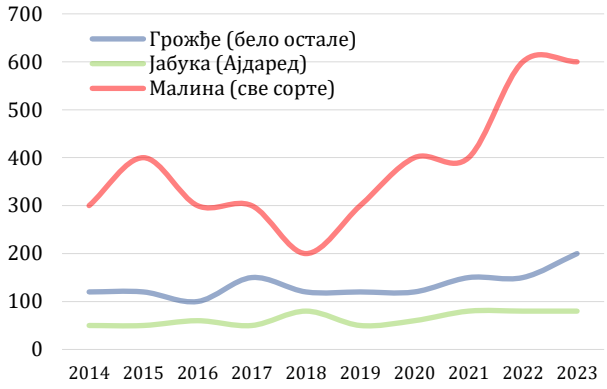

Извор: МПШВ, СТИПС

Сукоб у Украјини утицао је на пад извоза јабука у Руску Федерацију, традиционално највеће извозно тржиште за јабуке из Србије, због повећаних трошкова транспорта. Ипак, губици су делимично надокнађени извозом на нова тржишта, као што су Уједињени Арапски Емирати. Доминантна цена јабука остала је на прошлогодишњем нивоу од 80 RSD/kg, док је доминантна цена грожђа 33% већа у односу на претходну годину.

График 27: Доминантне цене појединог поврћа са зелених пијаца (RSD/kg); 2014-2023

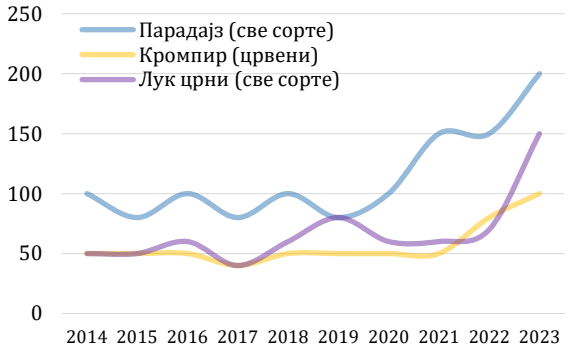

Извор: МПШВ, СТИПС

Неповољне климатске прилике су током 2023. године, поред воћарства, значајно утицале и на производњу поврћа. Рано поврће је имало високу цену због високих трошкова производних инпута, као и због ограничене понуде.

Цене црног лука, кромпира и парадајза током 2023. године повећане су у односу на претходну годину – доминатне цене парадајза су повећане за 33%, кромпира за 25%, а црног лука за чак 114% у односу на претходну годину.

Хладно време није погодовало пролећној сетви ратарских култура (кукуруза, соје и сунцокрета), док су температурни услови нарочито негативно утицали на стрна жита. Честе падавине у критичним фазама цветања и класања довеле су до полегања жита у појединим крајевима Србије. Међутим, када је реч о кукурузу, 2023. година се може сматрати знатно повољнијом у односу на претходну.

График 28: Доминантне цене појединих житарица из силоса (RSD/kg); 2014-2023

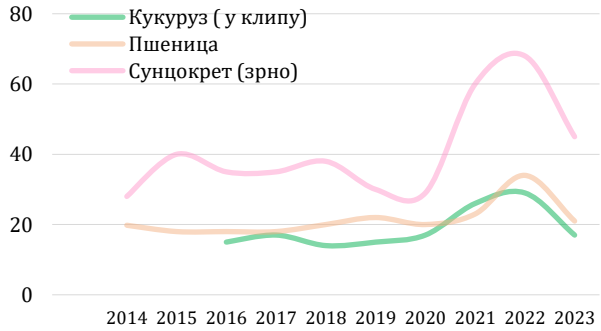

Извор: МПШВ, СТИПС

Доминантна цена сунцокрета у 2023. години, од 45 RSD/kg, за чак 34% је нижа у односу на претходну годину, када је, због суше, произвођачима одобрена финансијска помоћ (до 7,8 RSD/kg). Доминантна цена пшенице је у 2023. години такође 38% нижа у односу на претходну годину, бележећи ниво од 21 RSD/kg, што је утицало значајно на смањење прихода пољопривреднка, и то нарочито оних са мањим поседима. Током 2023. године забележена доминантна цена кукуруза је 41% била нижа у односу на претходну годину.

График 29: Доминантне цене у кланицама (RSD/kg); 2014-2023

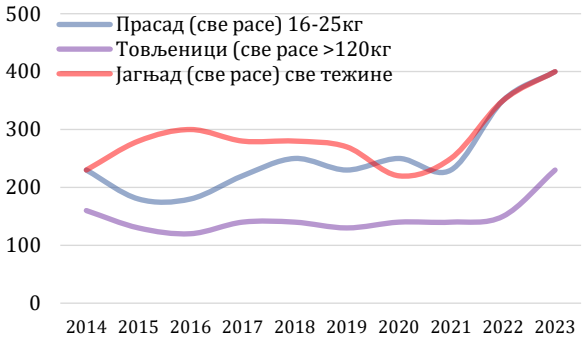

Извор: МПШВ, СТИПС

Појава Афричке куге свиња у Србији и региону значајно се одразила на тржиште свиња. Доминантна цена прасади (16-25 kg) и јагњади током 2023. године у односу на претходну годину увећана је за више од 14%, док је цена товљеника увећана 53%.

2. СПОЉНОТРГОВИНСКА РАЗМЕНА ПОЉОПРИВРЕДНО-ПРЕХРАМБЕНИХ ПРОИЗВОДА

2.1. Укупна размена

Спољнотрговинска размена пољопривредно-прехрамбеног сектора значајно учествује у укупној спољној трговини Републике Србије, задржавајући статус јединог сектора у привреди Србије, који остварује позитиван спољнотрговински биланс. Размена пољопривредно-прехрамбених производа значајно доприноси укупној спољнотрговинској размени Србије, уз учешће пољопривредно-прехрамбених производа у укупној трговинској размени Републике Србије од 12,2% у 2023. години, при чему је учешће извоза пољопривредно-прехрамбнеих производа у укупном извозу износило 16,2%, док су пољопривредно-прехрамбени производи у укупном увозу учествовали са 9,1%.

Остварена вредност укупне трговине пољопривредно-прехрамбеним производима у 2023. години, износила је близу 8,2 млрд. EUR, што је на истом нивоу као и претходне, 2022. године, односно 35,9% више од просека претходног петогодишњег периода.

Вредност извоза пољопривредно-прехрамбених производа у 2023. години била је на нивоу од 4,7 млрд. EUR, што је свега 2,8% ниже од вредности извоза претходне године, али 25,3% више од петогодишњег просека.

График 30: Спољнотрговинска размена пољопривреде Републике Србије (млрд. EUR); 2014-2023

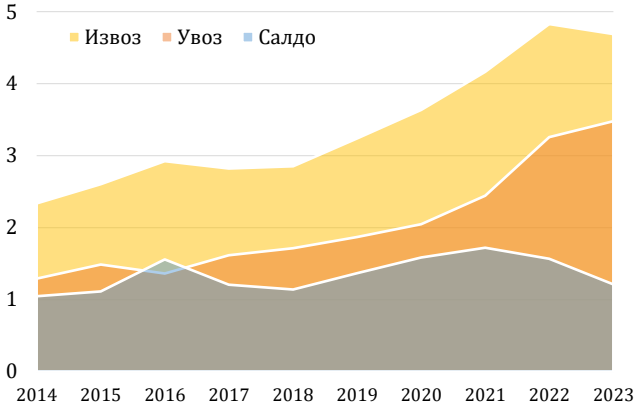

Извор: РЗС (обрада МПШВ)

Истовремено, вредност увоза пољопривредно-прехрамбених производа је износила 3,5 млрд. EUR, што представља највећу до сада забележену вредност увоза и за 6,8% је виша од вредности увоза у 2022. години, а за чак 53,5% виша од петогодишњег просека.

Током 2023. године наставља се тенденција постојања суфицита у размени пољопривредно-прехрамбених производа, који је износио 1,2 млрд. EUR, што представља пад од 22,8% у односу на 2022. годину, а 17,9% у односу на просек претходног петогодишњег периода.

До пада у извозу пољопривредно-прехрамбених производа дошло је, пре свега, због пада у извозу житарица, и то највише меркантилне пшенице и меркантилног кукуруза, чији је извоз током 2023. године био 42% мањи у односу на претходну годину. Паду извоза житарица у значајној мери допринели су логистички проблеми при извозу Дунавом, сходно томе да се уобичајено највећи извоз обави овим путем.

Поред свега наведеног, на смањење извоза у највећој мери је утицало смањење извоза житарица на тржиште Европске уније, која представља традиционално извозно тржиште за житарице из Србије, а на ком су у последње две године, у све већем обиму доступне житарице из Украјине, којима житарице из Србије својом ценом не могу да конкуришу.

График 31: Јединичне вредности извоза и увоза пољопривредно-прехрамбених производа (EUR/kg); 2014-2023

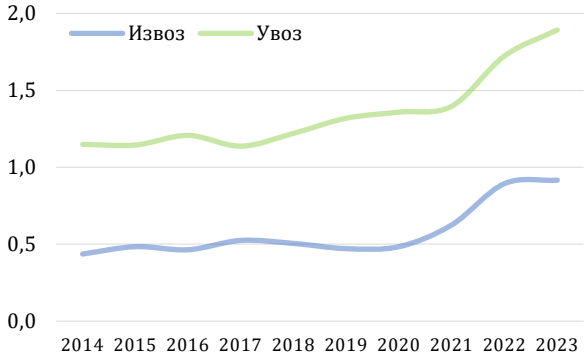

Извор: РЗС (обрада МПШВ)

Јединичне вредности извоза и увоза пољопривредно-прехрамбених производа у 2023. години веће су у односу на претходне године, а разлог је раст цена на глобалном нивоу. Наиме, у 2023. години јединична вредност извоза је износила 0,92 EUR/kg (у 2022. години 0,89 EUR/kg), при чему је извезено 5,1 мил. t производа у вредности од 4,7 млрд. EUR (2022. године извезено 5,4 мил. t производа у вредности од 4,8 млрд. EUR).

Код увоза је слична ситуација, с обзиром на то да је јединична вредност увоза у 2023. години износила 1,89 EUR/kg (1,8 мил. t производа је увезено за 3,5 млрд. EUR), док је у 2022. години била на нивоу од 1,72 EUR/kg (1,9 мил. t производа је увезено за 3,3 млрд. EUR).

2.2. Структура размене

У извозу пољопривредно-прехрамбених производа из Републике Србије и даље доминирају примарни пољопривредни производи, чије је учешће у структури извоза у 2023. години износило 60,7%, а што је за 7 пп мање од учешћа ових производа у извозу 2022. године, а за 9,7 пп мање од петогодишњег просека.

Остварена вредност извоза примарних пољопривредних производа у 2023. години износила је близу 2,9 млрд. EUR, што је за 12,8% мање од остварене вредности извоза примарних пољопривредних производа у 2022. години, односно 7,3% више у односу на просек претходног петогодишњег периода. До смањења учешћа примарних пољопривредних производа у извозу дошло је услед пада извоза меркантилне пшенице и кукуруза, али и других производа, који иначе доминирају у извозу из Републике Србије (смрзнуте малине, свеже јабуке, рафинисано сунцокретово уље, рафинисани бели шећер итд.), али и повећања извоза прерађених пољоприврених производа. Међу примарним пољопривредним производима, у 2023. години највише су се извозиле смрзнуте малине, чије је учешће у извозу ове групе производа износило 9,8%, на другом месту је меркантилни кукуруз, са учешћем од 6,6%, затим следе храна за псе и мачке (6,5% учешћа), меркантилна пшеница (5,2% учешћа), итд.

Са вредношћу извоза од 1,8 млрд. EUR, учешће прерађених пољопривредних производа је у структури извоза у 2023. години износило 38,8%, што је за око 7 пп више у поређењу са 2022. годином, а 9,8 пп више у односу на претходни петогодишњи просек.

У поређењу са 2022. годином, вредност извоза прерађених производа је порасла за 18,3%, а у односу на петогодишњи просек, извоз је повећан чак 65,3%.

График 32: Извоз пољопривредно-прехрамбених производа према групама производа (млрд. EUR); 2019-2023

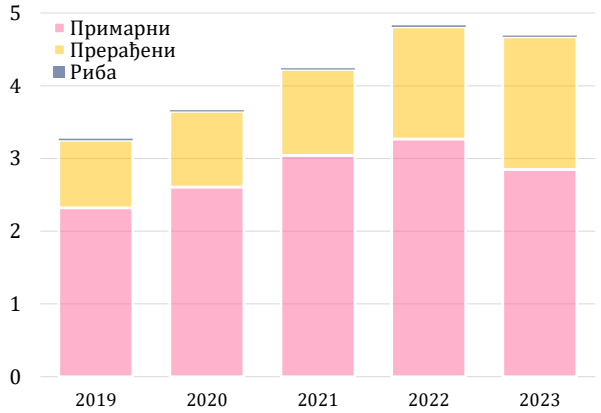

Извор: РЗС (обрада МПШВ)

Као и претходних година, и током 2023. године у извозу прерађених пољопривредних производа доминирају цигарете, са учешћем у извозу од 14,3%, затим дуван за пушење са учешћем од 13,2%, обична и газирана вода са додатком шећера (9,7% учешћа), безалкохолна пића (5,4% учешћа), итд.

Учешће риба и производа рибарства у структури извоза веома је ниско и у 2023. години је износило свега 0,4%, што је на нивоу учешћа у претходних неколико година. Укупна вредност извоза риба и производа рибарства у 2023. години је износила 20,1 мил. EUR, а највише су се извозили филети лососа, свежи или

расхлађени, смрзнути и димљени (52,7% вредности извоза риба и производа рибарства), чему је допринела примена Регионалне конвенције о Пан-Евро-Медитеранским преференцијалним правилима о пореклу робе, која је омогућила кумулацију порекла робе између земаља потписница (у овом случају о кумулацији порекла са EFTA чланицама – Краљевином Норвешком).

Као и у случају извоза, и у увозу доминирају примарни пољопривредни производи, који са вредношћу увоза од 2,1 млрд. EUR у 2023. години, чине 61,5% вредности увоза пољопривредно-прехрамбених производа, што је приближно исти ниво учешћа као претходне године (+0,4 пп), односно близу нивоу петогодишњег просека.

Посматрано према вредности увоза, увоз примарних пољопривредних производа у 2023. години је у поређењу са 2022. годином био већи за 7,5%, а за чак 50,4% у односу на просек преходног петогодишњег периода. Међу примарним пољопривредним производима највише су се увозили: смрзнуто свињско месо без костију (5,3%), сирова кафа (3,9%), банане (3,1%), семенски кукуруз (2,8%), меркантилна соја (2,5%) итд.

График 33: Увоз пољопривредно – прехрамбених производа према групама производа (млрд. EUR); 2019-2023

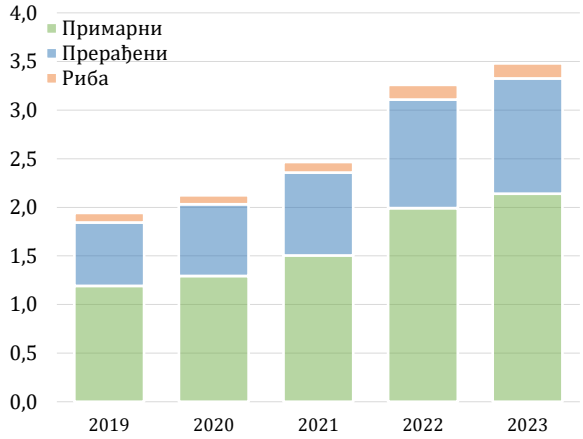

Извор: РЗС (обрада МПШВ)

Прерађени пољопривредни производи у 2023. години чинили су 34,1% укупног увоза пољопривредно-прехрамбених производа, што је на приближно истом нивоу као претходне године (-0,2) и на приближно истом нивоу у односу на претходни петогодишњи просек (+0,3 пп).

Вредносно посматрано, увоз прерађених пољопривредних производа у 2023. години је 6% виши у односу на претходну годину, док је у поређењу са претходним петогодишњим периодом виши за чак 51% (просечна вредност увоза у овом периоду је износила 785 мил. EUR).

Разлог за овакво повећање вредности увоза лежи у чињеници да је током 2022. и 2023. године дошло до знатног раста цена, нарочито прерађених пољопривредних производа као производа вишег степена прераде, и то пре свега због раста цена енергената, али и сировина које се користе у производњи ових производа. Међу прерађеним пољопривредним производима, током 2023. године највише су се увозили следећи производи: разни прехрамбени производи (5,7%), разни прехрамбени производи за исхрану са садржајем млечне масноће до 1,5% и садржајем скроба до 5% (5,6%), вода обична и газирана са додатком шећера (4,4%), екстракти и есенције од дувана (4,4%), цигарете (4,2%), итд.

Учешће риба и производа рибарства у укупном увозу пољопривредно-прехрамбених производа у 2023. години било је на нивоу од 4,4%, што је на приближно истом нивоу како претходне године, тако и у поређењу са петогодишњим просеком. Укупна вредност увоза рибе и производа рибарства је у 2023. години износила 153,6 мил. EUR, при чему су у увозу доминирали смрзнути

ослић (12,2%), свеж или расхлађен лосос (7,8%), брашно и пелет од рибе или водених кичмењака који се користе као сточна храна (7,5%).

2.3. Водећи производи у размени

Сектор воћа (укључујући језграсто воће, диње и лубенице) и током 2023. године заузима значајно место у извозу пољопривредно-прехрамбених производа. Са вредношћу извоза од 731,5 мил. EUR, учешће извоза производа у оквиру овог сектора у укупном извозу пољопривреде Републике Србије било је на нивоу од 15,6%. На другом месту су дуван и дувански производи са учешћем у извозу од 11,7%, затим следи сектор пића, алкохола и сирћа са учешћем од 10%, док се сектор житарица налази на четвртом месту са учешћем од 9,4%, а за њим следе сектор сточне хране (8,4%), разних прехрамбених производа за исхрану (7,6%), итд.

Учешће шест водећих сектора у укупној вредности извоза пољопривредно-прехрамбених производа у 2023. години је износило 62,7%.

Табела 3: Највеће вредности извоза (по тарифним главама) (000 EUR; %); 2023/2022

Глава	Назив	2022		2023		Индекс 2023/22
		Вредност (000 EUR)	Учешће (%)	Вредност (000 EUR)	Учешће (%)	
8	Воће и језграсто воће, агруми, диње и лубенице	851.100	17,6	731.500	15,6	85,9
24	Дуван и производи замене дувана	459.900	9,5	549.600	11,7	119,5
22	Пића. алкохоли и сирће	386.500	8,0	469.500	10,0	121,5
10	Житарице	694.600	14,4	440.800	9,4	63,5
23	Остаци и отпаци прехрамбене индустрије (сточн храна)	333.800	6,9	392.700	8,4	117,6
21	Разни производи за исхрану	322.300	6,7	356.700	7,6	110,7
Укупно топ 6 по тарфним главама		3.048.200	63,1	2.940.800	62,7	96,5
Ивоз укупно		**4.828.000**	**100,0**	**4.691.000**	**100,0**	**97,2**

Извор: РЗС (обрада МПШВ)

У поређењу са претходном, 2022. годином, највећи пад у извозу забележен је у извозу житарица – 36,5% (са 694,6 мил. EUR у 2022., на 440,8 мил. EUR у 2023. години). Код сектора воћа такође се бележи пад у извозу од 14,9% у односу на 2022. годину. Код осталих сектора забележен је раст извоза у односу на претходну годину, а највиши је забележен код пића, алкохола и сирћа и то за 21,5%.

На увозној страни, у 2023. години такође доминирају производи из сектора воћа, са учешћем у укупном увозу од 8,9%. На другом месту су разни производи за исхрану са учешћем од 8,5%, а затим следе сектор дувана и дуванских производа – 8,4%, производи од житарица, брашна и скроба (овде се сврставају тестенине, различите врсте хлебова, вафли, бисквити, кексеви и сл.) – 7,4%, месо и јестиви месни и други кланични производи – 6,8%, итд. Учешће шест водећих сектора у укупној вредности увоза пољопривредно-прехрамбених производа у 2023. години износило је 46%.

За разлику од извоза, код увоза је, у поређењу са 2022. годином, у свим секторима забележен раст. Највећи раст при увозу забележен је у сектору меса и других јесивих кланичних производа – 19,9%, (пре свега због великог увоза смрзнутог свињског меса), затим у сектору производа од житарица, брашна и скроба – 18,3%, какаа и производи од какаа – 16,8%, итд.

Табела 4: Највеће вредности увоза (по тарифним главама) (000 EUR; %); 2023/2022

Глава	Назив	2022		2023		Индекс 2023/22
		Вредност (000 EUR)	Учешће (%)	Вредност (000 EUR)	Учешће (%)	
8	Воће и језграсто воће, агруми, диње и лубенице	295.700	9,1	310.900	8,9	105,1
21	Разни производи за исхрану	269.000	8,3	296.700	8,5	110,3
24	Дуван и производи замене дувана	292.200	9,0	292.500	8,4	100,1
19	Производи од житарица, брашна и скроба	217.400	6,7	257.200	7,4	118,3
2	Месо и јестиви месни и други кланични производи	197.300	6,1	236.600	6,8	119,9
18	Какао и производи од какаа	175.900	5,4	205.400	5,9	116,8
Укупно топ 6 по тарфним главама		1.447.500	44,4	1.599.300	46,0	110,5
Увоз укупно		**3.259.000**	**100,0**	**3.479.000**	**100,0**	**106,8**

Извор: РЗС (обрада МПШВ)

Највећи суфицит у размени у 2023. години остварен је у сектору воћа – 420,6 мил. EUR, житарица – 359,6 мил. EUR, као и пића, алкохола и сирћа – 278,1 мил. EUR.

С друге стране, највећи дефицит је забележен у сектору меса и других кланичних производа – 210,8 мил. EUR, кафе, мате чаја и зачина – 97 мил. EUR, као и сектору млека и млечних производа, јаја и природног меда – 70,8 мил. EUR.

Посматрано према појединим производима, у 2023. години, као и претходне године, водећи производ у извозу биле су смрзнуте малине, које су са вредношћу извоза од 278,2 мил. EUR учествовале у укупном извозу пољопривредно-прехрамбених производа са 6,7%. Ипак, вредност извоза овог производа је у 2023. години за 21,3% била нижа у поређењу са претходном годином. На другом месту у извозу су цигарете, са оствареном вредношћу извоза од 261,2 мил. EUR (+14,3% мг.). Највећи раст извоза забележен је код хране за псе и мачке – 49,3% (са 124,2 мил. EUR у 2022. на 185,4 мил. EUR у 2023. години), а највећи пад вредности извоза забележен је код меркантилног кукуруза (-45,6%) и меркантилне пшенице (-36,3%).

Табела 5: Највеће вредности извоза (по тарифним ставкама на 10 цифара) (000 EUR; %); 2023/2022

Тарифна линија	Назив	2022		2023		Индекс 2023/22
		Вредност (000 EUR)	Учешће (%)	Вредност (000 EUR)	Учешће (%)	
0811 20 31 00	Малине, смрзнуте, без додатка шећера	353.497	8,5	278.188	6,7	78,7
2402 20 90 00	Цигарете које садрже дуван	228.487	5,5	261.185	6,3	114,3
2403 19 90 00	Дуван за пушење, остали, за дуванску индустрију	193.561	4,6	240.053	5,8	124,0
1005 90 00 00	Кукуруз, осим семенског	343.983	8,3	187.058	4,5	54,4
2309 10 51 00	Храна за псе и мачке	124.182	3,0	185.431	4,5	149,3
2202 10 00 00	Вода, обична и газирана са додатком шећера	154.769	3,7	176.637	4,2	114,1
1001 99 00 00	Пшеница остала, пир и наполица, осим за сетву	229.420	5,5	146.215	3,5	63,7
2202 99 19 00	Пића безалкохолна, без млека и млечне масноће	81.966	2,0	98.926	2,4	120,7
0808 10 80 00	Јабуке, свеже, остале	101.052	2,4	90.385	2,2	89,4
1512 19 90 00	Уље од сунцокрета, шафранике, остало	97.512	2,3	86.419	2,1	88,6
Укупно топ 10 производа		1.908.429	45,8	1.750.496	42,0	91,7
Извоз укупно		**4.828.000**	**100,0**	**4.691.000**	**100,0**	**97,2**

Извор: РЗС (обрада МПШВ)

Иначе, чак шест производа из пољопривредно-прехрамбеног сектора налазе се међу првих двадесет производа у извозу Републике Србије, али, за разлику од претходних година, међу првих десет нема ни једног пољопривредно-

прехрамбеног производа. У том смислу, најбоље су рангиране смрзнуте малине, које се налазе на 12. месту.

На увозној страни, највећа вредност увоза остварена је увозом смрзнутог свињског меса без костију у вредности од 102,5 мил. EUR, односно 21,7% више од остварене вредности увоза ових производа у 2022. години. На другом месту, по вредности увоза, налази се сирова кафа, док су на трећем месту разни производи за исхрану нигде не поменути. Иначе, највећи раст увоза током 2023. године забележен је код увоза хибрида семенског кукуруза – 51,3%.

Табела 6: Највеће вредности увоза (по тарифним ставкама на 10 цифара) (000 EUR; %); 2023/2022

Тарифна линија	Назив	2022		2023		Индекс 2023/22
		Вредност (000 EUR)	Учешће (%)	Вредност (000 EUR)	Учешће (%)	
0203 29 55 00	Месо од домаћих свиња, остало,без костију, смрзнуто	84.192	3,4	102.480	2,5	121,7
0901 11 00 00	Кафа, непржена, са кофеином	89.914	3,7	84.427	2,0	93,9
2106 90 98 90	Производи за исхрану нигде непоменути, остало	81.966	3,4	67.007	1,6	81,7
0803 90 10 00	Банане, свеже, остале	61.164	2,5	66.153	1,6	108,2
2106 90 92 90	Производи за исхрану нигде непоменути са саджајем млечне масноће до 1,5% и сахарозе и скроба до 5%	57.931	2,4	65.025	1,6	112,2
1005 10 15 00	Кукурз, семенски, обични хибриди	39.154	1,6	59.252	1,4	151,3
1201 90 00 00	Соја у зрну, ломљена или дробљена, осим за сетву	63.912	2,6	54.405	1,3	85,1
2202 10 00 00	Вода, обична и газирана са додатком шећера	44.066	1,8	52.367	1,3	118,8
2403 99 90 00	Екстракти и есенције од дувана	46.562	1,9	51.704	1,2	111,0
2402 20 90 00	Цигарете које садрже дуван	58.765	2,4	50.370	1,2	85,7
Укупно топ 10 производа		371.555	11,4	653.190	15,7	175,8
Увоз укупно		**3.259.000**	**100,0**	**3.479.000**	**100,0**	**106,8**

Извор: РЗС (обрада МПШВ)

За разлику од извоза, производи из пољопривредно–прехрамбеног сектора нису толико заступљени у укупном увозу Републике Србије, па се тако међу првих двадесет производа по вредности увоза у 2023. години не налази ни један од ових производа.

2.4. Главни трговински партнери

Посматарно према правцима трговине, односно према релевантним тржиштима, током 2023. године 47,2% укупне вредности извоза пољопривредно-прехрамбених производа из Србије пласирано је на тржиште Европске уније, затим следи тржиште CEFTA са 28,9%, док је извоз на остала тржишта у укупном извозу учествовао са 23,9%.

На увозној страни, учешће увоза из Европске уније у укупном увозу у 2023. години било је на нивоу од 69,9%, док је тржиште CEFTA учествовало са свега 7,8%. Учешће увоза са тржишта осталих земаља у укупном увозу пољопривредно-прехрамбених производа у Републику Србију било је 22,3%.

Иначе, од укупног извоза на остала тржишта, 58,3% представља извоз на тржишта земаља са којима Република Србија нема потписане споразуме о слободној трговини, док је у увозу учешће са ових тржишта још веће и износи 65,6%.

График 34: Извоз и увоз пољопривредно-прехрамбених производа према тржиштима (млрд. EUR); просек 2018-2022, 2023.

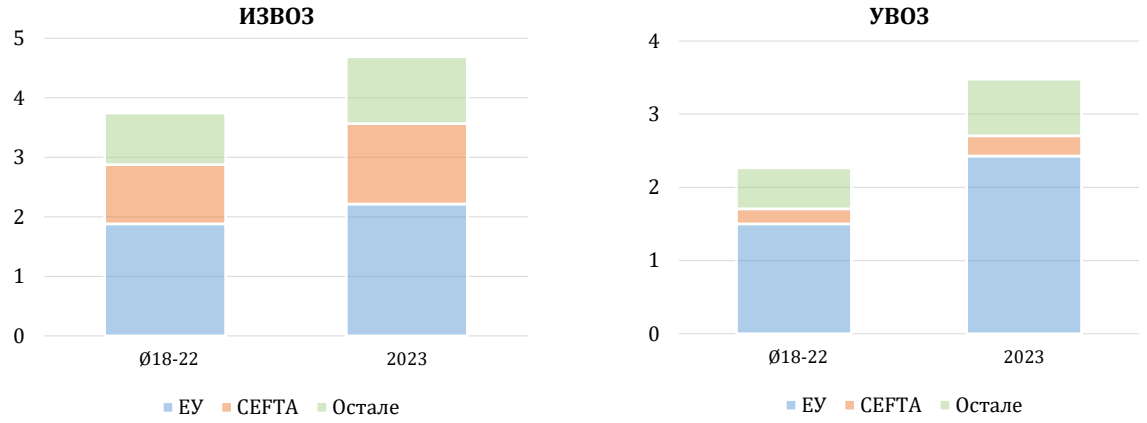

Извор: РЗС (обрада МПШВ)

Европска унија је и даље најзначајнији трговински партнер Републике Србије када је у питању трговина пољопривредно-прехрамбеним производима, са укупном вредношћу трговине од 4,6 млрд. EUR (56,9% укупне трговине пољопривредно-прехрамбеним производима Републике Србије), што је за 1,3% ниже од остварене трговине у 2022. години, али је 37,6% више од просека претходног петогодишњег периода.

Остварена вредност извоза пољопривредно-прехрамбених производа на тржиште Европске уније је током 2023. године износила 2,2 млрд. EUR и за 10,2% је била нижа од остварене вредности извоза претходне године, а 17,5% већа од претходног петогодишњег просека. Вредност увоза је била на нивоу од 2,4 млрд. EUR, што је 8,4% више од остварене вредности увоза у 2022. години, а за чак 61,4% више од просечног петогодишњег увоза.

Први пут у последњих двадесет година, током 2023. године забележен је дефицит у размени са Европском унијом у вредности од 216,5 мил. EUR. Последњи пут је дефицит у трговини пољопривредно-прехрамбеним производима са Европском унијом забележен 2000. године, а од 2001. године Република Србија је (захваљујући преференцијалном статусу који је добила крајем 2000. године кроз Аутономне трговинске мере) остваривала позитиван спољнотрговински салдо у размени са Европском унијом, који је из године у годину растао.

Посматрано према појединим групама производа, у Европску унију су се током 2023. године највише извозили примарни пољопривредни производи, који су чинили 71,8% извоза свих пољопривредно-прехрамбених производа на тржиште Европске уније. Учешће извоза прерађених пољопривредних производа на тржиште Европске уније износило је 27,5%, док је извоз рибе и производа рибарства, као и претходних година, био на изузетно ниском нивоу, са учешћем у укупном извозу испод 1%.

Производи који су се појединачно највише извозили у Европску унију из Републике Србије током 2023. године били су: смрзнуте малине – 218 мил. EUR; меркантилни кукуруз – 124 мил. EUR, меркантилна пшеница – 98 мил. EUR, вода, обична и газирана са додатком шећера – 95 мил. EUR, храна за псе и мачке – 81 мил. EUR, итд.

Као што је случај код извоза, и у увозу доминирају примарни пољопривредни производи, који су у укупном увозу пољопривредно-прехрамбених производа из

Европске уније учествовали са 59,1%. Учешће увоза прерађених пољопривредних производа износило је 37,6%, док је учешће риба и производа рибарства било на нивоу од 3,3%.

У увозу из земаља чланица ЕУ у 2023. години су доминирали следећи производи: смрзнуто свињско месо без костију – 94,7 мил. EUR, разни прехрамбени производи – 71,1 мил. EUR, производи за исхрану који садрже до 1,5% млечне масноће и до 5% сахарозе или скроба – 64,6 мил. EUR, меркантилна соја – 52,9 мил. EUR, реконструисани или хомогенизовани дуван – 50,3 мил. EUR, итд.

Посматрано по појединим земљама чланицама Европске уније, током 2023. године највише се извозило на тржиште Италије – 13,8%, затим Немачке – 13,7%, Хрватске – 11,5%, Румуније – 10,4%, Бугарске – 6,2%, итд. Када је реч о увозу, током 2023. године највише се увозило из Немачке (12,1% увоза), Италије (10,4%), Пољске (9,5%), Хрватске (8,7%), Холандије (8,5%), итд.

Највећи суфицит при размени пољопривредно-прехрамбених производа Република Србија је током 2023. године остварила са Румунијом, Бугарском, Италијом, Хрватском и Словенијом, док је највећи дефицит у размени забележен са Шпанијом, Пољском, Холандијом, Мађарском и Белгијом.

Други најважнији партнер Републике Србије, када је у питању трговина пољопривредно-прехрамбеним производима, јесу чланице CEFTA. Због близине тржишта и традиционалне повезаности, регион земаља југоисточне Европе (потписница CEFTA споразума) представља веома важно тржиште за пољопривредно-прехрамбене производе из Србије.

Укупна вредност остварене трговине са CEFTA партнерима у 2023. години износила је 1,6 млрд. EUR и представља повећање од 6,1% у односу на 2022. годину, а за 35,7% у односу на претходни петогодишњи просек. Остварена вредност извоза према CEFTA партнерима била је на нивоу од око 1,3 млрд. EUR (6,4% више од извоза у 2022. години, а 36,2% више у односи на петогодишњи просек), док је вредност увоза износила 273 мил. EUR (4,6% више у односу на претходну годину, а 33,2% више у односу на петогодишњи просек), при чему је остварен суфицит у размени од близу 1,1 млрд. EUR.

Што се структуре извоза тиче, у извозу на CEFTA тржиште доминирају примарни пољопривредни производи са учешћем од 52,8%, док је учешће прерађених пољопривредних производа у извозу од 46,7%, а риба и производа рибарства испод 0,5%.

У увозу такође доминирају примарни пољопривредни производи, са учешћем 69%, учешће прерађених пољопривредних производа у увозу је било 26,8%, док је учешће рибе и производа рибарства било на нивоу од 4,2%.

Посматрано по појединим CEFTA партнерима, током 2023. године се, као и претходних година, највише извозило на тржиште Босне и Херцеговине – 600 мил. EUR (44,3% укупног извоза на CEFTA тржиште), затим следи Црна Гора са 367,8 мил. EUR, Северна Македонија са 280,4 мил. EUR, Албанија – око 93 мил. EUR и Молдавија – 8,4 мил. EUR. Босна и Херцеговина и Црна Гора су истовремено државе у које се у 2023. години, од свих држава света највише извозило. Највише су се извозили меркантилни кукуруз, пиво, семе сунцокрета, освежавајућа безалкохолна пића, итд.

И у увозу од стране CEFTA партнера у 2023. години доминира Босна и Херцеговина, из које је у Републику Србију увезено пољопривредно-прехрамбених производа у вредности од близу 98 мил. EUR, на другом месту је Северна Македонија са вредношћу увоза од 93,3 мил. EUR, затим следе Албанија и Црна Гора са по 33,4 мил. EUR, док је на последњем месту Молдавија са вредношћу увоза од 12,7 мил. EUR. Највише су се увозили следећи производи: димљено и сушено свињско месо, парадајз, конзервисано поврће, стоно грожђе, етил алкохол пољопривредног порекла, итд.

Република Србија је са свим CEFTA партнерима током 2023. године остварила суфицит у размени пољопривредно-прехрамбених производа, осим са Молдавијом, при чему је највећи суфицит у размени остварен са Босном и Херцеговином у вредности од 502,3 мил. EUR, док је вредност дефицита са Молдавијом износила 4,3 мил. EUR.

Када је реч о земљама EFTA, остварена укупна трговина пољопривредно-прехрамбеним производима у 2023. години износила је приближно 48,4 мил. EUR, што представља незнатно повећање (+1%) у односу на 2022. годину. Вредност увоза је у 2023. години била на нивоу од 34,7 мил. EUR и за 5,5% је била већа од остварене вредности увоза у 2022. години. Посматрано по појединим државама EFTA, током 2023. године највише се извозило у Швајцарску (81% извоза у EFTA), док се јавише увозило из Краљевине Норвешке (67,8%).

Производи који су се највише извозили на тржиште Швајцарске били су: смрзнуте малине, остало смрзнуто воће, сирово сојино уље, храна за псе и мачке, слатки бисквити, итд. Производи који су се највише увозили из Норвешке били су: атлантски лосос свеж или расхлађен, филети лососа, остали скроб, рибље масти и уља, смрзнута скуша, итд.

Од држава са којима Република Србија има потписане споразуме о слободној трговини, најзначајнији трговински партнер је свакако Руска Федерација, са којом је током 2023. године остварена укупна трговина пољопривредно-прехрамбеним производима у вредности од 298,5 мил. EUR, што је на приближном нивоу као претходне године (301,7 мил. EUR).

Иначе, у последњих неколико година забележен је тренд пада извоза на руско тржиште, што је нарочито приметно у 2021. години, а као последица политичке кризе услед ратних дешавања на територији Украјине, која је у многоме допринела отежаним условима транспорта робе у Руску Федерацију.

Смањење извоза нарочито је приметно код свежих јабука, чији је извоз у 2023. години био чак 48,2% нижи него претходне године, али и осталог свежег воћа (јагоде, трешње, вишње, шљиве, боровнице) и сира.

График 35: Спољнотрговинска размена пољопривредно-прехрамбених производа између Републике Србије и Руске Федерације (мил. EUR); 2019-2023

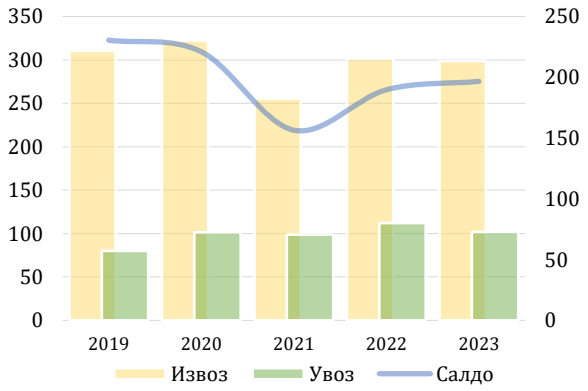

Извор: РЗС (обрада МПШВ)

Са друге стране, дошло је до повећања извоза хране за псе и мачке на руско тржиште, и то за 104,3% у односу на 2022. годину, као и воде обичне и газиране са додатком шећера, семена сунцокрета, чоколада и осталих кондиторских производа, односно производа који подносе дужи транспорт.

Што се увоза из Руске Федерације у Републику Србију тиче, он је у 2023. години забележио ниво од 101,9 мил. EUR (9,2% мање у односу на 2022. годину) и базирао се на: производима који садрже дуван за удисање без сагоревања (типа IQOS и слични производи), затим смрзнуто свињско месо без костију (вредност увоза у 2023. години је три пута већа у односу на 2022. годину), смрзнуто кокошије месо без костију, рафинисано сунцокретово уље (такође значајан раст увоза, са 1,8 мил. EUR на 7,4 мил. EUR), екстрати и есенције од дувана итд.

Поред Руске Федерације, значајнији трговински партнери међу државама са којима Србија има потписане споразуме о слободној трговини су свакако и Велика Британија и Турска. Споразум о партнерству, трговини и сарадњи[11] омогућио је да се трговина са Великом Британијом настави у оквирима који су се примењивали док је Велика Британија била чланица ЕУ. Укупна трговина пољопривредно-прехрамбеним производима између Републике Србије и Велике Британије у 2023. години била је на нивоу од 66,2 мил. EUR, што јер приближно нивоу из претходне години, док је вредност увоза била мања за чак 47,3% (свега 16,9 мил. EUR). Пољопривредно-прехрамбени производи који су се из Републике Србије највише извозили на тржиште Велике Британије током 2023. године, били су: смрзнуте малине, остало смрзнуто воће, разне тестенине, свеже јабуке, концентрати беланчевина, итд. С друге стране, у увозу су доминирали: прехрамбени производи који садрже до 1,5% млечне масти и до 5% сахарозе или скроба, разни прехрамбени производи, препарати на бази екстракта, есенција и концентрата кафе, смрзнута скуша, зачинске мешавине за прехрамбену индустрију, итд.

Што се трговине са Турском тиче, она се одвија на устаљеном нивоу већ годинама уназад. Током 2023. године, остварена вредност извоза била је на нивоу од 61,3 мил. EUR (17,8% више него 2022. године), док је вредност увоза износила 101,3 мил. EUR (7,4% више у односу на 2022. годину). Производи који су доминирали у извозу из Србије у Турску били су: цигарете, храна за псе и мачке, сирово и рафинисано сунцокретово уље, производи типа мусли, смрзнуте купине, суве шљиве, итд., док су у увозу, као и претходних година, доминирали: лимун, мандарине, парадајз, лешници, итд.

Споразум са Турском се базира на квотама, па се и сама спољнотрговинска размена пољопривредно-прехрамбених производа заснива на производима за које постоје квоте.

Међу државама са којима Република Србија нема потписане споразуме о слободној трговини, Алжир заузима значајно место када је у питању извоз пољопривредно-прехрамбених производа и са вредношћу извоза од 205,2 мил. EUR заузима 9. место. Међутим, обухват производа који се пласира на тржиште Алжира веома је мали и чини га свега неколико производа, а главно место у извозу заузима дуван за пушење (99% извоза). Поред Алжира, значајна тржишта за извоз наших

[11] Споразум о партнерству и трговинској сарадњи између Владе Републике Србије и Владе Уједињеног Краљевства Велике Британије и Северне Ирске („Сл. гласник РС – Међународни уговори“ бр.13/21)

пољопривредно-прехрамбених производа такође су и Јапан, Сједињене Америчке Државе, Египат, Канада итд.

Споразум о слободној трговини са Народном Републиком Кином: Споразум о слободној трговини између Владе Републике Србије и Владе Народне Републике Кине (у даљем тексту: Споразум) потписан је у Пекингу 17. октобра 2023. године у оквиру трећег форума „Појас и пут". Народна скупштина Републике Србије је на седници одржаној 28. новембра 2023. године усвојила Закон о потврђивању споразума о слободној трговини између Владе Републике Србије и Владе Народне Републике Кине[12], а Споразум званично ступа на снагу 1. јула 2024. године.

Када је реч о увозу пољопривредних производа из Кине, од либерализације су изузети најосетљивији производи (категорија Е) – смрнуто говеђе, свињско, овчије, козије и живинско месо, као и остали кланични производи, смрзнуте слатководне речне рибе каракатеристичне за домаће тржиште (нпр. шаран, пастрмка, сом), млеко и павлака, млеко у праху, маслац, млечни намази, одређене врсте сирева карактеристичне за домаће тржиште (качкаваљ, фета, чедар, гауда, едемер, ементалер, свеж сир и урда), живинска јаја, природни мед, свеже и расхлађено поврће (парадајз, слатка паприка, кукуруз шећерац, кромпир, пасуљ и боранија), затим воће (лешници и ораси, грожђе, јабуке, крушке, кајсије, дуње, шљиве, брескве и нектарине, трешње, вишње, трешње, јагоде, малине, купине, боровнице, рибизле). Такође, на листи изузетака налазе се и сунцокретово уље, месне прерађевине, рафинисани бели шећер и производи од шећера, разни кондиторски производи (гумене и тврде бомбоне, чоколада и остали производи који садрже какао, изоглукозни сирупи, хлеб, бисквити), храна за бебе, жестока алкохолна пића (ракија, коњак, виски, бренди, текила, вотка, џин, итд.), цигарете и дуван.

У року од 15 година од ступања Споразума на снагу (категорија А15), Србија ће постепено либерализовати увоз из Кине за следеће пољопривредне производе: моцарела и рендани сир или сир у праху (попут пармезана), свежи или расхлађени краставци и корнишони, сушени црни лук, сушени парадајз и шаргарепа, лубенице и диње, сува слатка паприка, конзервиране сарделе и туна, храна за псе и мачке припремљена за продају на мало.

Нешто бржа трговинска либерализација (категорија А10 – десет година) предвиђена је за производе средњег нивоа осетљивости, као што су јестиво брашно и прах од меса, свежи купус, сојино брашно, мешавине поврћа, одређено лековито биље (камилица, нана), пиреи и пасте од воћа, остала припремљена или конзервисана риба, супе и чорбе и сличне врсте производа.

У року од 5 година (категорија А5) биће либерализовани производи који нису у великој мери осетљиви, пре свега због ограничене могућности транспорта (различите врсте свежег или расхлађеног говеђег, свињског, овчијег и козијег меса и рибе), као и различите врсте млечних прерађевина краћег рока трајања (кисело-млечни производи), одређени сиреви (са географски заштићеним пореклом као што су рокфорт, гријер, кефалотири, пармезан, пекорино, итд.), минерална вода, живе биљаке (нпр. руже и орхидеје) и одређене врсте поврћа карактеристичне за азијски континент, које се у Србији не узгајају (различите врсте махунастог поврћа, печурке, неке врсте купуса и сл.) и воће (нпр. цитруси – поморанџе, мандарине, лимета, али и друго сутропско и тропско воће). Такође, ова категорија укључује и

[12] „Сл. гласник РС – Међународни уговори" бр. 6/23

житарице попут пшенице, кукуруза, ражи, јечма, овса, али и брашно од пшенице и наполице, јечма, овса и риже, свежи бели лук, празилук, шаргарепа, конзервирани кукуруз шећерац и печурке, одређене врсте конзервисаног воћа и језграстог воћа, конзервирана туна, разне врсте вина, итд.

С друге стране, даном ступања на снагу овог споразума Србија ће у потпуности либерализовати увоз из Кине за следеће пољопривредне производе (категорија А0): одређене врсте смрзнуте и свеже рибе, све живе животиње (с обзиром да физичка удаљеност представља значајан изазов за транспорт, не очекује се већа конкуренција из Кине), уљано семе и плодови, разно зрневље, семе, као и производи који се не производе у Србији, а од значаја су за домаћу потрошњу, као што су палмино уље, пиринач и сл., поједини производи животињског порекла (животињска длака, перје, кости, шкољке, шелак, гуме, смоле), поједине биљке (луковице и саднице зумбула, нарциса, лала, итд.), остале живе јестиве биљке, поврће као што је кељ, шпаргле, плави патлиџан, целер, шитаке печурке, тартуфи и сл., бадеми, кестење, тропско воће и тропско језграсто воће као што су кокосов орах, банане, ананас, авокадо, урме и смокве, лимун, грејпфрут и помело, одређене врсте чајева, соја за сетву, кикирики, али и остали биљни сокови, одређене врсте масти и уља, итд.

Када се посматрају пољопривредни производи, Србија ће даном ступња Споразума на снагу добити бесцарински приступ кинеском тржишту (А0) за следеће производе: свеже јабуке, брескве, вишње, шљиве, лубенице, суво грожђе, семенски раж, јечам и овас, семе сунцокрета, семе уљане репице, руже, сушено махунасто поврће, лубенице, киселе краставце и корнишоне, кукуруз шећерац, смрзнуто свињско месо, свињску маст, пастрмку и шарана, прерађене или конзервиране производе од меса, кобасичарске производе, остало конзервирано поврће, џемове, минералну и природну воду, пиво, свеже и сушено биље за индустријске сврхе, говеђе коже и др.

У периоду од 5 година (категорија А5), Кина ће у потпуности либерализовати увоз из Србије за производе као што су шампањац и пенушава вина, остала вина у паковањима до 2l, остала ферментисана пића и воћна вина, кормпир, парадајз, црни и бели лук, купус, свеже крушке и грожђе, диње, плави патлиџан, свежу слатку паприку, свеже краставце и корнишоне, шаргарепу, свеже махунасто поврће (грашак и пасуљ), спанаћ, бундеве и тикве, остале тартуфе, остало сушено поврће, супе и чорбе, жвакаће гуме, мешавине воћних сокова, сок од јабуке, различите врсте јестивих и конзервираних печурака, кечап, вафле и обланде, сирће, итд.

У периоду од 10 година (категорија А10) биће укинуте царине на увоз из Србије за смрзнуте малине и купине, вино у паковањима већим од 10l, одређено смрзнуто говеђе месо, јагоде, сушену слатку паприку, конзервисани парадајз, јогурт, маслац, природни мед, хељду и просо, пчелињи восак, слатке бисквите, хрскави хлеб, сладоледе, ракије, виски, текилу, ликере, пуњене тестенине, чоколаде, мусли, храну за псе и мачке и др.

Нешто дужи период фазне либерализације (15 година од ступања Споразума на снагу) Кина је одобрила за свеже и суве кајсије, суве шљиве и јабуке, сушено и димљено свињско и говеђе месо, одређене производе од житарица, рум, вотку, џин, глутен од пшенице, чајеве, лешнике и орахе у љусци, итд.

Из либерализације која ће се постићи овим Споразумом Кина је изузела цигарете, дуван, кафу, пиринач, кукуруз и кукурузно брашно и гриз, пшеницу и пшенично

брашно и гриз, сунцокретово уље и уље од репице, млеко и павлаку, сир са плавим плеснима, топљени сир, шећер, млечну формулу за бебе, све врсте скроба, остало суво воће, одређене врсте соје у зрну, брашно од соје и сојино уље, кестен, свеже малине и купине, вермут и др. Већина изузетих производа иначе спада у производе које Кина традиционално штити у својим споразумима о слободној трговини.

3. ПОПИС ПОЉОПРИВРЕДЕ 2023

У периоду од 1. октобра до 15. децембра 2023. године, на територији Републике Србије спроведен је Попис пољопривреде 2023. Попис пољопривреде 2023. је припремио, организовао и реализовао на терену Републички завод за статистику (РЗС), у складу са Законом о Попису пољопривреде 2023. године[13] и у оквиру пројекта претприступних фондова Европске уније (IPA 2018).

У оквиру свог делокруга и задатака утврђених Законом, у извршењу одређених послова на организацији и спровођењу Пописа пољопривреде 2023., поред РЗС, учествовало је и Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде.

Примењени инструменти, обухват, обележја и стандардизација концепта и дефиниција у складу су са Светским програмом Пописа пољопривреде 2020, FAO – UN[14], важећом уредбом Европског парламента и Савета о обједињеној статистици пољопривредних газдинстава[15] и методологијом Евростата.

Ово истраживање, које се спроводи на сваких десет година, имало је за циљ да обезбеди континуитет у производњи структурних података у области пољопривреде након спроведеног Пописа пољопривреде 2012. и Анкете о структури пољопривредних газдинстава 2018. године. С тим у вези, ради задовољења националних потреба и обезбеђивања упоредивих података са резултатима претходних структурних истраживања у Републици Србији, као и ради хармонизације са важећим стандардима ЕУ, Пописом пољопривреде 2023. су обухваћена сва неопходна обележја – у потпуности или на узорку пољопривредних газдинстава.

Попис пољопривредних газдинстава на терену спровело је 2.842 пописивача, чији рад је контролисало 253 општинска координатора. Главне новине примењене у Попису пољопривреде 2023. односиле су се на прикупљање података у породичним пољопривредним газдинствима, које су пописивачи интервјуисали методом „лицем у лице“ и податке уносили у електронски упитник на лаптопу (метод *CAPI*), као и на самостално пописивање газдинстава правних лица преко веб Упитника (метод *CAWI*).

Пописом пољопривреде 2023. обезбеђени су подаци о броју пољопривредних газдинстава, земљишном фонду и категорији коришћења пољопривредног земљишта, броју стоке по врстама и категоријама, величини газдинстава, наводњавању, механизацији, објектима и опреми, начину држања стоке, радној снази и другим профитабилним активностима које се обављају на газдинствима упоредо са пољопривредном производном делатношћу и које газдинства

[13] „Сл. гласник РС“, бр. 76/21
[14] *World Programme for the Census of Agriculture 2020, FAO-UN*
[15] *Regulation [EC] No 2018/1091 of European parlament and of the Council of 18 July 2018, on integrated farm statistics and repealing Regulations [EC] No 1166/2008 and [EU] No 1337/2011*

представљају не само као произвођаче добара, већ и као пружаоце услуга. У том смислу, Попис пољопривреде 2023. нуди детаље о делатностима пољопривредних газдинстава на територији Републике Србије која, иако традиционална, све више теже иновацијама и проширењу свог спектра деловања.

Подаци добијени овим пописом омогућиће преглед стања пољопривреде у Републици Србији на националном и локалном нивоу, као и на нивоу газдинстава, и задовољиће националне потребе и потребе међународних институција и организација за структурним подацима у овој области, који су од виталног значаја за социоекономске анализе и планирања.

Слика 1: Први резултати Пописа пољопривреде 2023.

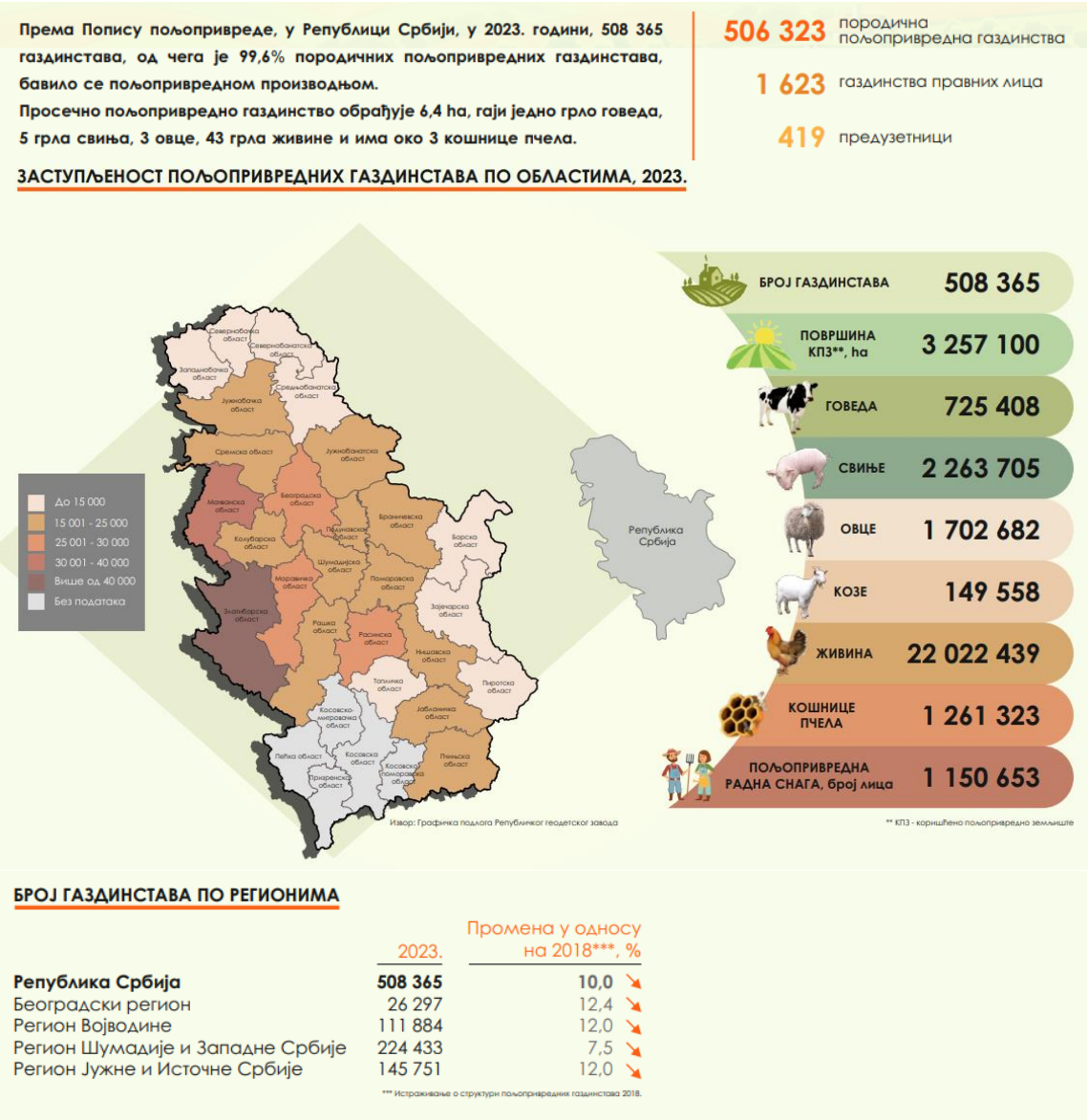

БРОЈ ГАЗДИНСТАВА ПО РЕГИОНИМА

	2023.	Промена у односу на 2018***, %
Република Србија	**508 365**	**10,0** ↘
Београдски регион	26 297	12,4 ↘
Регион Војводине	111 884	12,0 ↘
Регион Шумадије и Западне Србије	224 433	7,5 ↘
Регион Јужне и Источне Србије	145 751	12,0 ↘

*** Истраживање о структури пољопривредних газдинстава 2018.

СТРУКТУРА РАСПОЛОЖИВОГ ЗЕМЉИШТА ПОЉОПРИВРЕДНИХ ГАЗДИНСТАВА ПО РЕГИОНИМА, 2023. (ha)

	Укупно	Београдски регион	Регион Војводине	Регион Шумадије и Западне Србије	Регион Јужне и Источне Србије	Промена у односу на 2018***, %
Расположиво	4 073 703	174 291	1 732 762	1 305 204	861 446	21,3 ↘
КПЗ**	3 257 100	148 937	1 474 709	993 598	639 856	6,3 ↘
некоришћено	122 257	7 602	28 683	34 378	51 594	57,8 ↘
површине под шумом	504 104	12 928	111 549	233 445	146 181	48,2 ↘
остало земљиште	190 242	4 823	117 822	43 783	23 815	56,8 ↘

Од укупне површине расположивог земљишта 80% је КПЗ**, а 3% чини земљиште које није коришћено у 2023.

ПОВРШИНА КПЗ** ПО КАТЕГОРИЈАМА КОРИШЋЕЊА И РЕГИОНИМА (ha)

	Укупно	Београдски регион	Регион Војводине	Регион Шумадије и Западне Србије	Регион Јужне и Источне Србије	Промена у односу на 2018***, %
Окућница	33 531	2 278	4 108	18 739	8 406	51,5 ↑
Оранице и баште	2 518 584	119 589	1 404 405	572 346	422 244	2,1 ↘
Ливаде и пашњаци	482 253	12 557	40 166	283 687	145 842	28,7 ↘
Вишегодишњи засади	222 733	14 514	26 029	118 826	63 363	8,4 ↑
воћњаци	200 616	13 598	21 692	110 051	55 275	9,7 ↑
виногради	18 201	760	3 314	6 724	7 403	11,1 ↘

Највеће површине оранице и башта заступљене су у Региону Војводине (55,8%), док су воћњаци највише заступљени у Региону Шумадије и Западне Србије (54,9%).

БРОЈ СТОКЕ ПО РЕГИОНИМА, 2023.

	Укупно	Београдски регион	Регион Војводине	Регион Шумадије и Западне Србије	Регион Јужне и Источне Србије	Промена у односу на 2018***, %
Говеда	725 408	34 656	230 332	330 005	130 415	17,7 ↘
Свиње	2 263 705	107 960	1 000 249	780 881	374 615	30,7 ↘
Овце	1 702 682	76 194	311 045	1 039 046	276 397	5,4 ↘
Козе	149 558	7 113	26 697	54 498	61 250	31,5 ↘
Живина	22 022 439	1 199 866	9 794 304	7 244 027	3 784 242	5,0 ↘
Кошнице пчела	1 261 323	74 214	232 967	527 045	427 097	38,0 ↗

Од укупног броја газдинстава 61,7% бави се сточарством. Највише говеда и свиња гаји се у Мачванској области, оваца и пчела у Златиборској области, коза у Пчињској области и живине у Средњобанатској области.

** КПЗ - коришћено пољопривредно земљиште
*** Истраживање о структури пољопривредних газдинстава 2018.

Носиоци газдинстава

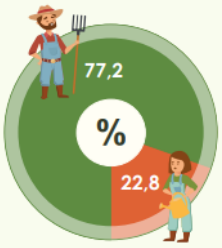

Просечна старост носиоца породичног пољопривредног газдинства је **60 година**.

Сваки **11.** носилац газдинства је млађи од 40 година.

Извор: Саопштење за јавност, РЗС

4. СИСТЕМ РАЧУНОВОДСТВЕНИХ ПОДАТАКА НА ПОЉОПРИВРЕДНИМ ГАЗДИНСТВИМА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ (FADN) И АНАЛИЗА ФИНАНСИЈСКИХ ПОДАТАКА У СРБИЈИ

4.1. Трансформација у Мрежу података о одрживости пољопривредних газдинстава

Вишегодишњи циљеви Заједничке пољопривредне политике (ЗПП), као што су смањење употребе хемијских ђубрива и пестицида и нова „Стратегија од њиве до трпезе“[16] дефинишу потребу пољопривреде да свима обезбеди приступ здравствено-безбедној храни, уз неутралан или позитиван утицај на животну средину, као и да пољопривреда треба да се прилагоди утицајима климатских промена, али такође и да допринесе ублажавању утицаја климатских промена.

У складу са новим циљевима ЗПП, Европска комисија је најавила план да се Мрежа рачуноводствених података на пољопривредним газдинствима (FADN) трансформише у Мрежу података о одрживости пољопривредних газдинстава (FSDN[17]). Ова иницијатива ће проширити обим тренутне FADN базе података, како би се прикупили и подаци на нивоу пољопривредног газдинства о еколошким и друштвеним пољопривредним праксама, уз информације пољопривредника у форми извештаја о учинку њихових пољопривредних газдинстава. Методологија, која прописује начин прикупљања података за нови FSDN систем, биће у складу са постојећом методологијом, која се примењује у постојећем FADN систему.

Након ширег консултативног процеса унутар тела ЕК, усвојен је основни акт[18], којим се регулише успостављање FSDN система. Основни акт FSDN утврђује листу економских, еколошких и друштвених тема које ће бити обухваћене прикупљањем података, док ће листа нових података и варијабли које ће бити укључене у будући FSDN бити утврђена подзаконским актима (спроведбени и делегирани акти).

4.2. Поље истраживања и узорак FADN система

На основу резултата Анкете о структури пољопривредних газдинстава 2018, спроведене од стране РЗС, у Републици Србији 2018. године постојало је 564.541 пољопривредно газдинство. Од тог броја, 275.593 газдинства прелази доњу границу економске величине од 4.000 EUR и та газдинства чине поље истраживања FADN система у Србији. Према Попису пољопривреде 2023, број пољопривредних газдинстава у 2023. години је 508.365 и на основу коначних резултата биће припремљен нови оквир за поље истраживања у наредном периоду.

У FADN узорак за 2022. годину укључено је 1.761 пољопривредно газдинство, представљајући популацију од 275.593 пољопривредна газдинства, која прелазе доњи праг од 4.000 EUR у Републици Србији. Поље истраживања FADN система покрива 49% укупног броја пољопривредних газдинстава, при чему та газдинства користе око 90% КПЗ, држе 90% броја условних грла и стварају око 90% укупне вредности производње. Нешто мање од 300 хиљ. веома малих газдинстава (288.040), која не прелазе праг од 4.000 EUR, искључено је из поља истраживања, с обзиром на то да имају мали допринос у укупној вредности пољопривредне

[16] *Farm to Fork Strategy*
[17] *Farm Sustainability Data Network*
[18] *Regulation (EU) 2023/2674 of the European Parliament and of the Council of 22 November 2023 amending Council Regulation (EC) No 1217/2009 as regards conversion of the Farm Accountancy Data Network into a Farm Sustainability Data Network*

производње у Србији. Ова мала пољопривредна газдинства поседују мање од 6,4 ha КПЗ и 2-3 УГ, те остварују вредност пољопривредне производње испод просека за целу земљу.

Табела 7: Поље истраживања FADN система

Класе економске величине (EUR)	Пољопривредна газдинства		КПЗ		Укупан СО		Животиње	
	број	%	ha	%	мил. EUR	%	бр. грла	%
< 2.000	156.180	100%	181.801	100%	175	100%	79.097	100%
2.000 - 4.000	132.768	72%	309.994	95%	387	96%	139.007	96%
4.000 - 8.000	130.180	49%	529.058	86%	742	88%	278.308	89%
8.000 - 15.000	83.141	26%	591.865	71%	897	73%	358.670	74%
15.000 - 25.000	34.983	11%	439.258	54%	664	55%	268.757	56%
25.000 - 50.000	18.881	5%	424.406	41%	637	41%	249.336	42%
50.000 - 100.000	6.136	1%	294.064	29%	412	28%	145.833	29%
100.000 - 250.000	1.646	0%	191.658	20%	239	19%	86.959	21%
250.000 - 500.000	293	0%	84.157	15%	99	15%	41.715	17%
500.000 - 750.000	127	0%	67.342	12%	76	13%	35.806	15%
750.000 - 1.000.000	36	0%	46.603	10%	31	11%	6.018	13%
1.000.000 - 1.500.000	44	0%	62.459	9%	54	10%	15.860	13%
1.500.000 - 3.000.000	77	0%	122.310	7%	168	9%	50.928	12%
> 3.000.000	49	0%	130.918	4%	279	6%	177.544	9%
Укупно	**564.541**		**3.475.893**		**4.860**		**1.933.840**	

Извор: РЗС

План за избор пољопривредних газдинстава израђује се благовремено у сарадњи са РЗС (октобар текуће године, за претходну обрачунску годину) за два региона на нивоу НСТЈ 1[19]. Од значаја је да велики број пољопривредних произвођача сарађује више година у систему, како би се могло пратити и анализирати пословање и показатељи кроз вишегодишњи период. На основу коначних резулта Пописа пољопривреде 2023 и обрачуна стандардне вредности пољопривредене производње за сва пољопривредна газдинства, биће припремљен нови План за избор пољопривредних газдинстава за истраживање у FADN систему.

FADN узорак се од успостављања система континуирано повећава на годишњем нивоу, укључивањем нових газдинстава у систем. Величина узорка је у 2022. години достигла ниво од 1.761 газдинство, при чему је 590 газдинстава лоцирано у региону Србија Север, док 1.171 газдинство припада региону Србија Југ.

График 36: Број газдинстава у FADN узорку у Републици Србији; 2011-2022

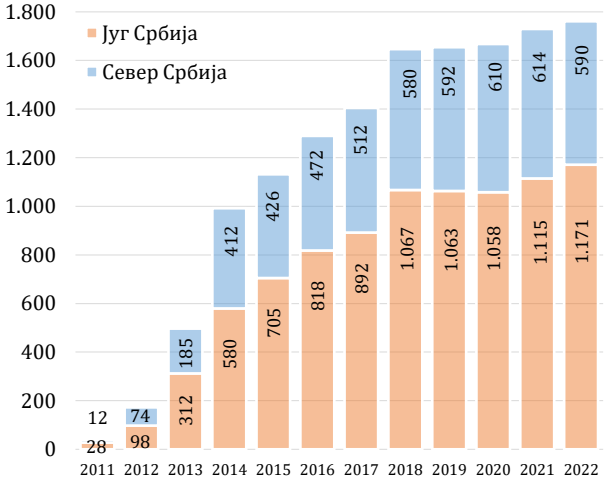

Извор: МПШВ (FADN база)

[19] Номенклатура статистичких територијалних јединица (НСТЈ)

4.3. Анализа пословања пољопривредних газдинстава

Анализа производно-економских показатеља заснива се на добијеним резултатима приказаним у табелама стандардних резултата, који су израчунати према унапред дефинисаној методологији *(Farm Return Results*). На основу стандардних резултата, могуће је добити јасан увид у економско стање пољопривредног газдинства према различитим критеријумима (регион, округ, тип производње и економска величина).

Основна сврха прикупљања прозводно-економских показатеља са пољопривредних газдинстава јесте:

- утврђивање прихода и расхода пољопривредних газдинстава и анализа остварених резултата пољопривредних газдинстава;
- повратна информација за пољопривредне произвођаче, поређење резултата са другим газдинствима истог типа производње из истог региона и сличне економске величине и унапређење пословања;
- анализа и креирање мера пољопривредне политике и унапређење рада саветодаваца са произвођачима.

FADN систем, као и други слични системи за прикупљање података, имају одређена ограничења у погледу квантитета и квалитета података које обезбеђују, а која произилазе из чињенице да се ови системи базирају на узорку, који је репрезентативан у мањој или већој мери, али увек обухвата релативно мали број газдинстава (највише до 2% укупног броја газдинстава). Поред тога, питање квалитета добијених података зависи у великој мери од сарадње саветодаваца са пољопривредним произвођачима, с обзиром да се истраживање заснива на принципу добровољности. Наиме, произвођачи су понекад склони да умањују финансијске и производне резултате које газдинство остварује, због чега је квалитет ових података релативан, нарочито у земљама где не постоји обавеза вођења књиговодства на газдинствима.

Резултати Анкете о структури пољопривредних газдинстава 2018 о броју пољопривредних газдинстава и њиховој класификацији према економској величини и типу пољопривредне производње, коришћени су за екстраполацију резултата са пољопривредних газдинстава у оквиру области FADN истраживања. Сви стандардни резултати, добијени из FADN истраживања за ниво Србије, представљају пондерисани просек по газдинству и приказују стање целокупног пољопривредног сектора у Србији.

Ефекти пословања газдинстава, која се баве ратарском и сточарском производњом, у великој мери зависе од њихове величине и региона у ком послују – са повећањем величине пољопривредних газдинстава поједини индикатори пословања се побољшавају, док се други смањују. Праћењем одређених показатеља може се утврдити пословна ефикасност породичних газдинстава, при којој се у ратарској и сточарској производњи остварују најповољнији економски ефекти.

У наредној анализи представљени су подаци за пољопривредна газдинства која се баве ратарском производњом и производњом млека, издвојени из укупног узорка на нивоу Србије за петогодишњи период. Као најважнији производно-економски показатељи анализирани су: КПЗ, ангажована радна снага, трошкови, остварени резултати пословања кроз остварену укупну вредност производње и учешће субвенција, нето додату вредност и нето добит.

4.3.1. Коришћено пољопривредно земљиште

Просечна величина пољопривредног газдинства у ЕУ у 2022. години, према FADN бази података износила је 40,4 ha[20], док се Србија, са просеком од 11,8 ha, налази испод просека ЕУ-27.

Основна карактеристика пољопривреде Србије јесте да се КПЗ повећава на пољопривредним газдинствима у оба региона, али резултати потврђују значајне разлике у просечној величини КПЗ између пољопривредних газдинстава у регионима Србија Север и Србија Југ.

Просечна површина КПЗ у региону Србија Север у 2022. години износила је 19,1 ha по газдинству, док је у региону Србија Југ била на нивоу од 8,3 ha.

График 37: Просечна површина КПЗ по газдинству према регионима НСТЈ 1 (ha); 2018-2022

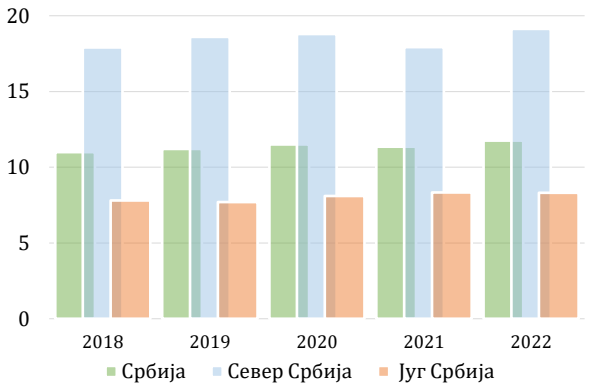

Извор: МПШВ (FADN база)

График 38: Власничка структура КПЗ, Србија укупно (%); 2018-2022

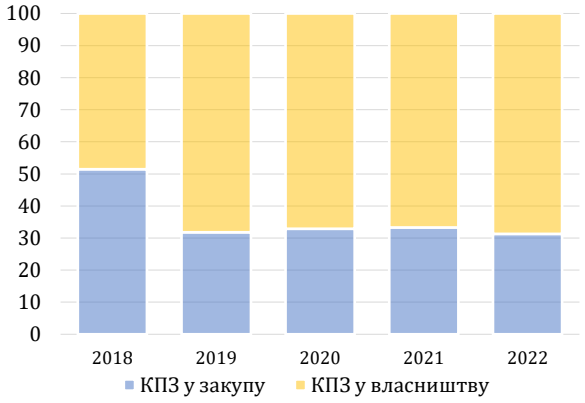

Извор: МПШВ (FADN база)

За разлику од почетка посматраног периода, када је чинила око половину укупног КПЗ, просечна површина КПЗ у закупу се у наредним годинама стабилизовала на нивоу од око једне трећине КПЗ.

Пољопривредним газдинствима, специјализованим за ратарску производњу, земљиште представља основни производни ресурс, па ова газдинства користе у просеку 17,9 ha КПЗ. Просечна величина КПЗ по газдинству у два региона се разликује у складу са доминантном производњом, те газдинства у региону Србија Север користе у просеку 23 ha КПЗ, док је просечна величина КПЗ на газдинствима у региону Србија Југ 11,3 ha.

Насупрот томе, пољопривредна газдинства која се баве производњом млека користе пољопривредно земљиште претежно за производњу хране за животиње, па је просечна површина КПЗ на нивоу од 11,4 ha по газдинству, при чему је у региону Србија Север 14,4 ha, а у региону Србија Југ 10,1 ha. Газдинства у региону Србија Југ имају врло сличне просечне површине КПЗ, без обзира да ли се баве ратарством или производњом млека.

[20] *https://agridata.ec.europa.eu/extensions/FADNPublicDatabase/FADNPublicDatabase.html*

График 39: Просечна површина КПЗ по газдинству у ратарској производњи и производњи млека, према регионима НСТЈ 1, (ha); 2018-2022

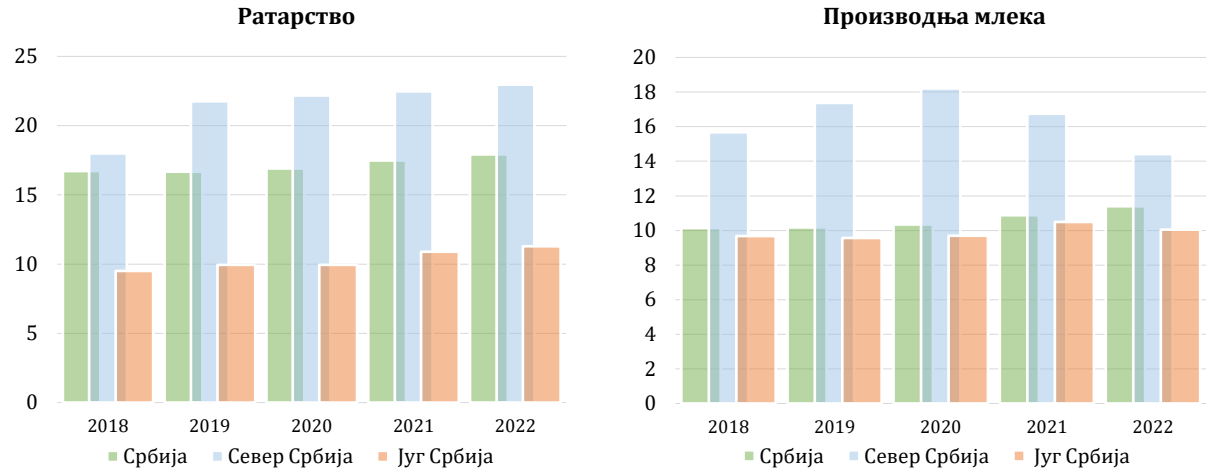

Извор: МПШВ, FADN

Просечна површина КПЗ у закупу код газдинстава која се баве ратарском производњом повећава се у оба региона у претходном периоду. Једини негативан тренд кретања просечне површине КПЗ у закупу показују газдинства која су специјализована у производњи млека у региону Србија Север. У региону Србија Југ, газдинства која се баве производњом млека немају довољно сопственог земљишта за производњу хране за стоку, што показује однос КПЗ у власништву и КПЗ у закупу. КПЗ у закупу код ових газдинстава (39%) је у власништву углавном физичих лица, која иначе не обрађују ово пољопривредно земљиште.

График 40: Власничка структура КПЗ у ратарској производњи и производњи млека, према регионима НСТЈ 1 (ha); 2018-2022

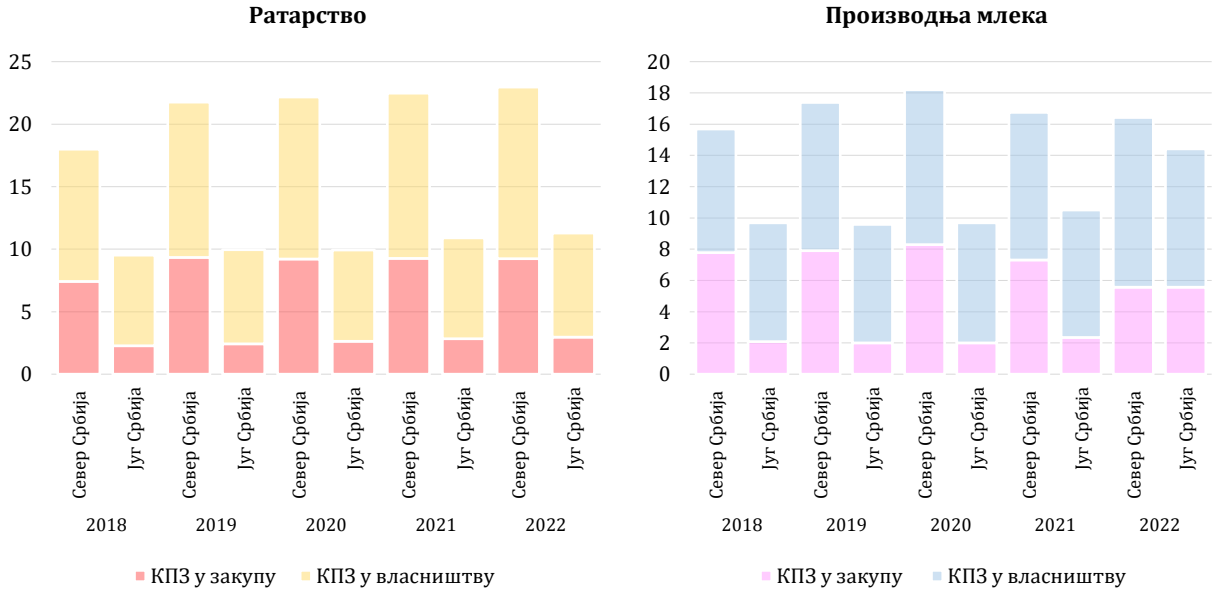

Извор: МПШВ, FADN

Пољопривредна газдинства која се баве ратарском производњом, а која остварују стандардну вредност производње од 4.000-8.000 EUR, користе у просеку минимум 7,5 ha КПЗ, док газдинства која производе млеко користе око 5 ha КПЗ.

Међутим, пољопивредна газдинства у ратарској производњи са годишњом вредношћу производње преко 100 хиљ. EUR користе 176 ha КПЗ, што је скоро двоструко више од газдинстава која се баве производњом млека (91 ha).

График 41: Просечна површина КПЗ по газдинству у ратарској производњи и производњи млека, према економској величини (ha); 2022.

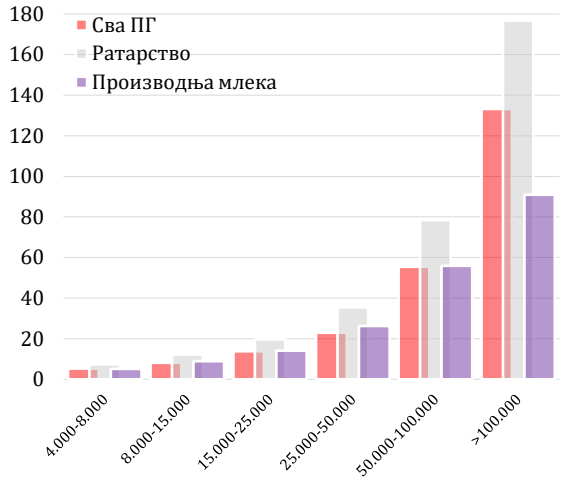

Извор: МПШВ, FADN

4.3.2. Утрошак радне снаге

График 42: Просечан утрошак радне снаге према регионима НСТЈ 1 (ГРЈ); 2018-2022

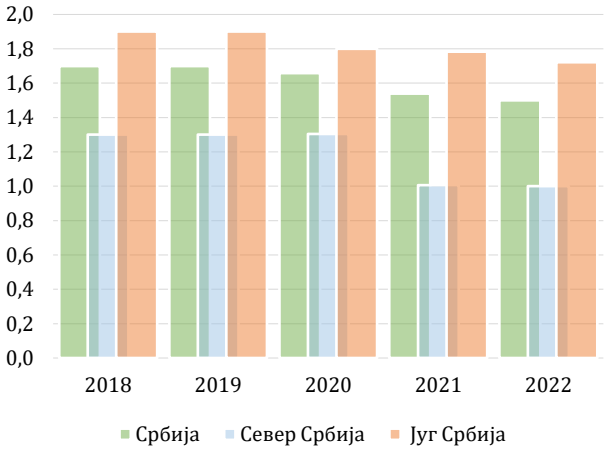

Извор: МПШВ, FADN

Просечан утрошак радне снаге по газдинству у Србији током 2022. године износио је 1,5 ГРЈ[21]. Као и претходних година, резултати показују да је у региону Србија Север просечни утрошак радне снаге значајно мањи него у региону Србија Југ, због присуства пољопривредних газдинстава веће величине.

Тренд смањења утрошка радне снаге у посматраном периоду у оба региона указује на смањење ефективног рада услед увођења иновативних техничко-технолошких решења у процес производње (инвестиције у основна средства).

[21] Годишња радна јединица (ГРЈ). 1ГРЈ је еквивалентна 1.800 радних часова

Традиционални начин производње, који подразумева веће ангажовање чланова породице у производњи, резултира великим учешћем неплаћене радне снаге (89%) у укупном утрошку радне снаге, док плаћена радна снага чини свега око 10% просечног утрошка рада.

График 43: Просечан утрошак плаћене и неплаћене радне снаге (%); 2018-2022

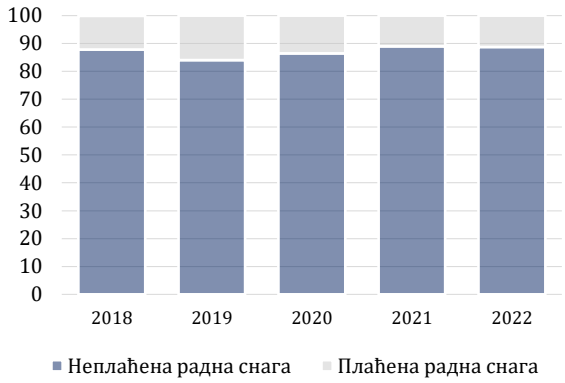

Извор: МПШВ, FADN

Укупан утрошак радне снаге показује тренд смањења у претходном петогодишњем периоду, међутим однос плаћене и неплаћене радне снаге у посматраном периоду није се значајно мењао, уз изразито високу заступљеност неплаћене, односно породичне радне снаге. Овај однос једнако је заступљен и у региону Србија Север и региону Србија Југ.

График 44: Просечан утрошак плаћене и неплаћене радне снаге у ратарској производњи, према регионима НСТЈ 1 (ГРЈ); 2018-2022

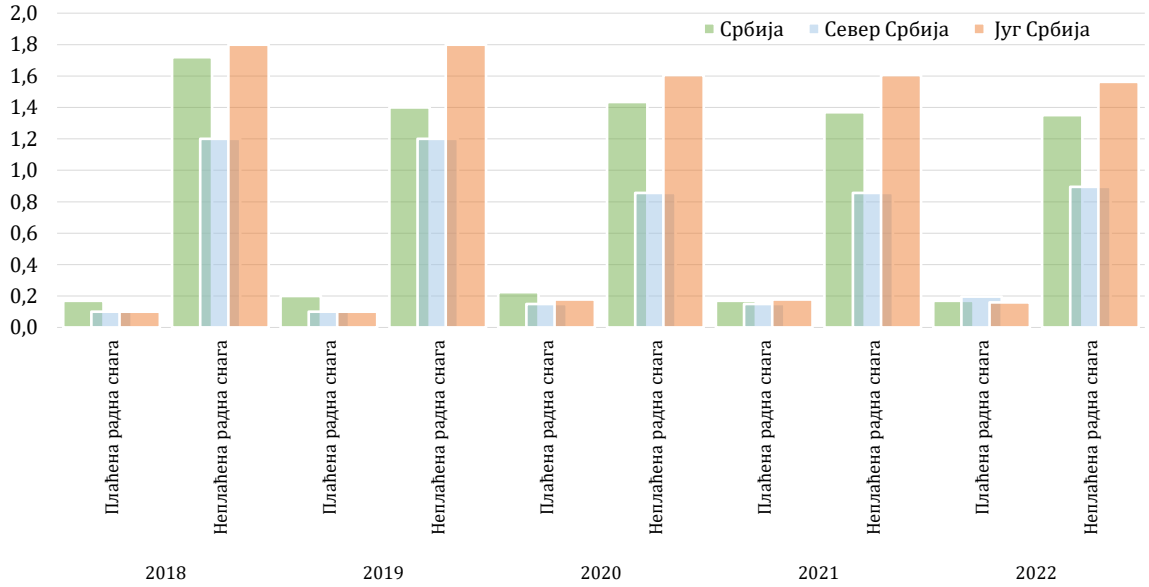

Извор: МПШВ, FADN

Неплаћена радна снага је доминантно заступљена на пољопривредним газдинставима која се баве производњом млека, као резултат свакодневног радног ангажовања чланова породице, нарочито код малих и средњих газдинстава, која врло ретко ангажују радну снагу ван породичног газдинства, што показује податак да је незнатно заступљен утрошак плаћене радне снаге (0,01 ГРЈ).

График 45: Просечан утрошак плаћене и неплаћене радне снаге у производњи млека, према регионима НСТЈ 1 (ГРЈ); 2018-2022

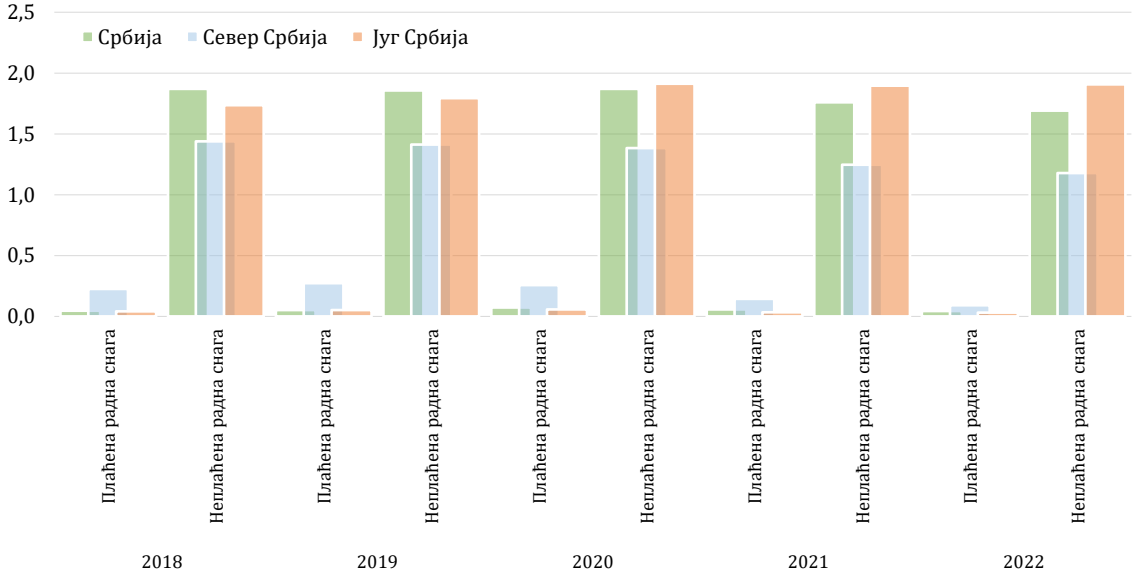

Извор: МПШВ, FADN

Просечан утрошак плаћене радне снаге код свих пољопривредних газдинстава има веће вредности (0,2 ГРЈ) од газдинстава која се баве прозводњом млека (0,01 ГРЈ), али је ипак код свих газдинстава доминантна неплаћена/породична радна снага.

График 46: Просечан утрошак плаћене и неплаћене радне снаге у ратарској производњи и производњи млека (ГРЈ); 2018-2022

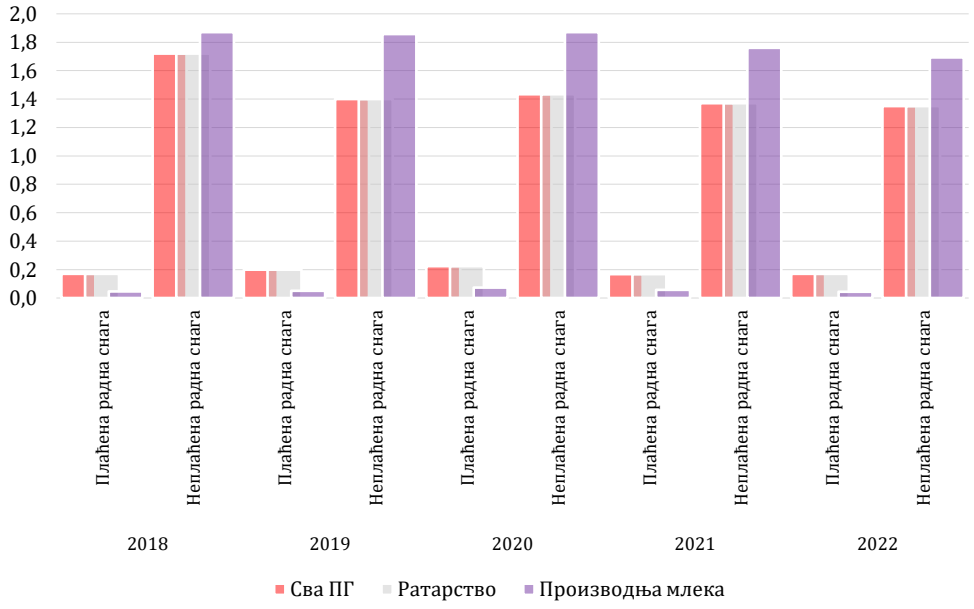

Извор: МПШВ, FADN

Укупан утрошак плаћене радне снаге за све типове газдинстава у 2022. години износи 307 h годишње (еквивалент око 38 радних дана[22]). Међутим, газдинства која се баве производњом млека значајно мање користе ангажовану плаћену радну снагу (просечно свега 80 h годишње). Ова газдинства користе углавном породичну радну снагу, док нека од њих уводе иновативне системе потпуне

[22] Обрачун на бази осмочасовног радног дана, пет дана недељно

механизације/аутоматизације радних операција у производњи млека, за гајење и мужу крава.

Просечна цена рада плаћене радне снаге у Србији током 2022. године износила је од 334 до 394 RSD/h, што указује на дневне трошкове радне снаге (за осмочасовни ангажовани дневни рад) од око 3.000 RSD. Просечна цена рада плаћене радне снаге у претходном петогодишњем периоду се увећала за око 40% (са 242 на 380 RSD/h), док је утрошак плаћене радне снаге остао непромењен.

График 47: Просечан утрошак плаћене радне снаге и трошкови рада по сату у ратарској производњи и производњи млека (ГРЈ); 2018-2022

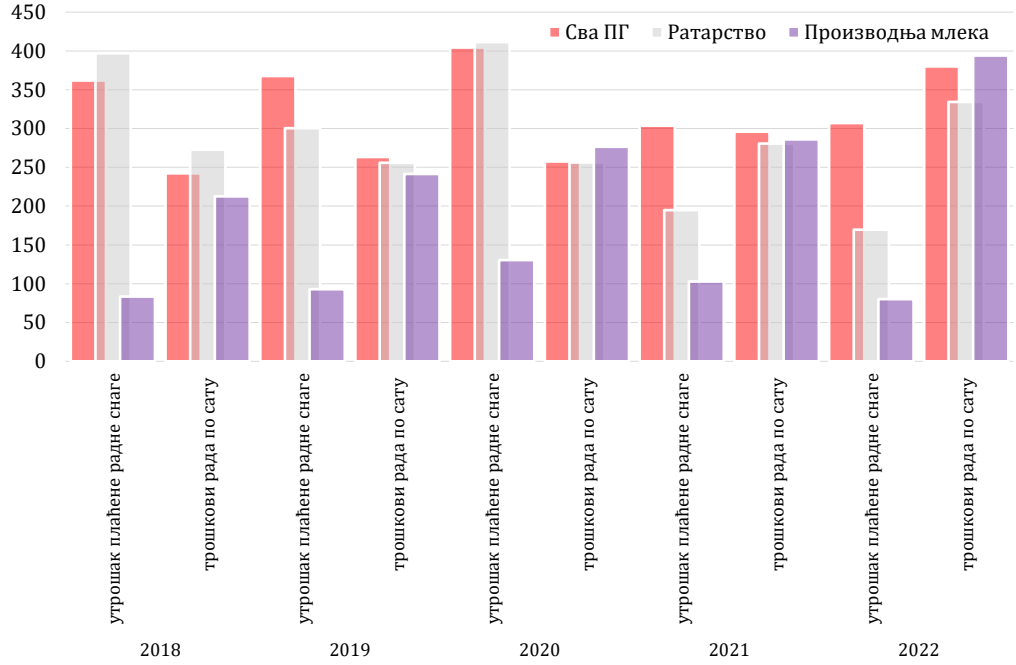

Извор: МПШВ, FADN

4.3.3. Вредност производње

График 48: Вредност производње према регионима (мил. RSD); 2018-2022

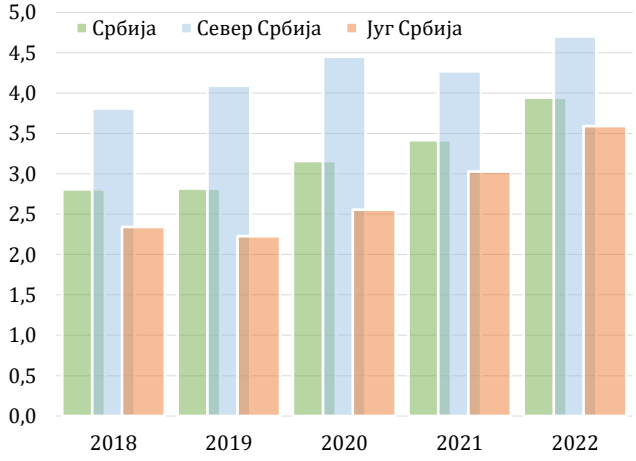

Извор: МПШВ, FADN

Укупна вредност производње у 2022. години по газдинству износила је у просеку 3,9 мил. RSD (33 хиљ. EUR) и током петогодишњег периода показује константни раст. Резултати FADN истраживања показују да постоје велика одступања у региону Србија Север у односу на регион Србија Југ, при чему је у региону Србија Север остварена 30% виша вредност производње у односу на регион Србија Југ.

Разлог овако великог одступања вредности производње између региона јесте структура газдинства у овим регионима, као и продуктивност (приноси), с обзиром да се газдинстава која припадају већим категоријама економске величине налазе у региону Србија Север.

Подаци показују да је укупна вредност производње већа за пољопривредна газдинства која се баве производњом млека, што је резултат већег обима производње у току једне године. Такође, вредност производње је значајно већа у региону Србија Север у односу на регион Србија Југ за оба типа производње (ратарство и производња млека). На већу укупну вредност производње у региону Србија Север утичу виши просечни приноси, како у ратарској, тако и у говедарској производњи, као и структура газдинстава (велика газдинства су доминантно заступљена на северу).

График 49: Вредност производње у ратарској производњи и производњи млека, према регионима НСТЈ 1 (ha); 2018-2022

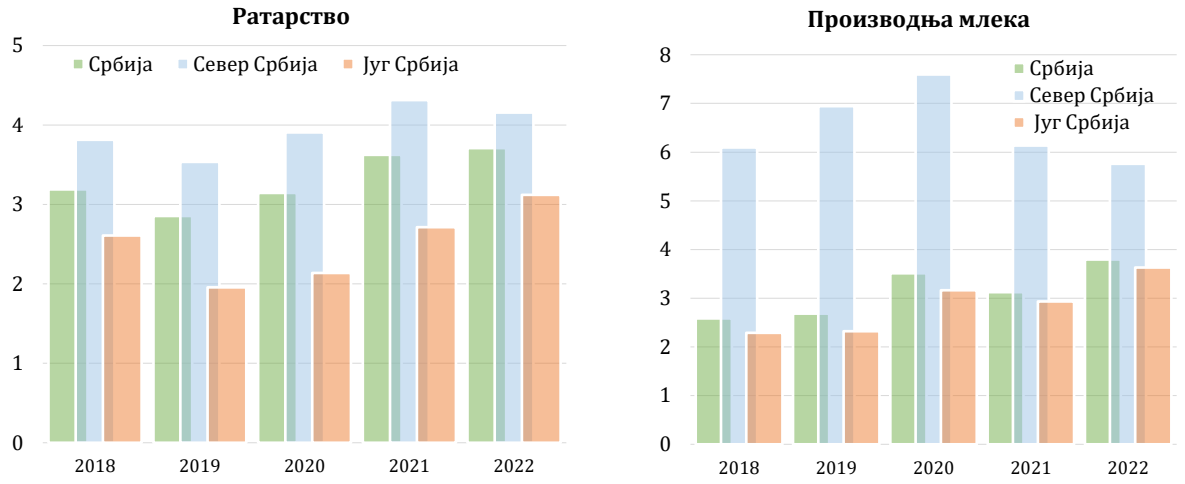

Извор: МПШВ, FADN

4.3.4. Трошкови производње

Укупни трошкови производње за сва пољопривредна газдинства су у 2022. години износили у просеку око 2 мил. RSD (без плаћених зарада), што је 25% више у односу на претходну годину (1,6 мил. RSD).

Овакав раст трошкова пољопривредне производње последица је високог раста цена енергената на светском тржишту, који се прелио на цене готово свих пољопривредних инпута, а нарочито на цену минералног ђубрива. Сходно томе, очекивано је веће повећање трошкова у региону Србија Север.

График 50: Укупни трошкови, према регионима НСТЈ 1 (мил. RSD); 2018-2022

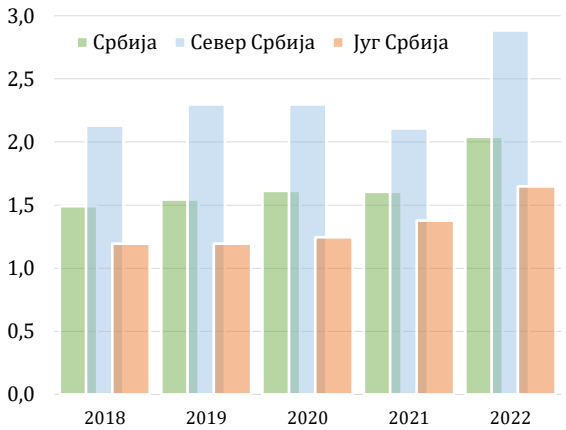

Извор: МПШВ, FADN

График 51: Укупни трошкови, према врсти трошкова (мил. RSD); 2018-2022

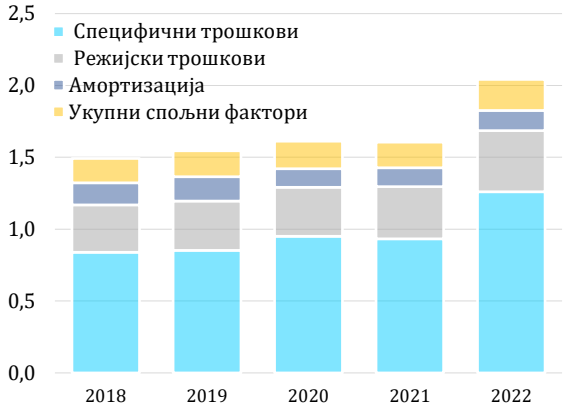

Извор: МПШВ, FADN

У структури трошкова доминирају специфични трошкови, који чине око 62% трошкова, потом режијски трошкови (21%), трошкови амортизације (7%) и укупни спољни фактори (11%).

Резултати истраживања у 2022. години показују да је ниво специфичних трошкова који се односе на набавку семена, средстава за заштиту биља, вештачког ђубрива и сл., већи од просека у посматраном периоду. Разлог треба тражити у повећаној цени репроматеријала, поготово ђубрива, услед рата у Украјини. Режијски трошкови, као што су трошкови одржавања механизације и објеката, уговорени рад, закуп механизације и објеката, трошкови енергије, трошкови телефона, вода, осигурање и сл. такође бележе раст у 2022. години за чак 25%[23] у односу на претходну годину. Трошкови амортизације и укупни спољни фактори бележе релативно благ раст, од око 8% у посматраном периоду.

Уколико се укупни трошкови посматрају према врстама производње, газдинства која се баве производњом млека остварују натпросечан ниво трошкова производње, с обзиром на то да је вредност специфичних трошкова виша за 60% у односу на специфичне трошкове пољопривредних газдинстава у осталим пољопривредним делатностима, укључујући и ратарску производњу.

График 52: Укупни трошкови у ратарској производњи и производњи млека (мил. RSD); 2018-2022

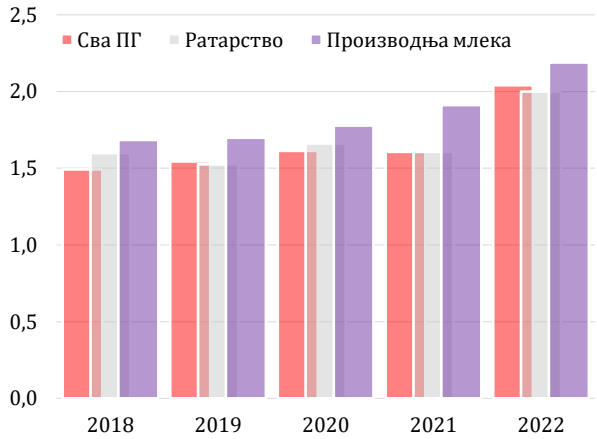

Извор: МПШВ, FADN

Овако висок ниво специфичних тропкова код газдинстава која се баве производњом млека резултат је, пре свега, трошкова хране за животиње, пошто ова газдинства не користе довољно пољоприврдног земљишта за сопствену производњу или је вредност концетроване хране порасла.

Током 2022. године, а услед рата у Украјини и глобалног раста цена инпута на тржишту, индикатор специфични трошкови за биљну производњу по хектару КПЗ

[23] Трошкови који не могу да буду распоређени на одређене типове производње према FADN методологији, сматрају се заједничким за више линија производње. Ови трошкови укључују и трошкове набавке везане за производне активности, али не и за појединачне линије производње. Односе се само на утрошке пољопривредног газдинства, не и у приватне сврхе.

показује константан тренд раста и достиже вредност од око 50 хиљ. RSD/ha у 2022. години (увећање од око 50% у односу на период 2018-2021).

График 53: Специфични трошкови у биљној произодњи[24] по ha КПЗ, према регионима НСТЈ 1 (хиљ. RSD); 2018-2022

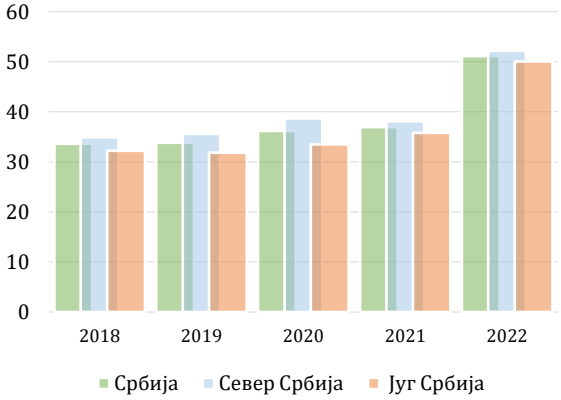

Извор: МПШВ, FADN

Уколико се специфични трошкови за биљну производњу по КПЗ посматрају према регионима, пољопривредна газдинства у региону Србија Север имају значајно веће трошкове по хектару за семе, средства за заштиту биља и вештачка ђубрива, с обзиром да имају већа улагања у производњу, коришћењем скупљег и квалитетнијег семена и ђубрива.

Уколико се специфични трошкови посматрају по условном грлу стоке[25], износ специфичних трошкова на газдинствима која се баве сточарском производњом је у посматраном периоду увећан за око 40%, услед раста цене хране за исхрану стоке.

График 54: Специфични трошкови у сточарској производњи по УГ, према регионима НСТЈ 1 (хиљ. RSD); 2018-2022

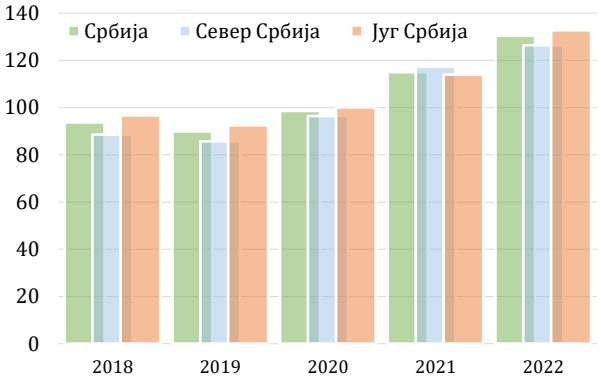

Извор: МПШВ, FADN

Структура трошкова значајно се разликује према типовима производње, што је условљено различитим производним карактеристикама: на газдинствима која се баве ратарском производњом, специфични трошкови чине 52% укупних трошкова, док на газдинствима са производњом млека ови трошкови чине преко 70% укупних трошкова. Код газдинстава која се баве ратарском производњом, режијски трошкови су већи, чему значајно доприносе трошкови одржавања механизације и објеката, уговорени рад или закуп механизације.

[24] SE 284 / специфични трошкови за биљну производњу (Трошкови семена, средстава за заштиту биља и ђубрива, за биљну производњу по ха)

[25] SE 309 /специфични трошкови по условном грлу (трошкови за исхрану стоке која се напаса, за свиње и живину, и остали трошкови у сточарству укључујући и ветеринарске трошкове према условном грлу стоке . (SE310 + SE320 + SE330) /SE080

График 55: Структура трошкова у ратарској производњи и производњи млека (%); 2018-2022

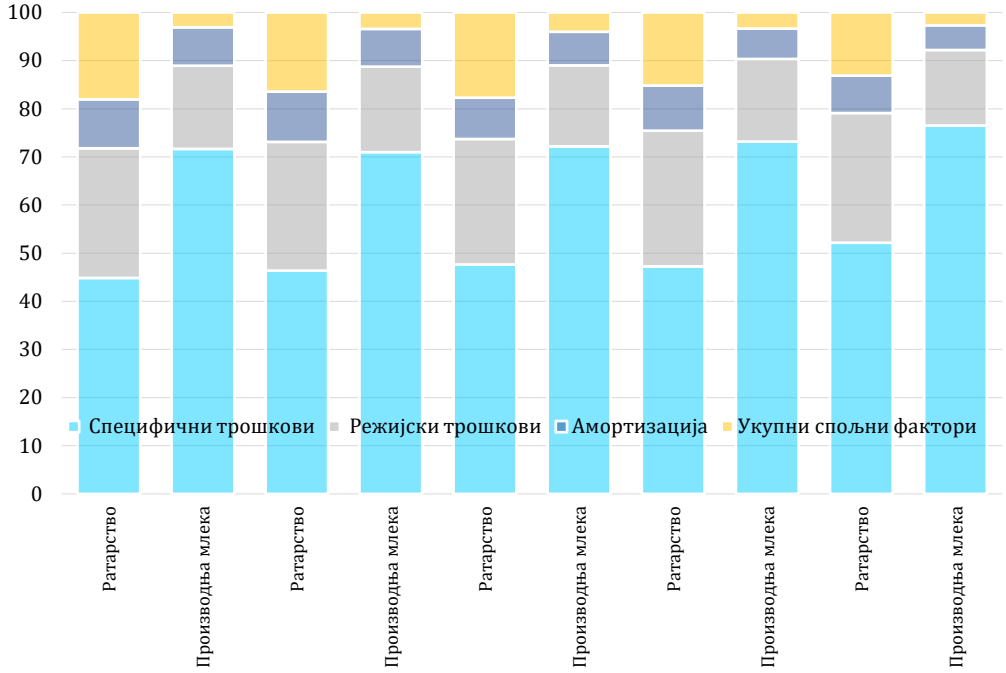

Извор: МПШВ, FADN

Виши удео специфичних трошкова у производњи млека је очекиван због високог удела трошкова сточне хране. Међутим, изузетно висок раст трошкова житарица и осталих компоненти сточне хране у 2022. години додатно је утицао на раст ове категорије трошкова.

4.3.5. Субвенције

Као и претходних година, подстицаји у пољопривреди и руралном развоју су се и током 2022. године реализовали кроз директна плаћања, мере руралног развоја, посебне подстицаје, кредитну подршку и IPARD подстицаје. Поред ових мера подршке, а због потребе за реаговањем услед тржишних поремећаја, реализоване су ванредне мере подршке.

За потребе директних плаћања током 2022. године исплаћен је највећи део средстава из буџета, и то за директна плаћања у сточарству, основне подстицаје за биљну производњу и премију за млеко, као и плаћање по основу набавке инпута за производњу. Када је реч о мерама руралног развоја и IPARD мерама подршке, у 2022. години највише средстава је реализовано за мере подршке инвестицијама за унапређење конкурентности. У оквиру ове категорије подстицаја, скоро половина средстава односила се на инвестиције у физичку имовину газдинстава, за трошкове премије осигурања и за инвестиције у прераду и маркетинг.

Предмет анализе у овом документу су укупне субвенције (без субвенција за инвестиције)[26] у периоду 2018-2022, као и њихов утицај на пословање пољопривредних газдинстава.

[26] Према FADN методологији, субвенције у пољопривреди у Републици Србији приказују следећи индикатори: SE 605 су укупне субвенције на пољопривредном газдинству, које представљају збир свих субвенција у току једне године и то: SE 610 - укупна плаћања за биљну производњу, SE 615 - укупна плаћања за сточарску производњу, SE 620 - остале субвенције, SE 624 - укупне субвенције за рурални развој, SE 630 - једнократно плаћање за пољопривредна газдинства и SE 699 - ценовна

График 56: Субвенције према регионима НСТЈ 1 (хиљ. RSD); 2018-2022

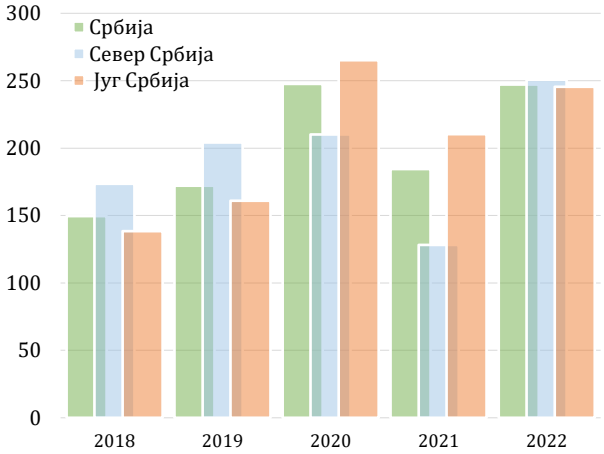

Извор: МПШВ, FADN

Након растућег тренда у првој половини посматраног периода и пада нивоа субвенција у 2021. години, овај показатељ показује поновни раст у 2022. години, уз уједначен ниво у оба региона око 250 хиљ RSD.

Имајући у виду ниво подршке у оквиру пољопривредне политике кроз систем подстицаја, вредност укупних субвенција за газдинства која се баве ратарском производњом је најнижа, док газдинства која се баве сточарском производњом очекивано показују скоро двоструко веће вредности од осталих типова газдинства и износе 645 хиљ. RSD у односу на просек за сва пољопривредна газдинства код којих износе 247 хиљ. RSD.

График 57: Субвенције у ратарској производњи и производњи млека (хиљ. RSD); 2018-2022

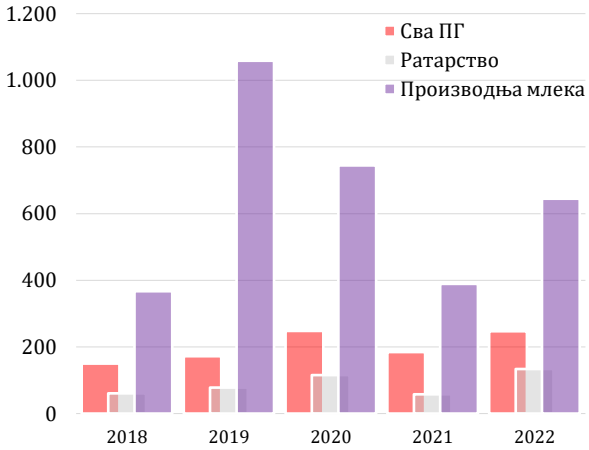

Извор: МПШВ, FADN

Уколико се ниво субвенција посматра према регионима, пољопривредна газдинства која се баве ратарском производњом у региону Србија Север у 2022. години остварују двоструко већи ниво укупних субвенција у односу на регион Србија Југ.

подршка и остале примљене субвенције, укључујући грантове и субвенције за катастрофе или ванредне субвенције (пољопривредно-новчана накнада, итд.).

График 58: Субвенције у ратарској производњи и производњи млека, према регионима НСТЈ 1 (хиљ. RSD); 2018-2022

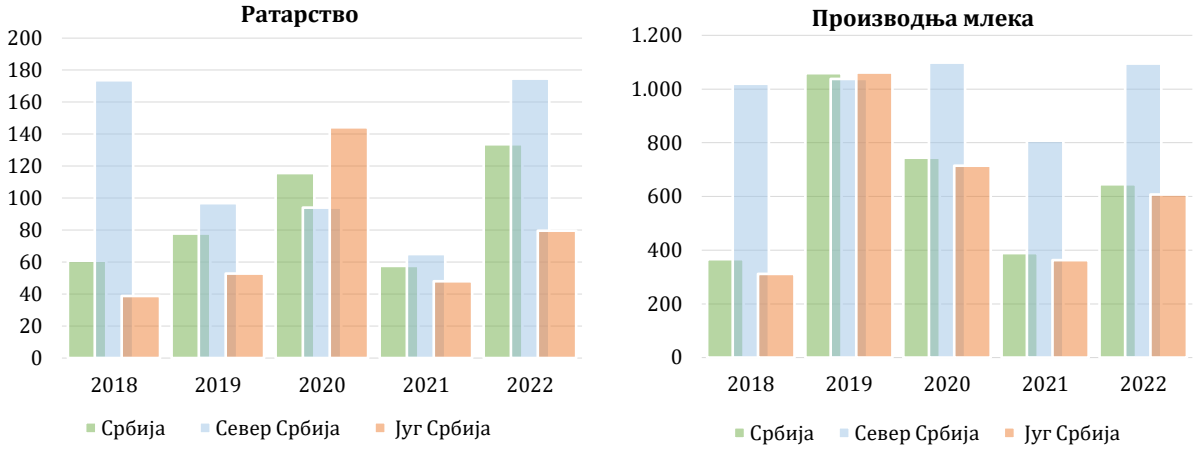

Извор: МПШВ, FADN

Укупне субвенције код газдинстава која се баве производњом млека значајно су веће у региону Србија Север у односу на регион Србија Југ и износе око 1,1 мил. RSD. Овакав однос последица је структуре пољопривредних газдинстава, при чему су просечни капацитети у производњи млека значајно већи у региону Србија Север.

Међутим, када се субвенције у ратаству посматрају према КПЗ, у 2022. години је приметан уједначен износ субвенција у оба региона, на нивоу од око 7 хиљ. RSD/ha КПЗ.

График 59: Субвенције у ратарској производњи по ha КПЗ, према регионима НСТЈ 1 (хиљ. RSD); 2018-2022

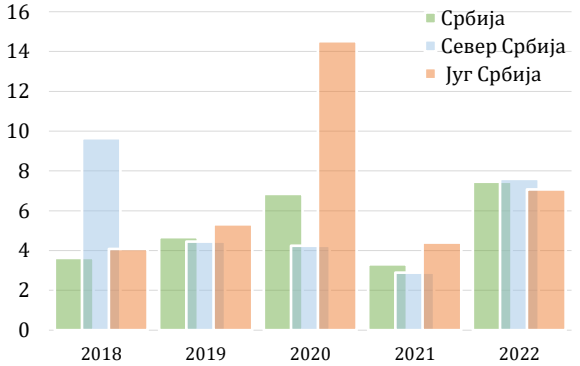

Извор: МПШВ, FADN

График 60: Субвенције у производњи млека по УГ, према регионима НСТЈ 1 (хиљ. RSD); 2018-2022

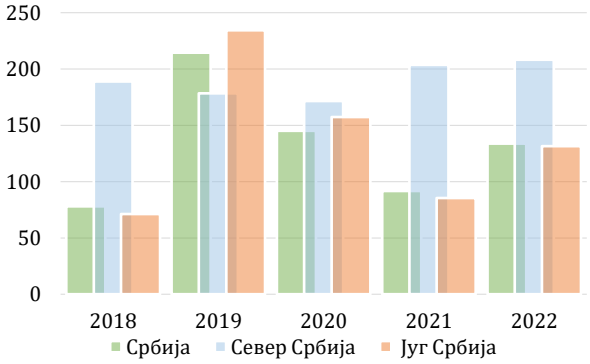

Извор: МПШВ, FADN

Такође, када се вредност укупних субвенција посматра према условном грлу у делатности производње млека, ова вредност је значајно већа у региону Србија Север, што је последица веће просечне млечности крава.

График 61: Структура вредности производње и учешће субвенција у ратарској производњи и производњи млека (%); 2018-2022

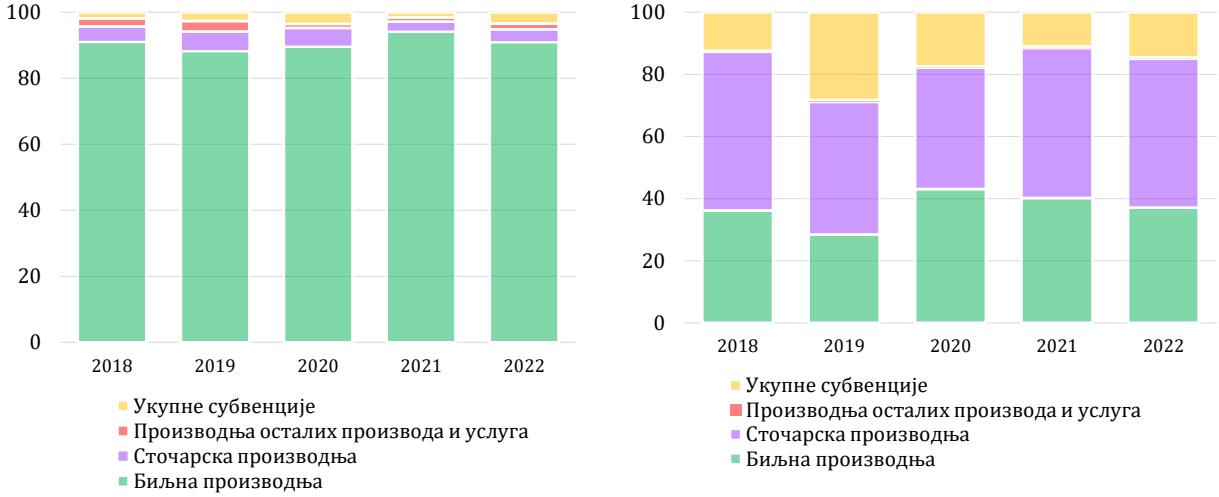

Извор: МПШВ, FADN

Код газдинстава која се баве ратарском производњом, учешће субвенција у укупној вредности производње на нивоу је од свега 3%. С друге стране, очекивано, код газдинстава која се баве производњом млека учешће субвенција у укупној вредности производње је значајно веће и износи 15%.

Такође, када се вредност укупних субвенција посматра према условном грлу, ова вредност је значајно већа у региону Србија Север, што је последица веће просечне млечности крава.

График 62: Субвенције у производњи млека по УГ, према регионима НСТЈ 1 (хиљ. RSD); 2018-2022

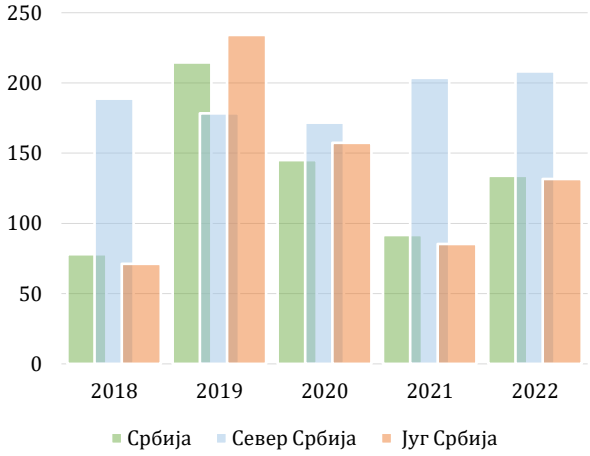

Извор: МПШВ, FADN

4.3.6. Нето додата вредност

График 63: НДВ по газдинству, према регионима НСТЈ 1 (мил. RSD); 2018-2022

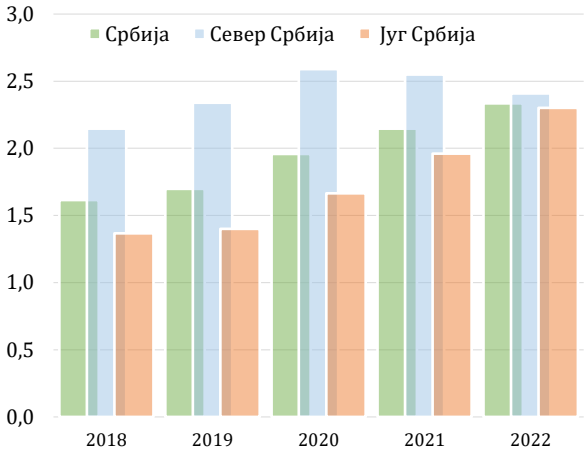

Извор: МПШВ, FADN

Просечна НДВ газдинства[27] у Србији током 2022. године износила је 2,3 мил. RSD (19,5 хиљ. EUR), уз нешто виши ниво у региону Србија Север (2,4 мил. RSD) у односу на регион Србија Југ (2,3 мил. RSD). НДВ се може посматрати као износ којим се покривају трошкови ангажовања фиксних ресурса у производњи (рад, земљиште и капитал), без обзира да ли су они изнајмљени или у власништву породичног пољопривредног газдинства.

Вредност просечне НДВ по пољопривредном газдинству зависи од величине газдинства, врсте пољопривредне производње и структурног учешћа радне снаге запослених у пољопривреди. НДВ за гадинства која се баве ратарском производњом показује ниже вредности у односу на газдинства која се баве осталим делатностима.

График 64: НДВ по газдинству у ратарској производњи и производњи млека (мил. RSD); 2018-2022

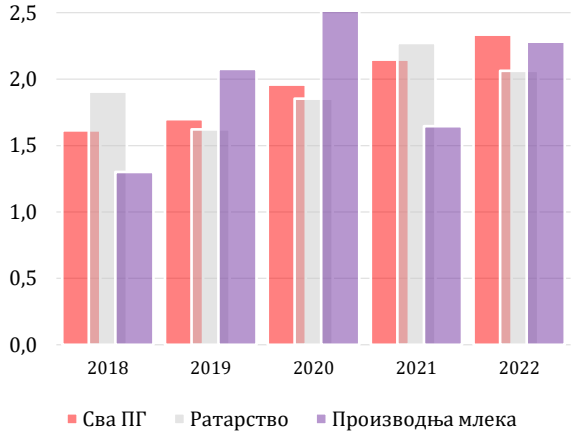

Извор: МПШВ, FADN

[27] Нето додата вредност (НДВ) газдинства указује на накнаду свих фактора производње (земљишта, капитала и радне снаге), како у власништву газдинства, тако и екстерно ангажоване. Једнака је збиру укупне вредности производње и подршке из јавних фондова (разлика између текућих субвенција и пореза), од чега се одузима: међуфазна потрошња (специфични и режијски трошкови) и амортизација.

График 65: НДВ по газдинству у ратарској производњи и производњи млека, према регионима НСТЈ 1 (мил. RSD); 2018-2022

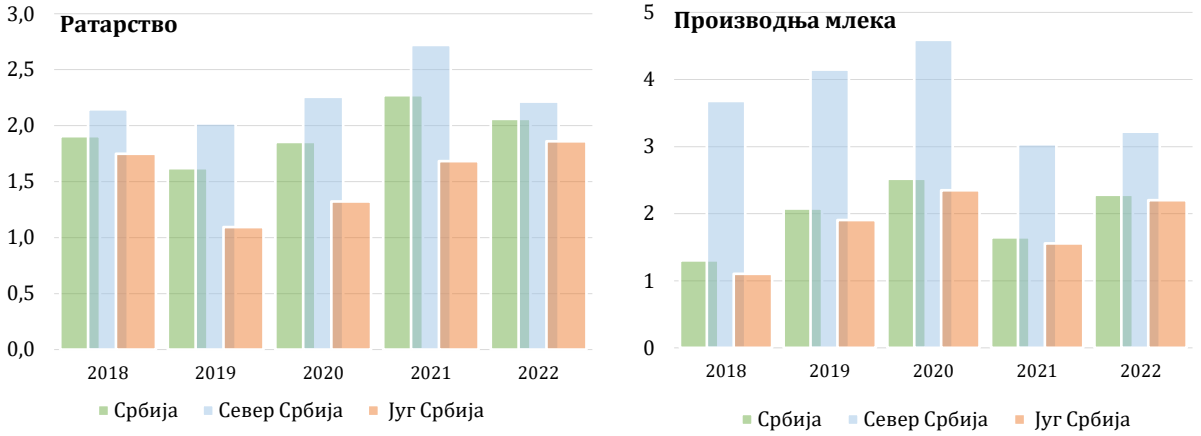

Извор: МПШВ, FADN

Уколико се посматра ниво НДВ према регионима, нивои за оба типа газдинстава (ратарска производња и производња млека) већи су у региону Србија Север у односу на регион Србија Југ. Газдинства која се баве производњом млека у посматраном петогодишњем периоду остварила су значајно нижу нето додату вредност у последње две године, првенствено због раста цена инпута.

График 66: Учешће субвенција у НДВ газдинства у ратарској производњи и производњи млека (%); 2018-2022

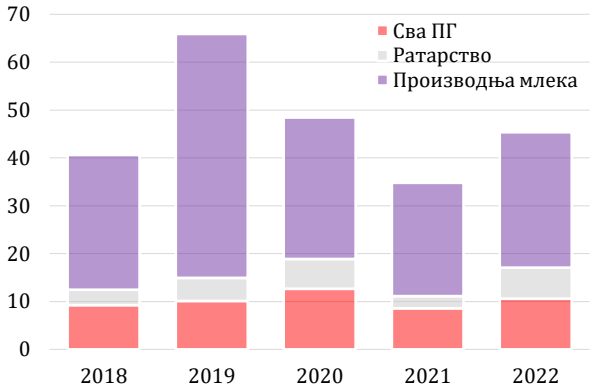

Извор: МПШВ, FADN

Учешће субвенција у НДВ газдинства показује у којој мери су добијене субвенције допринеле новоствореној вредности пољопривредног газдинства. Код газдинстава која се баве производњом млека, учешће субвенција је далеко значајније од осталих типова газдинстава и износи 28%.

4.3.7. Нето додата вредност по ГРЈ

Износ просечне НДВ по пољопривредном газдинству зависи од величине пољопривредног газдинства, врсти пољопривредне производње, као и ефикасности или структуралном смањењу радне снаге запослених у пољопривреди.

Као мера продуктивности рада на пољопривредним газдинствима, НДВ се обично изражава по ГРЈ и очекивано је већа у региону Србија Север и на газдинствима која се баве ратарском производњом (која имају мањи утрошак радне снаге).

График 67: НДВ по ГРЈ по газдинству, према регионима НСТЈ 1 (мил. RSD); 2018-2022

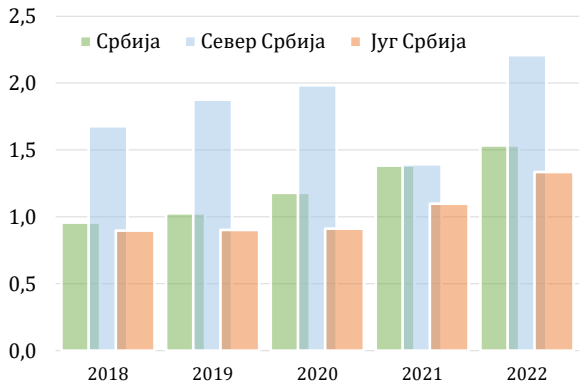

Извор: МПШВ, FADN

График 68: НДВ по ГРЈ по газдинству у ратарској производњи и производњи млека, према регионима НСТЈ 1 (мил. RSD); 2018-2022

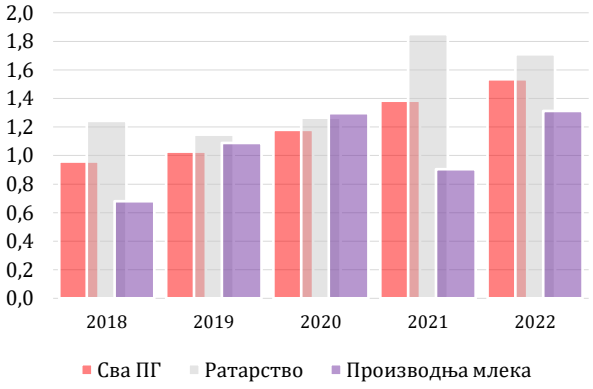

Извор: МПШВ, FADN

Већа газдинства, концентрисана у региону Србија Север и виши нивои ефикасности у ратарској производњи, услед примене механизације вишег нивоа ефикасности, директно утичу на разлике у износима НДВ/ГРЈ.

Током посматраног периода, повећану вредност просечне НДВ по пољопривредном газдинству у региону Србија Север приказују и газдинства која се баве ратарском производњом и производњом млека.

График 69: НДВ по ГРЈ по газдинству у ратарској производњи и производњи млека, према регионима НСТЈ 1 (мил. RSD); 2018-2022

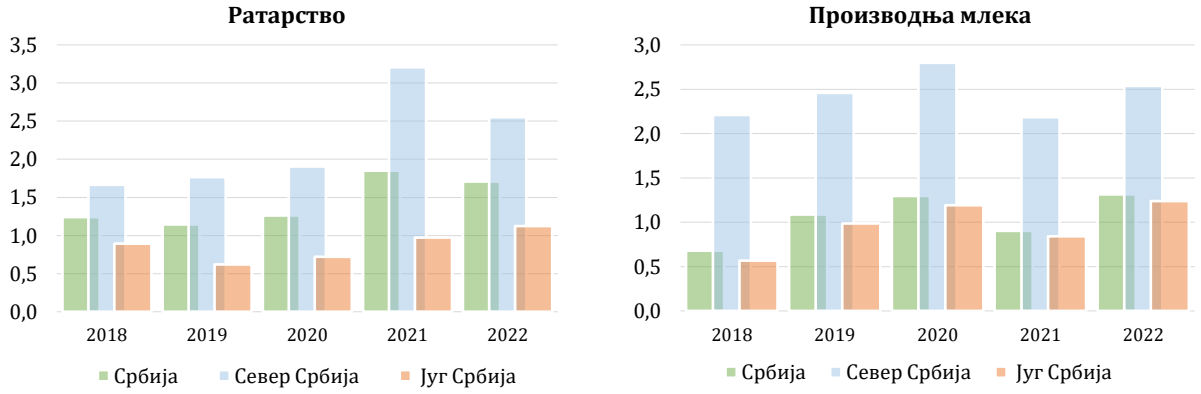

Извор: МПШВ, FADN

4.3.8. Нето добит

Укупна добит је вредносни показатељ, који представља финансијска средства (доходак), која су преостала произвођачу након покривања свих рачуноводствених трошкова. Структура расподеле укупне добити указује на профитабилност пољопривредног газдинства, због чега је приликом анализе пословања газдинства важно утврдити вредност нето добити пољопривредног газдинства, односно принос остварен на сопствени капитал, неплаћену радну снагу и сопствени менаџмент.

Просечна нето добит свих газдинстава у Србији износи 2,1 мил. RSD (око 18 хиљ. EUR) годишње, што је испод просека у ЕУ.

Нето добит у региону Србија Север показује веће износе од региона Србија Југ, што указује на повољнији обим и вредност производње (већа површина КПЗ, већи број грла стоке и сл.), односно рентабилније коришћење ресурса. Због јачег утицаја суше на приносе у биљној производњи у региону Србија Север у 2022. години, овај показатељ у региону Србија Југ показује веће вредности него у претходном периоду (2,2 мил.RSD).

График 70: Нето добит по газдинству, према регионима НСТЈ 1 (мил. RSD); 2018-2022

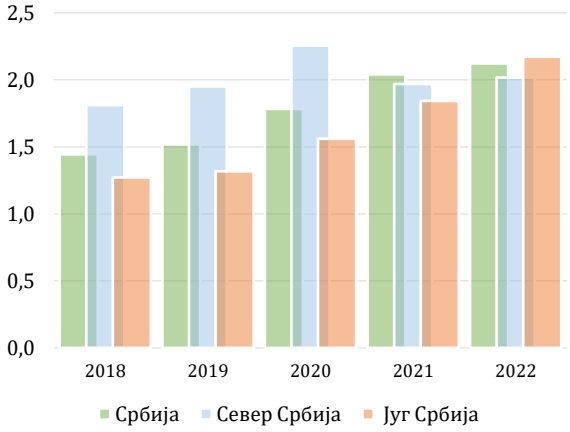

Извор: МПШВ, FADN

График 71: Нето добит по газдинству у ратарској производњи и производњи млека (мил. RSD); 2018-2022

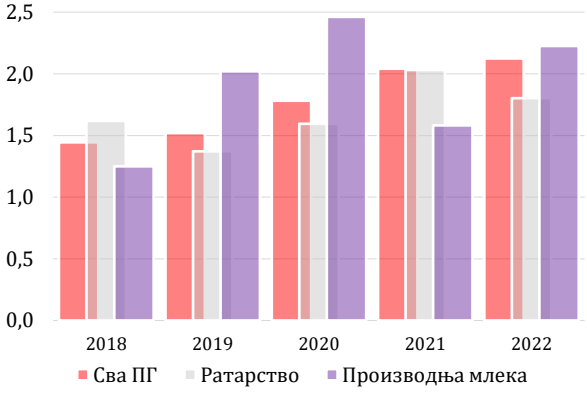

Извор: МПШВ, FADN

Услед суше и смањених приноса, као и значајних субвенција у сектору сточарства (учешће од 29%), газдинства која се баве производњом млека по први пут остварују већу нето добит током 2022. године.

График 72: Нето добит по газдинству у ратарској производњи и производњи млека, према регионима НСТЈ 1 (мил. RSD); 2018-2022

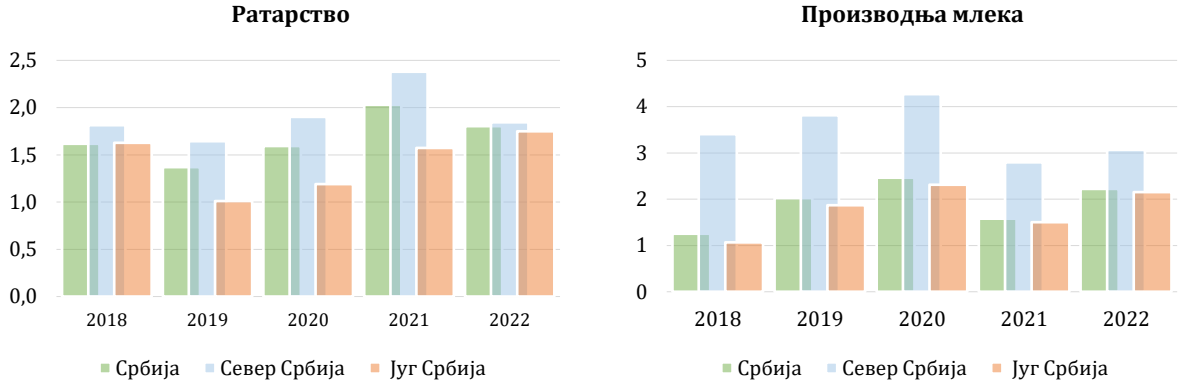

Извор: МПШВ, FADN

Учешће субвенција у нето добити показује да су пољопривредна газдинства која се баве производњом млека високо зависна од субвенција.

Такође, овај показатељ показује колико економска одрживост газдинстава зависи од субвенција. Уколико пољопривредници нису у могућности да из нето добити покрију опортунитетне трошкове (породичне радне снаге, закупа сопственог земљишта и камате на сопствени капитал), тада би без субвенција ситуација била значајно лошија.

График 73: Учешће субвенција у нето добити по газдинству у ратарској производњи и производњи млека (%); 2018-2022

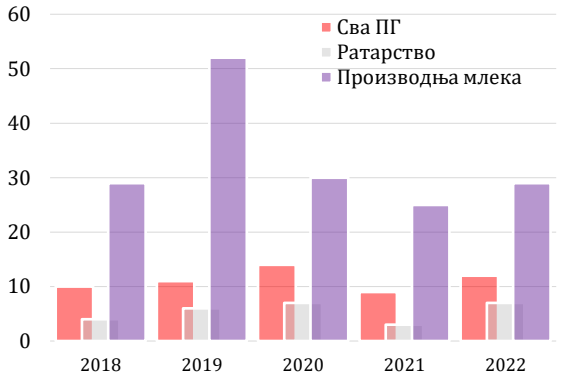

Извор: МПШВ, FADN

4.3.9. Нето добит по ГРЈ

Ако се нето добит газдинства стави у однос са ангажованом радном снагом чланова газдинства, добија се објективнији показатељ нивоа добити према породичној (неплаћеној) радној снази, ангажованој у производњи која је генерисала приход[28].

Овај показатељ у потпуности прати кретање, односно пораст нето добити газдинства, што указује на повећање добити газдинстава како на националном нивоу, тако на нивоу региона Србија Север и Србија Југ. Захваљујући инвестицијама на пољопривредним газдинствима и постепеним увођењем нових технологија у раду (нова механизација, машине и дигитализација у пољопривреди), нето добит по ГРЈ на нивоу од 1,6 мил. RSD у 2022. години, за 60% је већа у односу на 2018.

[28] Нето добит газдинства по ангажованој породичној радној снази

График 74: Нето добит по ГРЈ по газдинству, према регионима НСТЈ 1 (мил. RSD); 2018-2022

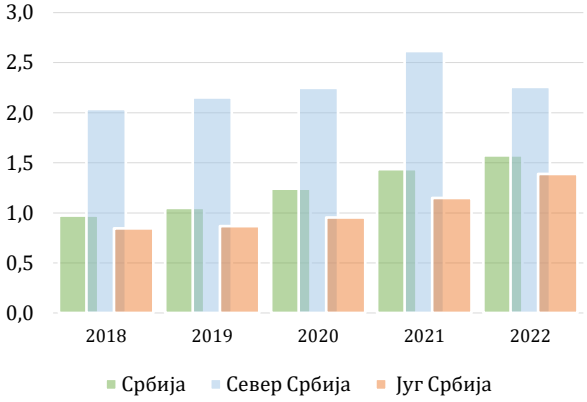

Извор: МПШВ, FADN

Повећана вредност просечне НДВ по пољопривредном газдинству зависи од величине пољопривредног газдинства, врсти пољопривредне производње или структуралном смањењу радне снаге запослених у пољопривреди.

Пољопривредна газдинства која се баве ратарском производњом остварују већу вредност у односу на гздинства која се баве производњом млека.

График 75: Нето добит по ГРЈ по газдинству у ратарској производњи и производњи млека (мил. RSD); 2018-2022

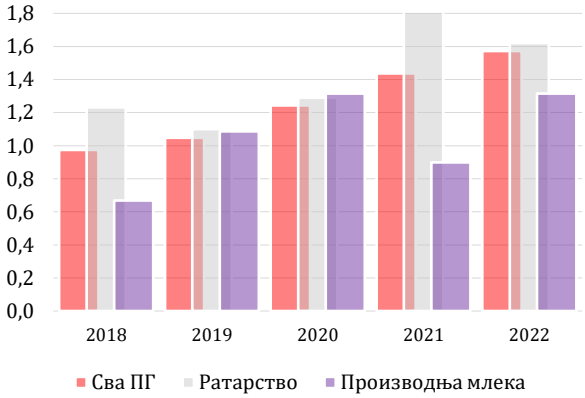

Извор: МПШВ, FADN

Вредност овог показатеља приказује добит које оствари пољопривредно газдинство у односу на уложени сопстевни рад и менаџмент. Тако, нето добит по ГРЈ на газдинству у региону Србија Север има двоструко већу вредност од просека за целу Србију, што указује на повећану продуктивност рада на пољопривредним газдинствима услед повољније структуре пољопривредних газдинстава и инвестицијама којима се уводе иновативне технологије.

График 76: Нето добит по ГРЈ по газдинству у ратарској производњи и производњи млека, према регионима НСТЈ 1 (мил. RSD); 2018-2022

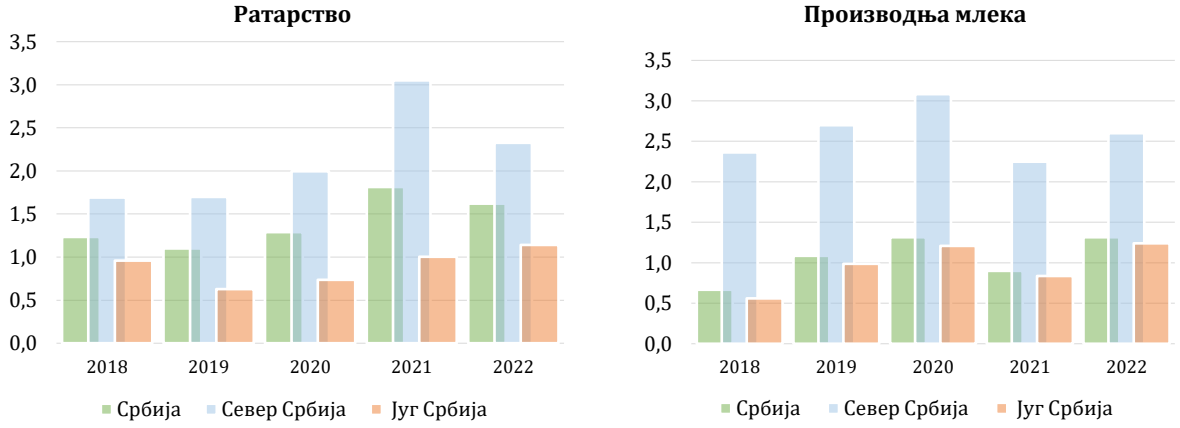

Извор: МПШВ, FADN

5. ПОЉОПРИВРЕДНА ПОЛИТИКА

5.1. Оквир пољопривредне политике и политике руралног развоја

Стратешки и програмски оквир

Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014-2024[29] (у даљем тексту: Стратегија) представља стратешки документ највишег нивоа општости, којим се дефинише визија, циљеви, приоритетне области деловања, као и правци развоја пољопривреде и руралног развоја Републике Србије у претходном десетогодишњем периоду. Како се важење и примена овог документа завршавају крајем 2024. године, започета је и у току је израда стратешког документа за наредни период.

Национални програми за пољопривреду и рурални развој се доносе на основу Стратегије као средњерочни програмски документи, који покривају трогодишњи период и садрже планове и динамику реализације мера. Поред тога, национални програми садрже активности и мере, које се у релевантном периоду примењују у циљу даљег усклађивања националне пољопривредне политике са Заједничком пољопривредном политиком ЕУ (ЗПП).

Законодавни оквир

Закон о пољопривреди и руралном развоју[30] представља „кровни“ закон, којим је прописано успостављање одређених институционалних тела, инструмената и механизама за креирање и спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја.

Подршка у оквиру пољопривредне политике и политике руралног развоја дефинисана је Законом о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју[31], којим се, поред врста подстицаја, прописују услови, начини коришћења и корисници подстицаја у пољопривреди и руралном развоју. На основу овог закона доноси се

[29] „Сл. гласник РС“, бр. 85/14
[30] „Сл. гласник РС“, бр. 41/09, 10/13 – др. закон, 101/16, 67/21 – др. закон и 114/21
[31] „Сл. гласник РС“, бр. 10/13, 142/14, 103/15, 101/16, 35/23 и 92/23

Уредба о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју за сваку календарску годину, којом се врши алокација буџетских средстава, прописана Законом о буџету Републике Србије за календарску годину.

Финансијски основ

Подстицаји у пољопривреди и руралном развоју се финансирају из буџета Републике Србије, при чему су поједине мере подршке финансиране из ЕУ фондова и међународних донаторских средстава. Финансијска средства за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју обезбеђују се Законом о буџету Републике Србије за календарску годину, на позицији Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде као буџетског корисника, а расподељују на поједине мере кроз Уредбу о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју за сваку календарску годину.

Поред подршке на националном нивоу, подршка пољопривреди и руралном развоју спроводи се и на локалном и покрајинском нивоу према посебним програмима и финансира се из локалних/покрајинских извора финансирања.

5.2. Мере пољопривредне политике и политике руралног развоја у 2023. години

Током 2023. године, у оквиру националне пољопривредне политике и политике руралног развоја, реализовани су следећи подстицаји:

1) директна плаћања,
2) мере руралног развоја,
3) посебни подстицаји,
4) *IPARD* подстицаји,
5) кредитна подршка у пољопривреди.

Табела 8: Врсте подстицаја у пољопривреди и руралном развоју*; 2023.

	Назив мере	Износ по јединици мере
I	**ДИРЕКТНА ПЛАЋАЊА**	
1.	**Премије**	
1.1	Премија за млеко[1]	10 RSD/l (Q4 2022) 15 RSD/l (Q1) 19 RSD/l (Q2- Q3)
2.	**Подстицаји за производњу**	
2.1	Основни подстицаји за биљну производњу**[2]	9.000 RSD/ha
2.2	Подстицаји у сточарству	
2.2.1	Подстицаји за квалитетне приплодне млечне краве[3]	40.000 RSD/грлу
2.2.2	Подстицаји за квалитетне приплодне товне краве и бикове[3]	40.000 RSD/грлу
2.2.3	Подстицаји за квалитетне приплодне крмаче и нерастове[3]	18.000 RSD/грлу
2.2.4	Подстицаји за квалитетне приплодне овце и овнове, козе и јарчеве[3]	7.000 RSD/грлу
2.2.5	Подстицаји за квалитетне приплодне матице риба шарана[3]	500 RSD/грлу
2.2.6	Подстицаји за квалитетне приплодне матице риба пастрмке[3]	300 RSD/грлу
2.2.7	Подстицаји за родитељске кокошке тешког типа[3]	60 RSD/грлу
2.2.8	Подстицаји за родитељске кокошке лаког типа[3]	100 RSD/грлу
2.2.9	Подстицаји за родитељске ћурке[3]	300 RSD/грлу
2.2.10	Подстицаји за тов јунади[4]	15.000 RSD/грлу
2.2.11	Подстицаји за тов јагњади[4]	2.000 RSD/грлу
2.2.12	Подстицаји за тов јаради[4]	2.000 RSD/грлу
2.2.13	Подстицаји за тов свиња[4]	1.000 RSD/грлу
2.2.14	Подстицаји за кошнице пчела[5]	800 RSD/кошници
2.2.15	Подстицаји за производњу конзумне рибе[6]	10 RSD/kg рибе
2.2.16	Подстицаје за краве за узгој телади за тов[7]	20.000 RSD/грлу
3.	**Регреси**	

3.1	Регрес за гориво**[2]	9.000 RSD/ha
II	**ПОДСТИЦАЈИ МЕРАМА РУРАЛНОГ РАЗВОЈА**	
1.	**Подстицаји за унапређење конкурентности**	
1.1	Инвестиције у физичку имовину пољопривредног газдинства	
1.1.1	Подстицање подизања нових вишегодишњих засада воћака, винове лозе и хмеља[8]	
1.1.1.1	Подстицање подизања нових вишегодишњих засада воћака и хмеља	50-65%
1.1.1.2	Подстицање подизања нових вишегодишњих засада винове лозе	60%
1.1.2	Подршка за унапређење примарне пољопривредне производње	
1.1.2.1	Подршка за инвестиције у набавку нових машина и опреме за унапређење примарне биљне пољопривредне производње[9]	50-65%
1.1.2.2	Подршка за инвестиције у набавку нових машина и опреме за унапређење примарне сточарске пољопривредне производње[10]	50-65%
1.1.2.3	Подршка за инвестиције у набавку квалитетних приплодних грла за унапређење примарне сточарске пољопривредне производње[11]	50-65%
1.3	Управљање ризицима[12]	40-45% 70% за 8 округа
2.	**Подстицаји за очување и унапређење животне средине и природних ресурса**	
2.1	Органска производња	
2.1.1	Органска биљна производња[13]	250%
2.1.2	Органска сточарска производња[14]	40%
2.2	Очување биљних и животињских генетичких ресурса	
2.2.1	Очување биљних генетичких ресурса[15]	100%
2.2.2	Очување животињских генетичких ресурса[16]	по јединици
3.	**Подстицаји за диверсификацију дохотка и унапређење квалитета живота у руралним подручјима**	
3.1	Инвестиције у руралну инфраструктуру	100%
4.	**Подстицаји за унапређење система креирања и преноса знања**	
4.1	Развој техничко-технолошких, примењених, развојних и иновативних пројеката у пољопривреди и руралном развоју[17]	100%
4.2	Подршку пружању савета и информација пољопривредним произвођачима, удружењима, задругама и другим правним лицима у пољопривреди[18]	100%
III	**ПОСЕБНИ ПОДСТИЦАЈИ**	
1.	Подстицаји за спровођење одгајивачких програма, ради остваривања одгајивачких циљева у сточарству - мере селекције[19][20]	
2.	Подстицаје за промотивне активности у пољопривреди и руралном развоју (мере и акције у пољопривреди)[21]	
3.	Подстицаји за производњу садног материјала и сертификацију и клонску селекцију[22]	
IV	**IPARD**	
	Мера 1: Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава[23]	
	Мера 3: Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства[24]	
	Мера 7: Диверзификација пољопривредних газдинстава и развој пословања[25]	
	Мера 9: Техничка помоћ	
V	**КРЕДИТНА ПОДРШКА[26]**	

* (1-36) Подзаконска регулатива подстицаја у пољопривреди и руралном развоју за 2023. годину представљена је у прилогу 3.2

** Основни подстицаји за биљну производњу у 2023. години и регрес за гориво реализовани су током 2023. године као финансијско давање за пољопривредну производњу биљних култура по основу посебне уредбе

Извор: Уредба о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју у 2023. години др. подзаконски прописи

Опредељена буџетска средства за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју у 2023. години су повећана у односу на претходне године, што је омогућило повећање нивоа подршке за поједине мере директних плаћања. У том смислу, премија за млеко је са 10 RSD/l, колико је износила у 2022. години, током 2023. године повећана најпре на 15 RSD/l, да би након тога поново повећана на 19 RSD/l. Основни подстицаји у биљној производњи значајно су повећани – на 9.000 RSD/ha, док је исти ниво подршке реализован и кроз регрес за куповину горива.

У оквиру директних плаћања у сточарској производњи, подстицаји за квалитетне приплодне млечне краве су повећани са 25.000 на 40.000 RSD/грлу, док су подстицаји за квалитетне приплодне крмаче увећани са 15.000 на 18.000 RSD/грлу

у 2023. години. Осим тога што су подстицаји за краве дојиље су укинути у 2023. години, остала директна плаћања остала су непромењена у односу на претходну годину.

Када је реч о мерама подршке руралном развоју, поједине групе мера нису имплементиране током 2023. године (инвестиције у прераду и маркетинг пољопривредних и прехрамбених производа и производа рибарства, подстицаји за диверсификацију дохотка и унапређење квалитета живота у руралним подручјима (осим руралне инфраструктуре) и подстицаји за припрему и спровођење локалних стратегија руралног развоја). Примењене мере подршке руралном развоју у 2023. години задржале су нивое подршке из претходне године. Нивои подршке остале су непромењени и код осталих врста подстицаја (посебни подстицаји, кредитна подршка, IPARD).

5.3. Буџетска средства за подршку пољопривреди и руралном развоју

5.3.1. Буџет Министраства пољопривреде, шумарства и водопривреде

Опредељена буџетска средства, алоцирана на МПШВ као буџетског корисника надлежног за имплементацију пољопривредне политике, већим делог претходног десетогодишњег периода кретала су се на нивоу испод 60 млрд. RSD, да би 2022. године била повећана на око 79 млрд. RSD. Током 2023. године бележи се значајно повећање буџета за ову сврху за чак 46%, чиме је остварен максимални ниво годишњег буџета МПШВ, у вредности од 114,4 млрд. RSD.

Након смањеног учешћа буџета МПШВ у буџету РС средином претходног десетогодишњег периода, у последње две године бележи се повећање овог учешћа, достижући максимални ниво у 2023. години од 7%, односно 1,74 пп више у односу на претходну годину. На овај начин, остварен је највећи ниво учешћа буџета за пољопривреду у укупном буџету у последњих десет година.

График 77: Буџет МПШВ (млрд. RSD) и учешће у укупном буџету РС (%) (десна оса); 2014-2023

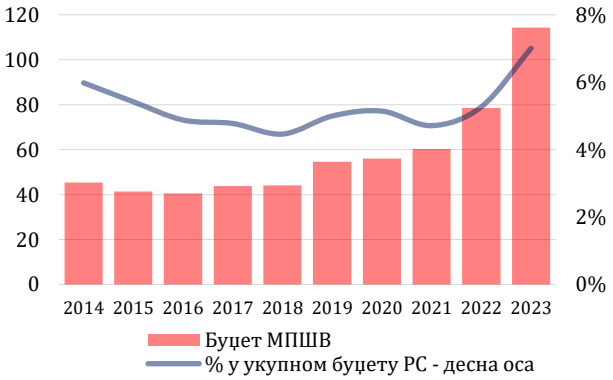

Извор: Закон о буџету Републике Србије за одговарајуће године

5.3.2. Опредељена средства за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју

Подстицаји у пољопривреди и руралном развоју традиционално чине око три четвртине буџета МПШВ, што је тренд настављен и 2023. године, с обзиром да су средства за подстицаје учествовала у буџету МПШВ са око 77%, што је око 5 пп више у односу на претходну годину. Буџетска средства, опредељена за потребе финансирања плаћања по основу подстицаја у пољопривреди и руралном развоју, у 2023. години износила су 87,8 млрд. RSD, што представља повећање од чак 55% у односу на опредељена средства за ову сврху у 2022. години. У оквиру овог износа,

средства су била намењена за финансирање директних плаћања, мера руралног развоја, посебних подстицаја, кредитне подршке и IPARD подстицаја, али и за ванредне мере реакције државе услед тржишних поремећаја током 2022. и 2023. године.

Табела 9: Износ опредељених средстава за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју према врсти подстицаја (RSD); 2022/2023

Врста подстицаја	2022	2023
Директна плаћања	41.256.678.000	67.372.802.000
Подстицаји мерама руралног развоја	9.051.459.000	12.740.585.000
Посебни подстицаји	226.100.000	250.000.000
IPARD подстицаји	5.416.650.000	6.294.000.000
Кредитна подршка	722.000.000	1.181.005.000
Укупно	**56.672.887.000**	**87.838.392.000**

Извор: Уредба о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју у 2022. и 2023. години и подзаконски прописи

Највећи део укупно опредељених средстава за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју у 2023. години алоциран је на директна плаћања – чак 77%, док је за мере руралног развоја опредељено 15% средстава за подстицаје, а за IPARD подстицаје око 7%.

Уколико се ниво опредељених буџетских средстава посматра по врстама мера у односу на претходну годину, највеће повећање бележи се код директних плаћања и кредитне подршке (+63%), док су средства за мере руралног развоја у 2023. години увећана за 41%, а IPARD подстицаји за 16%.

5.3.3. Реализована средства за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју

По основу подстицаја у пољопривреди и руралном развоју, током 2023. године исплаћено је 85,2 млрд. RSD, односно чак 58% више у односу на реализована буџетска средства у 2022. години.

Табела 10: Износ реализованих средстава за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју према врсти подстицаја (RSD); 2022/2023

Врста подстицаја	2022	2023
Директна плаћања	41.245.651.001	66.784.617.711
Подстицаји мерама руралног развоја	9.001.866.581	11.613.892.003
Посебни подстицаји	224.913.111	231.795.412
IPARD подстицаји	2.688.967.331	5.421.123.472
Кредитна подршка	712.341.220	1.180.188.028
Укупно	**53.873.739.245**	**85.231.616.625**

Извор: МПШВ, УАП

Највећи раст реализације средстава забележен је код IPARD подстицаја, с обзиром да је 2023. године исплаћено двоструко више средства за ову врсту мера у односу на претходну годину. Реализација директних плаћања у погледу вредности током 2023. године увећана је за 62% мг., док су исплаћена средства по основу кредитне подршке увећана 66% у односу на претходну годину, а по основу мера руралног развоја за 29%.

Сходно структури алоцираних средстава на поједине врсте подстицаја, највеће учешће у укупној вредности реализованих средстава имају директна плаћања (78%), док средства по основу мера руралног развоја учествују у укупним са око 14%.

Без обзира на апсолутно повећање реализованих средстава, струкутра реализације остала је приближно иста као претходне године, уз благо повећање реализације директних плаћања (+1,8 пп) и IPARD подстицаја (+1,4 пп).

График 78: Структура реализованих средстава за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју према врсти; 2023.

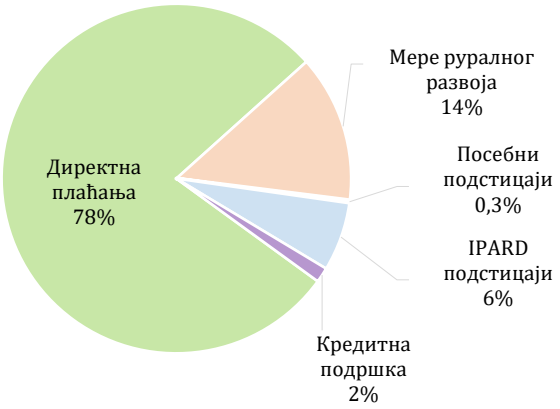

Извор: МПШВ, УАП

Директна плаћања

График 79: Структура реализованих средстава за директна плаћања према мерама (%); 2023.

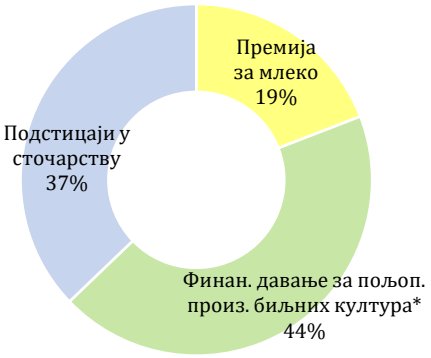

* Финансијско давање за пољопривредну производњу биљних култура укључује основне подстицаје за биљну производњу и регрес за гориво

Извор: МПШВ, УАП

Структура плаћања по основу директних плаћања у 2023. години није битније измењена у односу на претходну годину.

Највећи део реализованих средстава у 2023. години утрошен је на директна плаћања – 66,8 млрд. RSD, при чему је највећи део овог износа (44%) реализован по основу финансијског давања за пољопривредну производњу биљних култура, односно за основне подстицаје у биљној производњи и регрес за гориво.

Нешто више од трећине реализованих средстава (37%) утрошено је за подстицаје у сточарству, док је за премију за млеко потрошено 19% средстава.

Подстицаји за мере руралног развоја

Током 2023. године, по основу подршке кроз мере руралног развоја реализовано је око 11,6 млрд. RSD. Највећи износ средстава усмерен је на мере за унапређење конкурентности (81%), при чему је више од половине средстава у оквиру ове категорије подстицаја утрошено за инвестиције у физичку имовину газдинстава (око 6,1 млрд. RSD).

За мере очувања и унапређења животне средине утрошено је око 10% средстава реализованих у оквиру мера руралног развоја, док су плаћања за остале групе мера на нижем нивоу.

График 80: Структура реализованих средстава за мере руралног развоја према мерама (%); 2023.

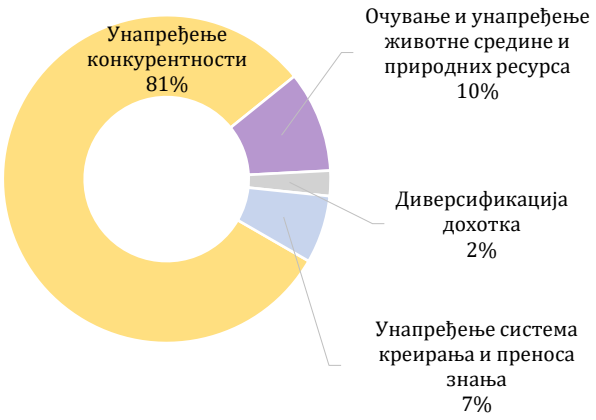

Извор: МПШВ, УАП

Посебни подстицаји

График 81: Структура реализованих средстава за посебне подстицаје према мерама (%); 2023.

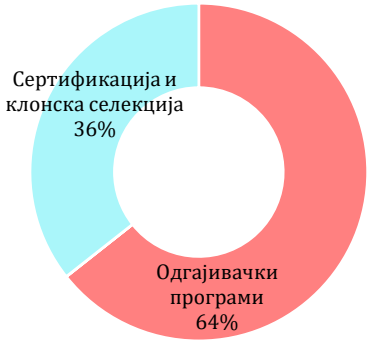

Извор: МПШВ, УАП

За посебне подстицаје је током 2023. године утрошено око 232 мил. RSD, уз непромењено учешће појединих група мера у укупним средствима за ову намену - 64% средстава утрошено је за подршку кроз одгајивачке програме у сточарству (мере селекције), док је за подстицаје за производњу садног материјала и сертификацију и клонску селекцију издвојено је 35%, уз занемарљиви ниво плаћања по основу промотивних активности у пољопривреди.

Кредитна подршка

Кредитна подршка представља једну од најстаријих мера пољопривредне политике, по основу које је током 2023. године реализивано 1,2 млрд. RSD, што је значајно више у односу на плаћање по овом основу из претходне године.

Као и претходних година, кредитна подршка, кроз субвенционисање дела каматне стопе, била је усмерена на: 1) набавку животиња (укључујући премију осигурања животиња); 2) набавку семена, садног материјала и средстава за заштиту биља; 3) инвестициона улагања у пољопривредну механизацију и опрему; 4) набавку хране за животиње; 5) инвестициона улагања у одређене врсте механизације и опреме која се користи у биљној пољопривредној производњи; 6) набавку квалитетних приплодних јуница и квалитетних приплодних крава (старости до пет година); 7) набавку ђубрива.

IPARD подстицаји

Одлуком Директората за пољопривреду и рурални развој Европске комисије, 20. јануара 2015. године, усвојен је Програм претприступне помоћи руралном развоју Републике Србије за период 2014-2020 (IPARD II програм). Основна сврха IPARD II програма јесте подршка пољопривредним произвођачима и прерађивачима, као и становништву руралних подручја у Републици Србији, за потребе унапређења капацитета и потенцијала у циљу благовремене припреме за достизање европских стандарда из области пољопривреде, прехрамбене индустрије и заштите животне средине, као и унапређења квалитета живота и повећања дохотка становништва у руралним подручјима. IPARD II програм дефинише мере које пружају финансијску подршку сектору примарне пољопривредне производње, сектору прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства, као и подршку диверзификацији пољопривредних газдинстава и развоју пословања у руралним подручјима Републике Србије.

IPARD II програм обухвата следеће акредитоване мере:

- Мера 1: Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава;
- Мера 3: Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства;
- Мера 7: Диверзификација пољопривредних газдинстава и развој пословања;
- Мера 9: Техничка помоћ.

За програмски период 2014-2020. године, на који се IPARD II програм односи, Републици Србији је из европских фондова иницијално одобрено 175 мил. EUR[32].

Од почетка спровођења IPARD II програма до краја 2023. године објављено је петнаест јавних позива за подношење IPARD пројеката: седам за Меру 1, са укупно опредељеним средствима у износу од 111,2 мил. EUR, четири за Меру 3, са укупно опредељеним средствима у износу од 81,5 мил. EUR, два за Меру 7, са укупно опредељеним средствима у износу од 26,3 мил. EUR и два позива за Меру 9, са укупно опрељеним средствима у износу од 1,1 мил. EUR. Током извештајне 2023. године, објављен је Други позив за подношење захтева за одобравање пројеката за IPARD подстицаје у оквиру Мере 9, са укупно опредељеним буџетским средствима у износу од 508.128 EUR, у оквиру ког су поднета два захтева од стране IPARD Управљачког тела: за набавку промотивног и штампаног материјала.

Закључно са 31. децембром 2023. године, поднет је 3.181 захтев за остваривање права на IPARD подстицаје, са захтеваном јавном подршком у износу од 408,1 мил. EUR, одобрено је 1.540 IPARD пројеката (194,9 мил. EUR одобрена јавна подршка), исплаћено је 1.064 IPARD пројекта (98,7 мил. EUR исплаћена јавна подршка), укључујући авансну исплату, од чега је комплетно исплаћено 999 IPARD пројеката (86,1 мил. EUR исплаћена јавна подршка). Просечан износ исплаћене јавне подршке по комплетно исплаћеном IPARD пројекту износи 86.172 EUR. У 2023. години исплаћен је највећи износ IPARD подршке на годишњем нивоу током читавог периода спровођења IPARD II програма (46,7 мил. EUR), чиме је стопа извршења

[32] Одлуком Директората за пољопривреду и рурални развој Европске комисије, C(2023)5240 од 27. јула 2023. године и Закључком Владе Републике Србије од 03. новембра 2023. године, усвојена је Шеста измена ИПАРД II програма Републике Србије за период 2014-2020. год. Наведена програмска модификација, узимајући у обзир и претходно одобрене финансијске измене ИПАРД II програма у складу са релевантним одредбама Секторског споразума закљученог између Владе Републике Србије и Европске комисије, резултирала је умањењем опредељеног буџетског доприноса ЕУ за ИПАРД II програм, који након аутоматског отказивања неискоришћених средстава закључно са извештајним периодом (31. децембар 2023. године) износи 158.484.279,56 EUR.

програмског буџета за комплетно исплаћене IPARD пројекте закључно са 31. децембром 2023. године достигла 40,7%, односно 46,7% укључујући авансну исплату.

До краја 2023. године исплаћено је 934 IPARD пројекта за Меру 1, са износом исплаћене јавне подршке од 70,1 мил. EUR (укључујући авансну исплату). Значајно мањи број захтева корисника исплаћен је за пројекте у оквиру Мере 3 (102), са исплаћеном јавном подршком у износу од 25,7 мил. EUR, док је у оквиру Мере 7 исплаћено 2,8 мил. EUR за 28 исплаћених пројеката. Просечан износ исплаћене IPARD подршке за комплетно исплаћен пројекат највећу вредност остварује у Мери 3 (183.991 EUR).

График 82: Учешће појединих мера у укупном броју исплаћених захтева и исплаћеној IPARD подршци (%); IPARD програм 2014-2020

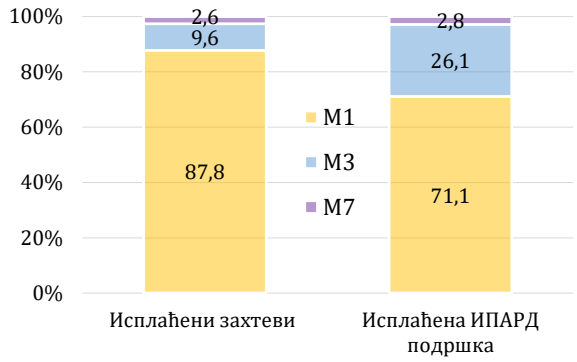

Извор: МПШВ, IPARD Управљачко тело

Највећи број IPARD пројеката закључно са 31. децембром 2023. године за Меру 1 исплаћен је за инвестиције у сектору осталих усева, док је за Меру 3 сектор прераде воћа и поврћа најзаступљенији са аспекта броја исплаћених IPARD пројеката. Инвестиције у рурални туризам и рекреативне активности су најатрактивније са аспекта поднетих захтева и реализације пројеката у оквиру Мере 7.

График 83: Структура исплаћене IPARD подршке према секторима (%); IPARD програм 2014-2020

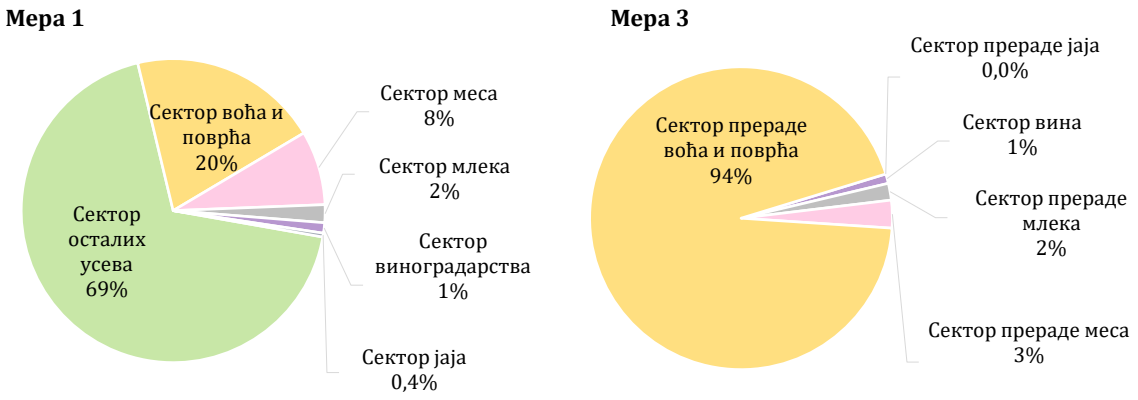

Извор: МПШВ, IPARD Управљачко тело

Када је реч о врсти инвестиција према IPARD мерама, набавка опреме, машина и механизације представља најзаступљенији тип инвестиције у оквиру Мере 1 са аспекта броја поднетих захтева, док су инвестиције у изградњу и модернизацију објеката значајније са аспекта обима инвестиционих улагања, односно захтеваног износа IPARD подршке, што резултира већом просечном вредношћу инвестиције по поднетом захтеву за овај тип инвестиција. У оквиру Мере 3, од укупног броја поднетих захтева разврстаних према секторима, 149 захтева је поднето за намену изградње и опремања објеката и упостављања нових постројења за прераду, док је 109 захтева поднето за модернизацију опреме за прераду. Успостављање

туристичких домаћинстава и рекреативних зона представљају доминантан тип инвестиције у оквиру Мере 7, за које је до краја 2022. године поднето 468 захтева.

График 84: Структура исплаћених IPARD пројеката према типу инвестиције (%); IPARD програм 2014-2020

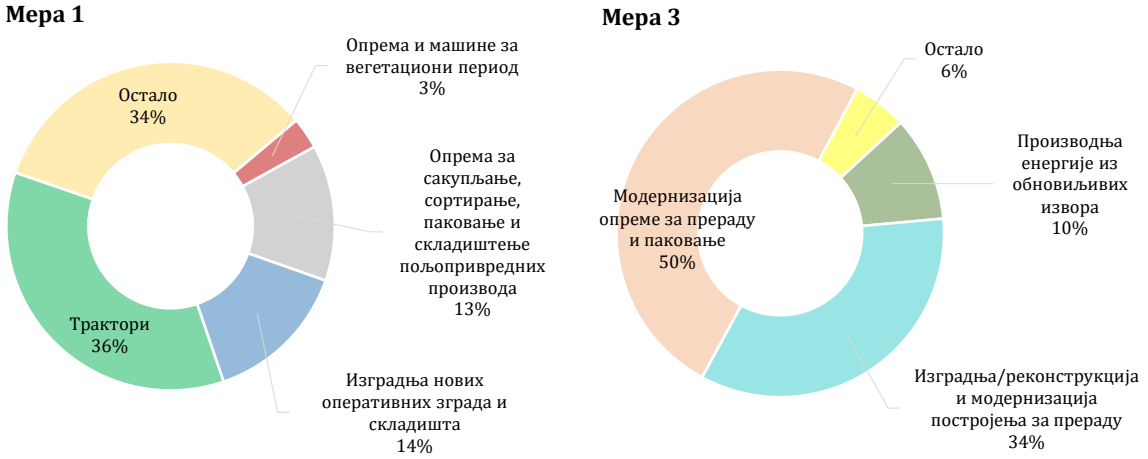

Извор: МПШВ, IPARD Управљачко тело

Највећи обим исплате IPARD подршке у оквиру примарне пољопривреде (Мера 1) извршен је за куповину трактора (закључно са 31. децембром 2023. године комплетно је исплаћен 581 захтев у износу јавне подршке од 23,2 мил. EUR). Када је реч о Мери 3, највећи број корисника реализовао је IPARD подршку за улагања у модернизацију опреме за прераду и паковање у Сектору прераде воћа и поврћа (44 пројекта исплаћено је у износу од 9,9 мил. EUR). За најзаступљенији тип улагања за развој пословања и диверзификацију активности на пољопривредним газдинствима у руралним подручјима (Мера 7): Успостављање туристичких домаћинстава и рекреативних зона, до краја 2023. године исплаћено је седам корисника у износу IPARD подршке од 686.926 EUR.

Најзаступљенији тип корисника IPARD подршке у Мери 1 и Мери 7 су физичка лица (доминантно породична пољопривредна газдинства и у значајно мањој мери предузетници), док су за Меру 3 у оквиру правних лица, привредна друштва доминантан тип корисника у поређењу са пољопривредним задругама.

Највећи број IPARD пројеката поднет је у Региону Војводине, који у укупном броју поднетих захтева за остваривање права на IPARD подстицаје остварује учешће од 56%, док у захтеваним укупним јавним трошковима за IPARD пројекте учешће овог региона износи 47%.

Упоредо са имплементацијом IPARD програма 2014-2020, који ће у складу са n+4 правилом финансирања, одобреним од стране Европске комисије бити закључен 31. децембра 2024. године, МПШВ је спроводило припремне активности за Програм претприступне помоћи руралном развоју Републике Србије за период 2021-2027 (IPARD III програм). Програм претприступне помоћи Европске уније за рурални развој Републике Србије за период 2021-2027. године Европска комисија усвојила је Одлуком *C(2022) 1537* од 9. марта 2022. године[33]. Влада Републике Србије усвојила

[33] Прва измена ИПАРД III програма, извршена у циљу унапређења квалитета планског документа, одобрена је од стране Европске комисије Одлуком C(2023) 7299 од 20. октобра 2023. године.

је IPARD III програм 14. децембра 2023. године[34]. Средства Европске уније опредељена за IPARD III програм износе 288 мил. EUR за одабране мере:

- Мера 1: Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава;
- Мера 3: Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства;
- Мера 4: Агро-еколошко-климатска мера и органска производња;
- Мера 5: Спровођење локалних стратегија руралног развоја – *LEADER* приступ;
- Мера 6: Инвестиције у руралну јавну инфраструктуру;
- Мера 7: Диверзификација пољопривредних газдинстава и развој пословања;
- Мера 9: Техничка помоћ.

Спровођење IPARD III програма започето је расписивањем Првог јавног позива за подношење пројеката у првом кварталу 2024. године.

5.4. Подршка на покрајинском и локалном нивоу

Поред подршке пољопривреди и руралном развоју на националном нивоу, подршка овом сектору се реализује и на покрајинском и локалном нивоу, од стране надлежних покрајинских и органа јединица локалне самоуправе и финансира се из сопствених буџета. Подршка се прописује у оквиру годишњих програма мера подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја за територију аутономне покрајине или јединице локалне самоуправе, уз претходну сагласност МПШВ. Након завршетка реализације програма, надлежни органи Министарству достављају извештаје о реализацији програма у претходној календарској години.

У складу са одредбама Закона о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју, органи аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе могу на својој територији да реализују све врсте подстицаја, осим директних плаћања (уз изузетак регреса за трошкове складиштења у јавним складиштима и регреса за репродуктивни материјал/вештачко осемењавање).

Током 2023. године одобрено је 111 програма, кроз које је пољопривредним произвођачима исплаћена подршка укупне вредности од око 3,8 млрд. RSD за мере подршке пољопривреди и руралном развоју на покрајинском и локалном нивоу. Реализовани износ подршке у 2023. години за око 9% је већи у односу на подршку исплаћену у претходној години.

[34] „Сл. гласник РС", бр. 118/23

Како постоји ограничена могућност примене директних плаћања на покрајинском и локалном нивоу, ова група мера учествује са свега 3% у реализованим средствима на покрајинском и локалном нивоу.

Очекивано, највећи износ средстава намењен је за финансирање мера руралног развоја (89%), док је за кредитну подршку и посебне подстицаје издвојено по 3% подршке.

Са друге стране, око 443 мил. РСД утрошено је за остале видове подршке.

График 85: Структура реализоване подршке на покрајинском и локалном нивоу (%); 2023.

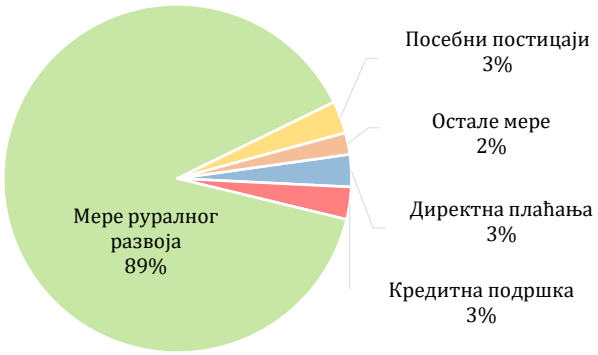

Извор: МПШВ

6. КЛИМАТСКЕ ПРОМЕНЕ У ПОЉОПРИВРЕДИ

Климатске промене, које су најмање десет пута брже него икада у прошлости планете Земље, повећале су штете и губитке, угрозиле животе људи и функционалност природних система, како у свету, тако и у Републици Србији. Процене показују да се Република Србија загрева више и брже од глобалног просека. Док је осмотрен пораст глобалне средње температуре 1,1°C, Србија је већ на 1,8°C, а лети на чак 2,6°C. Истовремено, од 2000. године Република Србија се суочила са неколико значајних екстремних климатских и временских епизода, које су проузроковале значајне материјалне и финансијске губитке, као и губитке људских живота.

Климатске опасности, које највише наносе штете и губитке у Републици Србији и чији се интензитет и учесталост повећавају јесу топлотни таласи, интензивне падавине и суше. Друге климатске опасности, изазване климатским променама, укључују поплаве, клизишта, одроне, пожаре, као и смањење квалитета воде, земљишта и ваздуха. Оне подразумевају да су испуњени у и други услови који омогућавају њихову појаву, као што су карактеристике терена, људска деловања, извори загађења, итд.

Управо из тог разлога потребно је процене ризика од ових климатских опасности узети у обзир при планирању политика на националном нивоу и на нивоу локалних самоуправа. Због утицаја климатских промена на повећану учесталост екстремних догађаја, потребно је процене утицаја климатских промена укључити у планове за управљање ризицима од екстремних догађаја, као и просторни и генерални урбанистички план, са циљем смањивања ових ризика и повећање капацитета за опоравак услед штета нанетих екстремним догађајима, чиме се укупно доприноси повећању отпорности Републике Србије на климатске опасности.

Досадашње праћење климатских промена у Републици Србији указује на следеће карактеристике климатских промена и то:

1. пораст средње температуре, са већим порастом средње максималне температуре од средње минималне температуре и са највећим порастом током летње сезоне;
2. промена средњих годишњих сума падавина није значајна; промена расподеле падавина по интензитету уочена је кроз просечно смањење дана са умереним и ниским падавинама и повећање дана са високим и екстремним падавинама; промена годишње расподеле падавина дешава се кроз продужавање сушније сезоне карактеристичне за лето и померање просечног месечног максимума падавина ка ранијем периоду (просечно са касног пролећа и раног лета ка ранијем периоду у пролеће);
3. повећање учесталости и интензитета/трајања топлотних таласа;
4. повећање учесталости и интензитета/трајања суша.

Учесталост и интензитет климатских опасности, проузрокованих климатским променама, повећава се у будућности, са јасним трендом промене до средине 21. века, након чега промене зависе од успешности спровођења мера ублажавања и прилагођавања на климатске промене. Процене на националном нивоу показују да ће повећање просечне глобалне температуре значајно утицати на вредност БДП у Републици Србији. Смањење укупног БДП, у зависности од сценарија повећања глобалне температуре, без прилагођавања и у поређењу са случајем потпуног одсуства глобалног загревања, приказано је у табели.

Табела 11: Очекивани утицај климатских промена на БДП: Смањење укупног БДП у односу на БДП у условима без климатских промена* (млрд. USD; %); 2020-2100

Пораст Т за:	2020-2040	2040-2100	2020-2100
1 °C	15.465 (1,20%)	328.899 (4,74%)	344.364 (4,19%)
2 °C	58.124 (4,53%)	708.193 (10,20%)	766.317 (9,32%)
3 °C	59.107 (4,97%)	831.296 (12,88%)	890.403 (11,65%)
4 °C	97.536 (6,87%)	1.904.874 (18,46%)	2.002.410 (17,06%)

* Сектор енергетике је обухваћен заједно са три најугроженија сектора

Извор: UNFCCC

У циљу обезбеђивања систематског спровођења и праћења прилагођавања на измењене климатске услове, на које се Република Србија обавезала потписивањем Споразума из Париза (ратификован 2017. године), Закон о климатским променама[35] је прописао израду Програма прилагођавања на измењене климатске услове са Акционим планом. Програм је израђен у складу са начелима Стратегије прилагођавања на климатске промене Европске Уније, која налаже потребу за спровођење адаптације као „паметне“, „систематске“ и „брзе“, са нагласком на важност очувања водних ресурса, који се сматрају посебно угроженим климатским променама. Приликом финалне израде Програма, узете су у обзир и Смернице за стратегије и планове прилагођавања на измењене климатске услове[36] из јуна 2023. године.

Програм прилагођавања на измењене климатске услове за период од 2023. до 2030. године је усвојен крајем 2023. године[37]. Саставни део Програма је Акциони план за његово спровођење, који обухвата период од 2024. до 2026. године и који садржи

[35] „Сл. гласник РС“ бр. 26/21
[36] *Guidelines on Member States' adaptation strategies and plans*
[37] „Сл. гласник РС“ бр. 119/23

разрађене мере и активности које доприносе остваривању посебних циљева Програма, укључујући и процену трошкова, односно средстава потребних за њихово спровођење.

У оквиру израде Програма урађена је анализа постојећег знања о климатским променама и утицајима истих и израђене су потребне додатне анализе у складу са постојећим и доступним информацијама. Анализа је показала да је сектор пољопривреде најосетљивији на климатске промене и има велику изложеност, јер је гајење највећим делом на отвореном простору. Узимајући у обзир израђене анализе утицаја, неопходно је обезбедити капацитете за прилагођавање пољопривредне производње на климатске промене на одржив начин, односно у складу са очувањем такође угрожених ресурса (воде и земљишта), неопходних за пољопривредну производњу. Прилагођавање климатским променама је процес који је потребно да се одржава у будућности, због динамике промене климе, кроз обнављање и проширивање знања и информација, повећавање ефикасности њихове доступности произвођачима и другим заинтересованим странама, као и укључивањем ових информација у планирање, односно стратешка и планска документа.

Информације о измењеним климатским условима, динамици њихове промене и проценама ризика, као и препоруке за мере које треба спровести, потребно је систематизовати кроз рејонизацију Републике Србије за потребе различитих подсектора пољопривреде. Редовна и обавезујућа едукација саветодаваца неопходна је за ефикасно ширење нових сазнања и информација, као и едукација произвођача и других заинтересованих страна, укључујући имплементацију знања у програме школа и високошколских установа. Због потребе за бржом имплементацијом научних информација и метода за прилагођавање климатским променама у пракси, потребно је учврстити сарадњу са научном заједницом и повећати интердисциплинарни приступ у изради методологија, информација и пружању других услуга. Поред наведеног, обезбеђивање капацитета за прилагођавање подразумева и омогућавање произвођачима да заштите своју производњу од града, високих температура, и мраза, као и да обезбеде довољно воде за нормално обављање производње.

Поред релативно дугорочних планарења у прилагођавању пољопривредне производње на климатске промене, потребно је обезбедити капацитете и за такозвана краткорочна „подешавања“ производње услед најава наступајућих неповољних услова, да би се умањиле штете. Ово указује на потребу за повећањем капацитета агрометероолошких сервиса Републичког хидрометеоролошког завода Републике Србије, чиме би се побољшао мониторинг (праћење) и најава временских услова на различитим временским размерама (од дугорочних до краткорочних) прогноза, прилагођених потребама произвођача и обезбедила ефикасна доступност информацијама.

Добијени резултати анализе рањивости и ризика од климатских промена у сектору пољопривреде су указали на потребу за спровођење приоритетних мера прилагођавања пољопривредне производње, који подразумевају ублажавање утицаја екстремних временских догађаја и повећање капацитета за прилагођавање у будућим климатским условима, односно пружање додатних услуга и информација произвођачима, да би својим доношењем одлука ублажили негативне последице климатских промена и искористили потенцијалне користи.

Такође, мере прилагођавања имају за циљ и да ојачају капацитете на националном нивоу у планирању пољопривредне производње кроз спровођења под-секторских рејонизација, које пружају информацију о просторном потенцијалу за гајење врста и ризицима, као и о динамици промене тих потенцијала услед климатских промена.

Предложене мере адаптације за сектор пољопривреде у Акционом плану Програма прилагођавања на измењене климатске услове су:

- Унапређење заштите вишегодишњих засада од екстремних временских услова;
- Повећање отпорности сточарске производње на климатске промене;
- Повећање отпорности ливада и пашњака на климатске промене;
- Оптимизација наводњавања у складу са потребама и ресурсима;
- Јачање капацитета и подизање знања ради прилагођавања пољопривредне производње на климатске промене;
- Унапређење агрометеоролошких сервиса ради обезбеђивања потребних информација за повећање отпорности пољопривредне производње на климатске промене.

Поред прилагођавања, наопходно је ићи у правцу ублажавања климатских промена и развоја климатски паметне пољопривреде. То подразумева увођење и примену активности које доприносе да пољопривредни сектор смањи свој негативан утицај на животну средину. С тим у вези, усвојена је Стратегија нискоугљеничног развоја Републике Србије за период од 2023. до 2030. године са пројекцијама до 2050. године[38], чије је усвајање обавеза према Закону о климатским променама, а у циљу утврђивања стратешких праваца деловања и јавне политике смањења емисија гасова са ефектом стаклене баште на нивоу целе привреде. Усвајањем Стратегије отворене су могућности за додатни развој, модернизацију и повећање конкурентности домаће привреде, с обзиром на то да су економски раст и инвестиције праћени ниским емисијама гасова са ефектом стаклене баште постали један од захтева међународног и европског тржишта.

Мере ублажавања, односно смањења емисија гасова са ефектом стаклене баште, одабране су на основу анализе потенцијала за смањење емисије гасова са ефектом стаклене баште, као и утицаја на друштвене, економске и параметре заштите животне средине. Ова стратегија је послужила као основ за ревизију првог Национално утврђеног доприноса, у односу на који је национални циљ смањења емисија гасова са ефектом стаклене баште на нивоу целе привреде 33,3% до 2030. године (у односу на 1990. годину) и она успоставља неопходан стратешко-политички и законодавни оквир борбе против климатских промена, који ће бити у складу са обавезама Републике Србије, као кандидата за чланство и потенцијалну чланицу ЕУ, као и обавезама према Уговору о Енергетској заједници, уз истовремено испуњење обавеза према Оквирној конвенцији УН о промени климе и Споразуму из Париза.

У оквиру Стратегије су дефинисане мере из сектора пољопривреде, које доприносе смањењу штетних гасова:

[38] „Сл. гласник РС", бр. 46/23

- Озими покровни усеви;
- Повећање удела махунарки у површинама за исхрану стоке;
- Унапређење генетског потенцијала на већу производњу млека по грлу (Унапређење генетског потенцијала на већу производњу млека по грлу може допринети смањењу укупних емисија гасова са ефектом стаклене баште ако се повећа производња млека по грлу и истовремено унапреди здравствена заштита музних грла. То ће довести до повећања укупне производње млека са не нужно повећањем броја музних грла, што ће довести и до ограниченог раста емисије гасова са ефектом стаклене баште. Неопходност побољшања веће производње млека и повећања ефикасности и конкурентности српских произвођача млека препозната је и Акционом плану за спровођење Програма Владе 2023-2026. година[39], у Стратегији пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014-2024. године, као и у IPARD програму.);
- Ланено семе као додатак храни за говеда (после 2030.);
- Додатне мере после 2030. године, ако начин за ублажавање буде у складу са сценаријима М3 или М4: Прецизна пољопривреда и анаеробна дигестија;
- Додатне мере после 2030. године, ако начин за ублажавање буде у складу са сценарионом М4: анти-метаногена вакцинација (предвиђена тек у периоду после 2030. године, уколико буде у складу са прописима који се односе на здравствену заштиту животиња); узгој ради ефикасности преживара; инхибитори нитрификације; и нитрати као додатак храни.

МПШВ, кроз субвенционисање мера за набавку нове опреме и механизације, подржава процес адаптације и митигације на климатске промене. Подстицаји су омогућени кроз националне мере подршке руралном развоју и кроз IPARD програм, уз поштовање критеријума разграничења.

7. СТАТИСТИЧКИ ПРЕГЛЕД ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПРОИЗВОДЊЕ У ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ У 2022. ГОДИНИ

У наредном поглављу представљени су статистички производни и тржишни показатељи за најважније пољопривредне производе на нивоу Европске уније и према земљама чланицама у 2022. години. Текст је базиран на on-line публикацији Евростата[40].

[39] „Сл. гласник РС", бр. 30/18
[40] *https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Category:Crop_and_animal_production*

7.1. Биљна производња

7.1.1. Житарице

Жетва житарица у ЕУ у 2022. години значајно је смањена, под утицајем суше широм Европе

Процењује се да је количина пожњевених житарица (укључујући пиринач) у 2022. години у ЕУ била на нивоу од 270,9 мил. t, што је 9%, односно 26,7 мил. t мање него 2021. године. У том смислу, ниво производње у 2022. години значајно је испод рекордних 307,9 мил. t, забележених 2014. године.

График 86: Производња најважнијих житарица у ЕУ (мил. t); 2012-2022

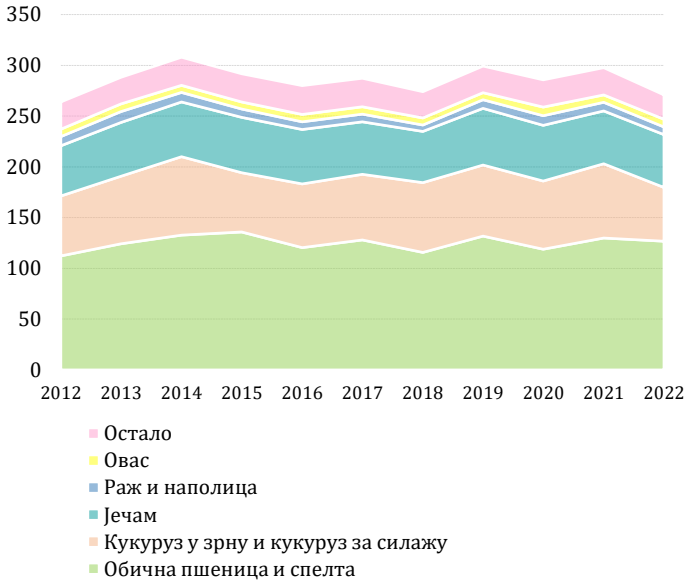

Извор: Eurostat

У Француској је током 2022. године пожњевено 59,9 мил. t житарица, што чини 22,1% укупне производње житарица ЕУ у 2022. години. Производња житарица у Немачкој забележила је ниво од 43,5 мил. t (16,1% укупне производње у ЕУ), у Пољској је произведено 35 мил. t (12,9% производње ЕУ), у Шпанији 19,3 мил. t (7,1% производње ЕУ), док је у Румунији забележне жетва 18,9 мил. t житарица (7% производње ЕУ).

Пад производње житарица у ЕУ у 2022. години последица је суше, пре свега у Румунији (-32,1%, пад од 8,9 мил. t), Француској (-10,4%, пад од 7 мил. t), Шпанији (-24,4%, пад од 6,2 мил. t) и Мађарској (-35,2%, пад од 4,9 мил. t). С друге стране, у малом броју земаља производња житарица повећана је у 2022. години у односу на претходну годину, и то у Немачкој (+2,6 %, повећање од 1,1 мил. t), Финској (+39,1%, повећање од милион t, након лоше жетве 2021. године) и у Пољској (+2,9%, повећање од милион t).

Смањена производња кукуруза и производња обичне пшенице, производња јечма на истом нивоу

График 87: Структура производње житарица у ЕУ (%); 2022.

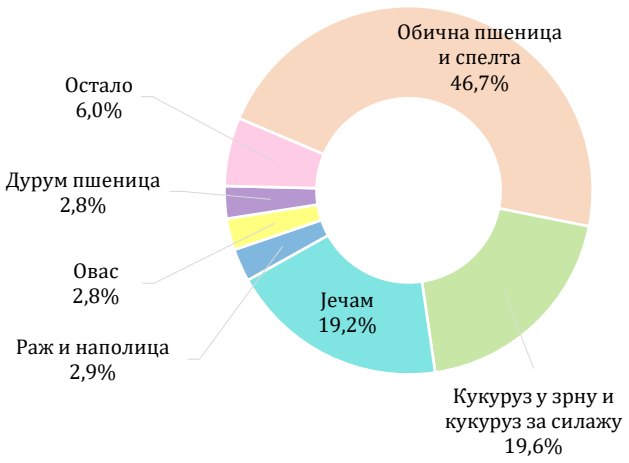

Извор: Eurostat

Производња обичне пшенице и спелте у ЕУ током 2022. године достигла је ниво од 126,7 мил. t, што представља 46,7% укупне производње свих житарица у ЕУ. Овај ниво производње је за 3,2 мил. t нижи него претходне, 2021. године, што представља смањење производње од 2,5%. Пад производње у потпуности је последица смањених приноса, с обзиром да је пожњевена површина незнатно увећана (+0,5%, на 21,9 мил. ha).

Смањење производње у Шпанији (-25,1%, 1,9 мил. t мање), Француској (1,7 мил. t мање него 2021.), Румунији (1,7 мил. t мање) и Мађарској (0,9 мил. t мање) само делимично је компензовано повећањем производње у Пољској (за 1,3 мил. t) и Немачкој (повећање од 1,1 мил. t).

Производња кукуруза у зрну и кукуруза за силажу у ЕУ током 2022. године смањена је на 53 мил. t, што је 20 мил. t мање него 2021. године (-27,5%). Овако значајан пад производње резултат је суше широм ЕУ током 2022. године, која је довела до великог пада приноса, али и смањења пожњевених површина (-4,4%, на 8,8 мил. ha). Нижа производња на нивоу ЕУ у највећој мери је последица смањене производње у Румунији (-45,8%, пад од 6,8 мил. t), Француској (-29,2%, пад за 4,5 мил. t) и Мађарској (-57%, односно 3,7 мил. t мање).

Производња јечма у ЕУ у 2022. години забележила је приближно исти ниво као и претходне године – 52 мил. t. Међутим, забележена су значајна одступања међу кључним земљама произвођачима јечма; значајан пад производње забележен је у Шпанији (-24,2%, смањење од 2,2 мил. t), док је већа производња остварена у Немачкој (+7,6%, раст од 0,8 мил. t) и у нордијским земљама чланицама (Данска +19,1%, Шведска +42,4% и Финска +40,4%).

Током 2022. године, производа овса у ЕУ такође је остала на непромењеном нивоу као претходне године, бележећи обим од 7,5 мил. t, упркос евидентном смањењу пожњевене површине (-8%). Опоравак производње у Финској (+52,1%) и Шведској (+33,3%) у великој мери је надокнадио нижу производњу у Шпанији (-27,3%), Француској (-21%) и Пољској (-7,6%).

Значајно смањење производних површина под ражи широм ЕУ у 2022. (-9,9%) довело је до пада производње за 7,7% (за 0,6 мил. t), бележећи ниво од 7,8 мил. t. Овакав производни резултат последица је, пре свега, смањене производње у Пољској (-9,5%), Немачкој (-5,8%) и Шпанији (-33,1%).

График 88: Производња житарица у државама чланицама највећим произвођачима (% укупне ЕУ производње); 2022.

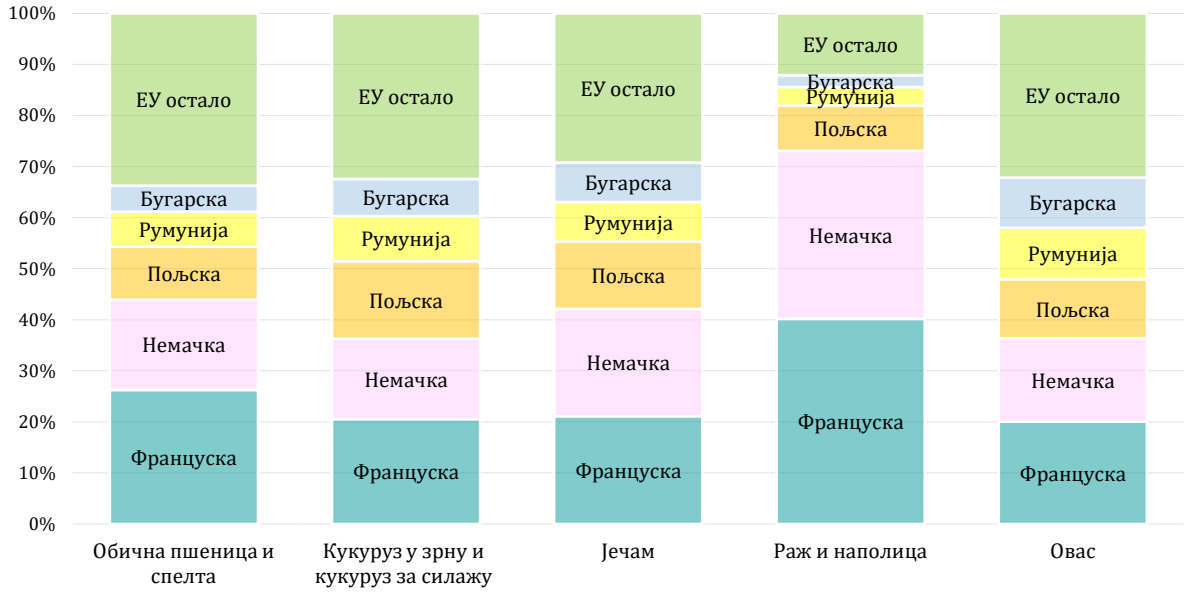

Извор: Eurostat

Цене житарица у ЕУ наставиле су да расту током 2022. године

Континуирана нестабилност светског тржишта, додатно подстакнута ратом у Украјини, као и опште смањење производње житарица у ЕУ, утицали су на цене житарица, доводећи их на ниво чак виши него 2021. године (у просеку 45,6% више, у номиналном износу).

Убрзано повећање цена житарица током 2022. године приметно је код свих врста житарица: овса (+58,2%), ражи и наполице (+53,3%), јечма (+47,9%), пшеницу и спелу (+46,3%).) и зрна кукуруза (+41,0 %). Житарице као категорија производа током 2022. године имале су двоструко већу цену у односу на 2015. годину.

Пораст просечне цене житарица након 3. квартала 2020. године, убрзан је током 2022. године. Осим привременог раста цена од 3. квартала 2018. године до 1. квартала 2019. године, постојала је релативна стабилност цена, посматрано у средњем року, до краја 2020. године.

График 89: Индекса цена житарица (2015=100); 2015-2022

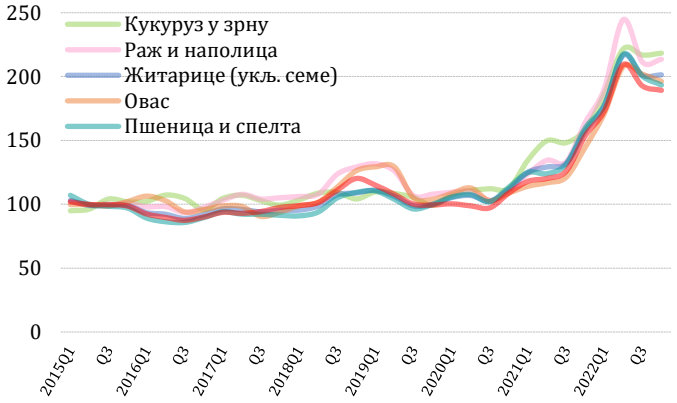

Извор: Eurostat

7.1.2. Кромпир и шећерна репа

Две главне коренасте културе, које се гаје у ЕУ су шећерна репа, која се гајила на 1,4 мил. ha широм ЕУ 2022. године, и кромпир, који се производи такође на 1,4 мил. ha.

Остале коренасте културе, као што су сточна репа, сточни кељ, бросква, сточна шаргарепа и бела репа, су специјализовани усеви који се гаје на тек око 0,1 мил. ha.

ЕУ је водећи светски произвођач шећера од шећерне репе, с обзиром да производи око половину светске производње. Међутим, само 20% светске производње шећера потиче од шећерне репе, док се 80% шећера производи од шећерне трске.

Тржиште шећера у ЕУ до септембра 2017. године било је регулисано кроз производне квоте. Генерални директорат за пољопривреду и рурални развој (DG AGRI) тада је основао Тело за праћење тржиште шећера, како би се сектор шећера у ЕУ учинио транспарентнијим, кроз правовремено пружање тржишних информација и краткорочних анализа.

Производња шећерне репе и производња кромпира током 2022. године значајно су мањи у односу на ниво из 2021. године

Након одлуке о укидању производних квота, у сектору шећера у ЕУ – уз подршку ЗПП – спроведен је низ суштинских реформи, како би се припремио за нове изазове и могућности које ове реформе доносе.

График 90: Производња шећерне репе у државама чланицама највећим произвођачима (мил. t); 2012-2022

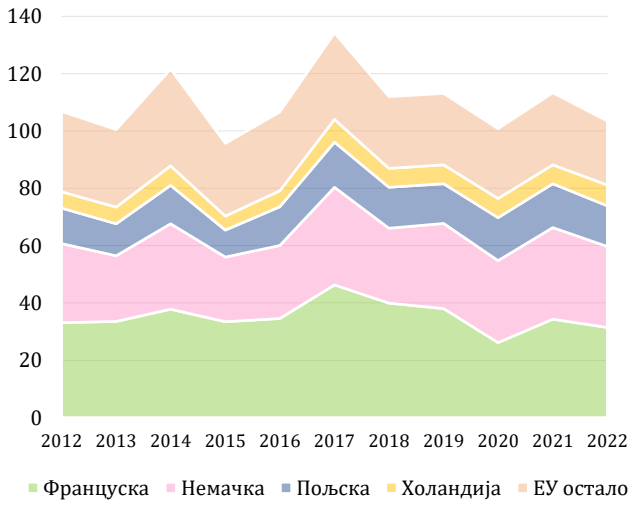

Извор: Eurostat

Пољопривредници у ЕУ су током 2017. године на укидање квота реаговали тако што су засејали више шећерне репе (засејане површине у ЕУ биле су 16,5% веће него 2016. године), па је производња је у 2017. години достигла рекордни ниво од 134,2 мил. t. Стално смањење пожњевених површина под шећерном репом наредних година, са изузетком 2021. године, подстакло је тренд пада производње шећерне репе. Комбинација мање пожњевене површине у 2022. години (-4,5%) и нижих приноса довела је до смањења производње шећерне репе у ЕУ на 103,5 мил. t (-8,7% мг.).

Скоро 4/5 производње шећерне репе у ЕУ у 2022. години долази из четири државе чланице – Француске (30,4%), Немачке (27,3%), Пољске (13,7%) и Холандије (7%). У Француској је током 2022. године произведено 31,5 мил. t шећерне репе, што је за 2,9 мил. t мање у односу на ниво из 2021. године (-8,3%). Немачка је такође забележила значајан пад производње (3,7 мил. t шећерне репе мање; смањење од 11,7%) на 28,2 мил. t у 2022. години. Међу највећим произвођачима шећерне репе, Холандија је била једина у којој је производња шећерне репе повећана током 2022. године (за 10,7%, односно 0,7 мил. t више).

Током 2022. године, у ЕУ је произведено 47,5 мил. t кромпира, што је за 3 мил. t мање него 2021. године (-5,9%). Оваквом пада је у највећој мери допринела смањена производња у Пољској (-14,8%, произведено 6 мил. t), Француској (-10,2%, производња од 8,1 мил. t) и Немачкој (-5,6%, 10,7 мил. t).

График 91: Производња кромпира и шећерне репе (мил. t); 2022.

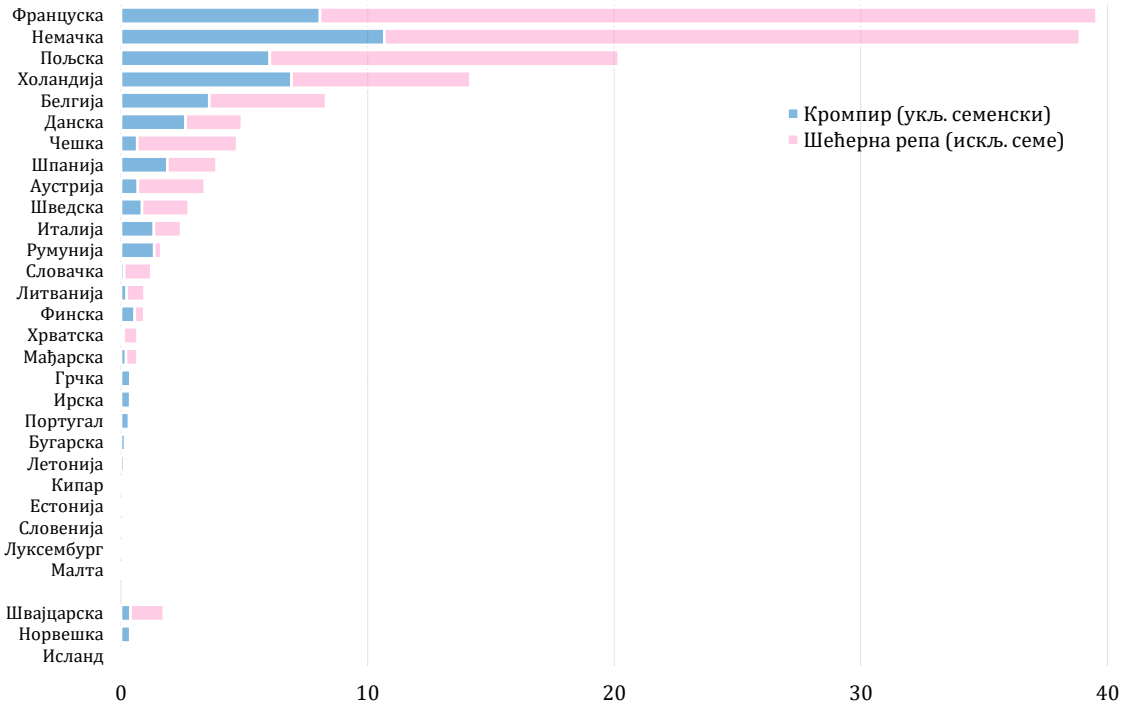

Извор: Eurostat

Значајан раст цена шећерне репе и кромпира током 2022. године

График 92: Индекса цена кромпира и шећерне репе (2015=100); 2015-2022

Извор: Eurostat

Другу годину заредом забележен је знајачан пораст просечне цене шећерне репе на нивоу ЕУ; након раста од 12,3% током 2021. године, наредне, 2022. године долази до још већег скока цена, од 34,9%. Просечна цена кромпира на нивоу ЕУ такође је нагло порасла током 2022. године (у просеку за 30,5%), потврђујући нарочито променљиву цену кромпира.

7.1.3. Уљарице

Повећање укупне производње уљарица у 2022. години, уз снажан раст производње уљане репице

У ЕУ се производи углавном три врсте уљарица; главне две су уљана репица и сточна репа, као и сунцокрет, али производи се и соја. У 2022. години у ЕУ је произведено око 32,5 мил. t уљарица, што је око 1,2 мил. t више него 2021. године.

Производња уљане репице и сточне репе у ЕУ износила је 19,4 мил. t у 2022. години, што је 2,5 милиона тона више него 2021. године (14,6%). Ово повећање у великој мери резултат је експанзије површина под уљаном репицом и сточном репом у 2022. години; повећање површина на 5,9 мил. ha представља раст површина од 10,5% у односу на 2021. годину.

График 93: Производња уљане репице и сточне репе, сунцокрета и соје (мил. t); 2012-2022

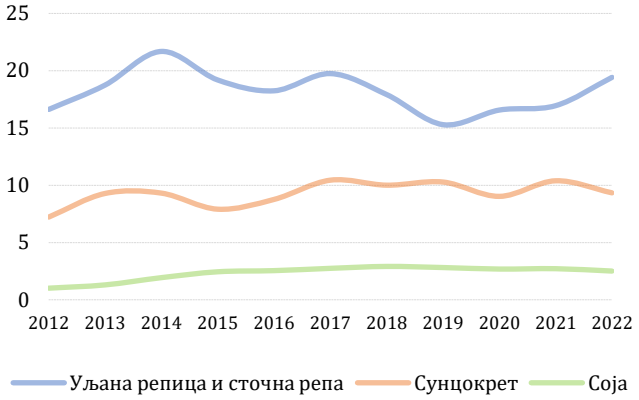

Извор: Eurostat

Са друге стране, неповољне временске прилике имале су велики утицај на принос сунцокрета широм ЕУ током 2022. године. Производња сунцокрета од 9,3 мил. t у 2022. години била је за 1,1 мил. t мања него претходне године (-10,1%), упркос 12,9% већој пожњевеној површини (4,9 мил. ha). Слична ситуација забележена је код соје, где су неповољни временски услови током 2022. године значајно умањили принос. Производња соје значајно је смањена (-7,6%), на 2,5 мил. t, упркос повећању производних површина (процена +16,5%).

Цене свих најважнијих уљарица настављају да расту током 2022. године

График 94: Индекс номиналних цена уљарица (2015=100); 2015-2022

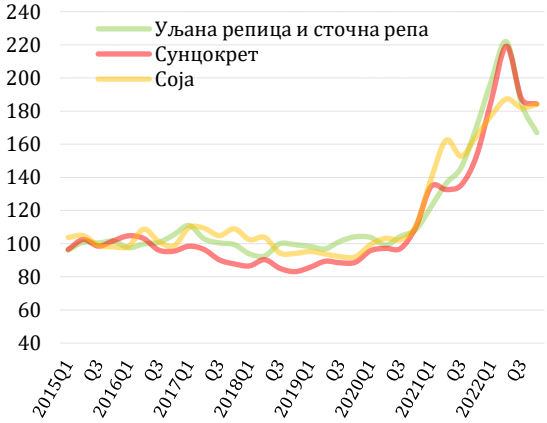

Извор: Eurostat

Цене уљарица наставиле су да убрзано расту током 2022. године – уљане репице и сточне репе за 30,3%, сунцокрета за 32,7% и соје за 11,8%. Овакво кретање цена одраз је проблема у производњи и дистрибуцији на светском нивоу, као и неповољних временских услова у случају појединих уљарица у земљама главним произвођачима ЕУ. Цене у ЕУ почеле су нагло да се повећавају од 4. квартала 2020. године и тај тренд се наставио до средине 2022. године.

7.1.4. Воће

ЕУ подржава сектор воћа и поврћа кроз различите шеме организације тржишта, које има четири широка циља:

- конкурентнији и тржишно оријентисан сектор;
- мање флуктуација у дохотку произвођача у случају кризе;
- већа потрошња воћа и поврћа у ЕУ; и
- повећано коришћење еколошки прихватљивих техника гајења и производње.

ЕУ производи милионе тона воћа сваке године

У ЕУ се производе различите врсте воћа, јагодастог и језграстог воћа. Процењује се да је током 2022. године произведено 35,9 мил. t, од чега 14,7 мил. t јабучастог воћа (јабуке и крушке), 10,5 мил. t цитруса (поморанџе, сатсумас и лимун), 6,3 мил. t коштичавог воћа (брескве, нектарине, кајсије, трешње, вишње и шљиве), 2,6 мил. t суптропског и тропског воћа (смокве, киви, авокадо и банане), 1,1 мил. t језграстог воћа и 0,7 милиона тона јагодастог воћа.

Производња и јабука и крушака забележила је виши ниво у 2022. години у односу на 2021. годину: производња јабука повећана је на 12,6 мил. t (1,2% више него 2021.), а крушака на 2,1 мил. t (+8,3%). Производња коштичавог воћа такође је забележила раст у 2022. години (+5,1%), упркос неповољним временским условима у појединим државама чланицама (нпр., производња у Шпанији смањена је за четвртину током 2022., док је у Румунији опала за петину). Неповољне временске прилике утицале су на производњу цитруса, због чега је смањена производња у Шпанији нарочито утицала на укупни пад производње цитруса у ЕУ (-9,2%).

Италија, Пољска и Шпанија највећи су произвођачи воћа у ЕУ, али за поједине врсте воћа, друге земље чланице су главни произвођачи.

34% јабука у ЕУ производи се у Пољској;
Шпанија производи нешто мање од половине свих поморанџи у ЕУ

Широм света гаје се хиљаде сорти јабука, од којих су многе створене и одабране да се узгајају у различитим климатским условима, што је омогућило да се комерцијална производња јабука одвија у свим државама чланицама ЕУ. Уопштено посматрано, три од десет јабука произведених у ЕУ током 2022. године (34%), убрано је у Пољској. Остали велики произвођачи јабука у ЕУ су Италија (18% укупне производње у ЕУ) и Француска (14,2%). Насупрот томе, производња поморанџи и брескви у далеко већој мери је под утицајем климатских услова више од 90% поморанџи и брескви произведених у ЕУ потиче из Шпаније, Италије и Грчке.

График 95: Производња одређеног воћа (мил. t); 2022.

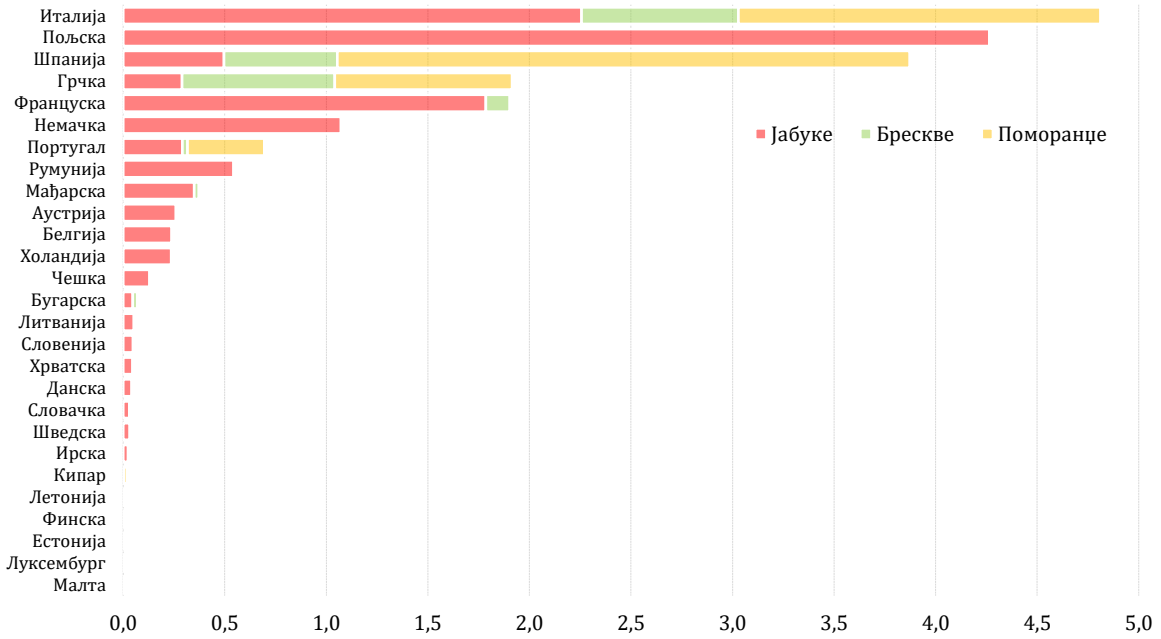

Извор: Eurostat

7.1.1. Поврће

Италија и Шпанија су произвеле око две трећине свог парадајза у ЕУ; Холандија и Шпанија произвеле су нешто више од две петине лука у ЕУ

Производња свежег поврћа у ЕУ (укључујући диње и јагоде) у 2022. години достигла је ниво од 59,8 мил. t, што је за 7,4 мил. t мање него 2021. године. Када је реч о свежем поврћу, производња парадајза смањена је на 15,4 мил. t у 2022. години, црног лука на 6,2 мил. t и шаргарепе на 4,4 мил. t.

Скоро две трећине укупне производње парадајза у ЕУ у 2022. години потиче из Италије (6,1 мил. t) и Шпаније (3,7 мил. t), што је значајно нижа производња у односу на претходну годину (-7,7%, односно -23,2%).

У пет држава чланица током 2022. године произведено је две трећине укупне производње шаргарепе у ЕУ, и то у Немачкој, Француској, Пољској, Холандији и Шпанији. Производња шаргарепе у ЕУ током 2022. године значајно је смањена (-15,9%) у односу на 2021. годину. Пад производње забележен је у свих пет држава чланица, највећих произвођача шаргарепе, у распону од релативно умереног смањења у Пољској (-2,9%) и Француској (-4,1 %) до значајног пада производње у Немачкој (-18,9%) и Холандији (-24%).

Око три четвртине црног лука, произведеног у ЕУ током 2022. године, потиче из Холандије (пад од 21,9% у односу на 2021., на 1,5 мил. t), Шпаније (пад од 15,7%, на 1,2 мил. t), Француске (-12,8%, на 0,7 мил. t), Немачке (-13,6%, на 0,6 мил. t) и Пољске (пораст производње за 5,2%, на 0,6 мил. t).

График 96: Производња одређеног поврћа (мил. t); 2022.

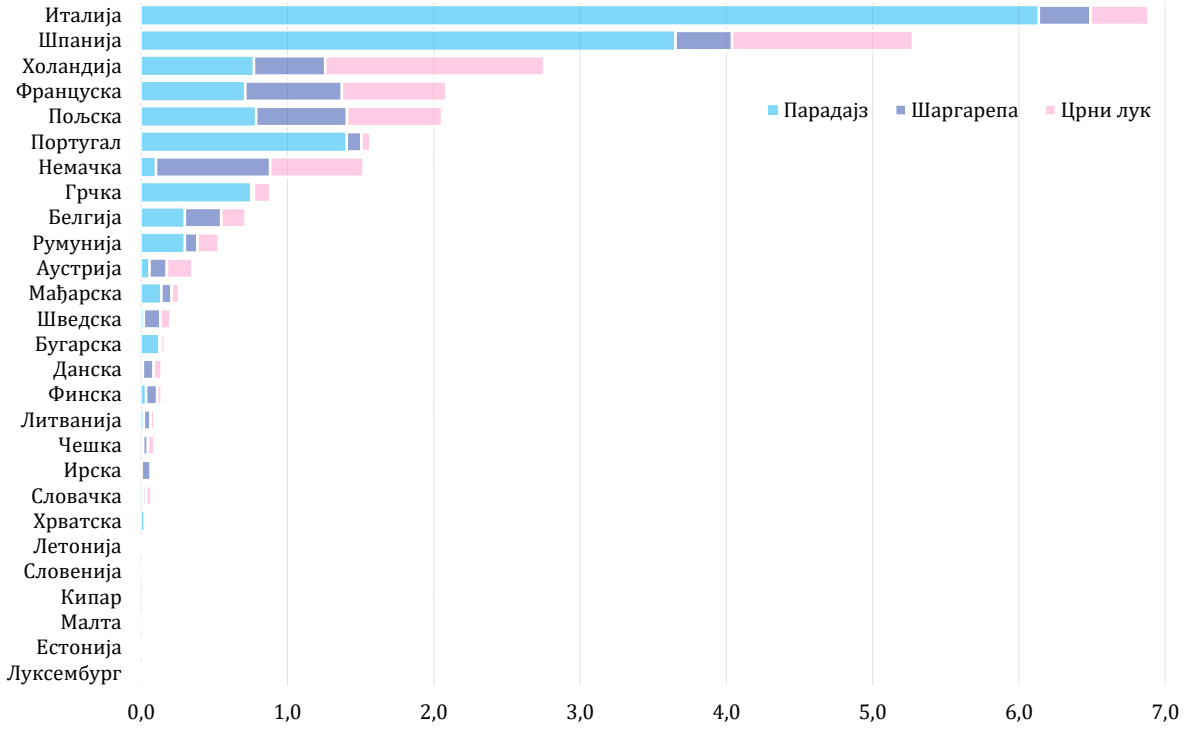

Извор: Eurostat

7.1.2. Грожђе за производњу вина

ЕУ је велики играч на светском тржишту вина; током 2020. године у ЕУ је произведено 64% светске производње, потрошено је 48% укупне потрошње вина и 45% светских површина под виноградима лоцирано је у ЕУ.

Производња грожђа у многим земаљама великим произвођачима грожђа порасла је у 2022. години

Процењује се да је током 2022. године у ЕУ произведено 23,8 мил. t грожђа за производњу вина, што је за милион t више него 2021. године, али је и даље значајно мање од 25,7 мил. t, колико је произведено 2018. године. Италија, Шпанија и Француска производе највећи део производње грожђа за вино у ЕУ. Пораст производње грожђа за вино на нивоу ЕУ резултат је веће производње у Француској (пораст од 1,1 мил. t или +22,2%) и у Италији (раст од 0,3 мил. t, односно +4,8%). Насупрот томе, производња у Шпанији у 2022. години била је на нешто нижем нивоу него претходне године (-2,9%).

График 97: Производња грожђа за вино у ЕУ (%); 2022.

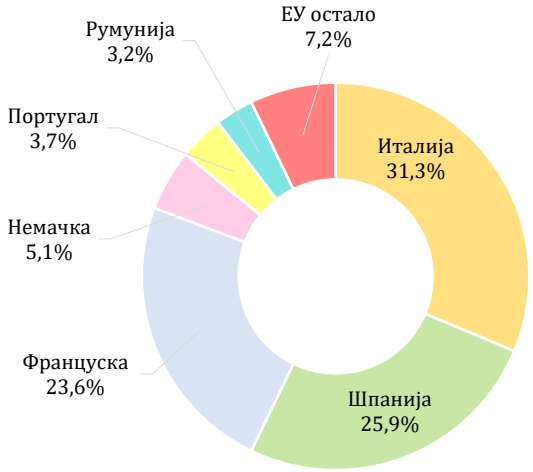

Извор: Eurostat

7.1.3. Маслине за производњу уља

ЕУ је највећи произвођач маслиновог уља на свету, са учешћем од око две трећине у светској производњи. Већина светске производње потиче из јужне Европе, северне Африке и са Блиског истока, с обзиром да се 95% маслина гаји на Медитерану. Уз производњу концентрисану на релативно малом подручју, ефекти избијања болести могу имати значајне импликације, због чега се предузимају мере предострожности против ширења бактерије *Xylella fastidiosa*, која је у Италију стигла 2013. године.

Шпанија је највећи произвођач маслина за производњу маслиновог уља у ЕУ, али се њена производња преполовила током 2022. године

Производњу маслина често прати двогодишњи циклус, уз велики род, праћен мањим приносом наредне године. Понекад временске ове циклусе прилике могу учинити израженијим. Поједине земље могу имати циклусе који су међусобно супротни.

График 98: Производња маслина за маслиново уље у ЕУ (%); 2022.

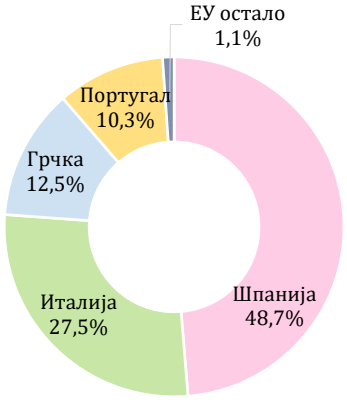

Извор: Eurostat

Укупна производња маслина, намењних за производњу маслиновог уља у ЕУ у 2022. години била је на нивоу од 7,6 мил. t, што је 4,6 мил. t мање од производње у 2021. години и најнижа зебележена производња у периоду од 2000. године. Неповољни временски услови утицали су на производњу у Шпанији, традиционално највећем произвођачу у ЕУ, која се преполовила (пад од 52,1%) на 3,7 мил. t. Након добре производње у Португалу 2021. године, такође је дошло до значајног пада од 0,6 мил. t у 2022. години (пад од 42,6%).

Смањење производње у Италији на 2,1 мил. t током 2022. године било је нешто умереније (-4,9%), док је у Грчкој забележен мањи раст производње (+3,8%), на 0,9 мил. t.

7.2. Сточарска производња

7.2.1. Сточни фонд

Највећи део сточног фонда у ЕУ сконцентрисан је у само неколико земаља

ЕУ има значајан сточни фонд: крајем 2022. године забележено је 134 милиона свиња, 75 милиона говеда и 70 милиона оваца и коза.

Већина стоке у ЕУ гаји се у само неколико држава чланица. У Шпанији се гајило око четвртине укупног броја свиња (25,4%) и оваца (24,5%) у ЕУ током 2022. године, док је Грчка имала слично учешће у сточном фонду коза (26,3%), док се у Француској гајило 22,7% укупног броја говеда у ЕУ.

Неке земље ЕУ релативно су специјализоване у погледу сточарске производње. На пример, у Ирској се гајило 8,8% говеда у ЕУ 2022. говеда (нешто више него у Шпанији и Италији), док се у Данској налази 8,6% сточног фонда свиња (нешто мање него у Француској). После Шпаније, друга и трећа највећа популација оваца у ЕУ била је у Румунији (17,4% укупног броја оваца у ЕУ) и Грчкој (12,5%).

График 99: Сточни фонд у ЕУ (мил. грла); 2022.

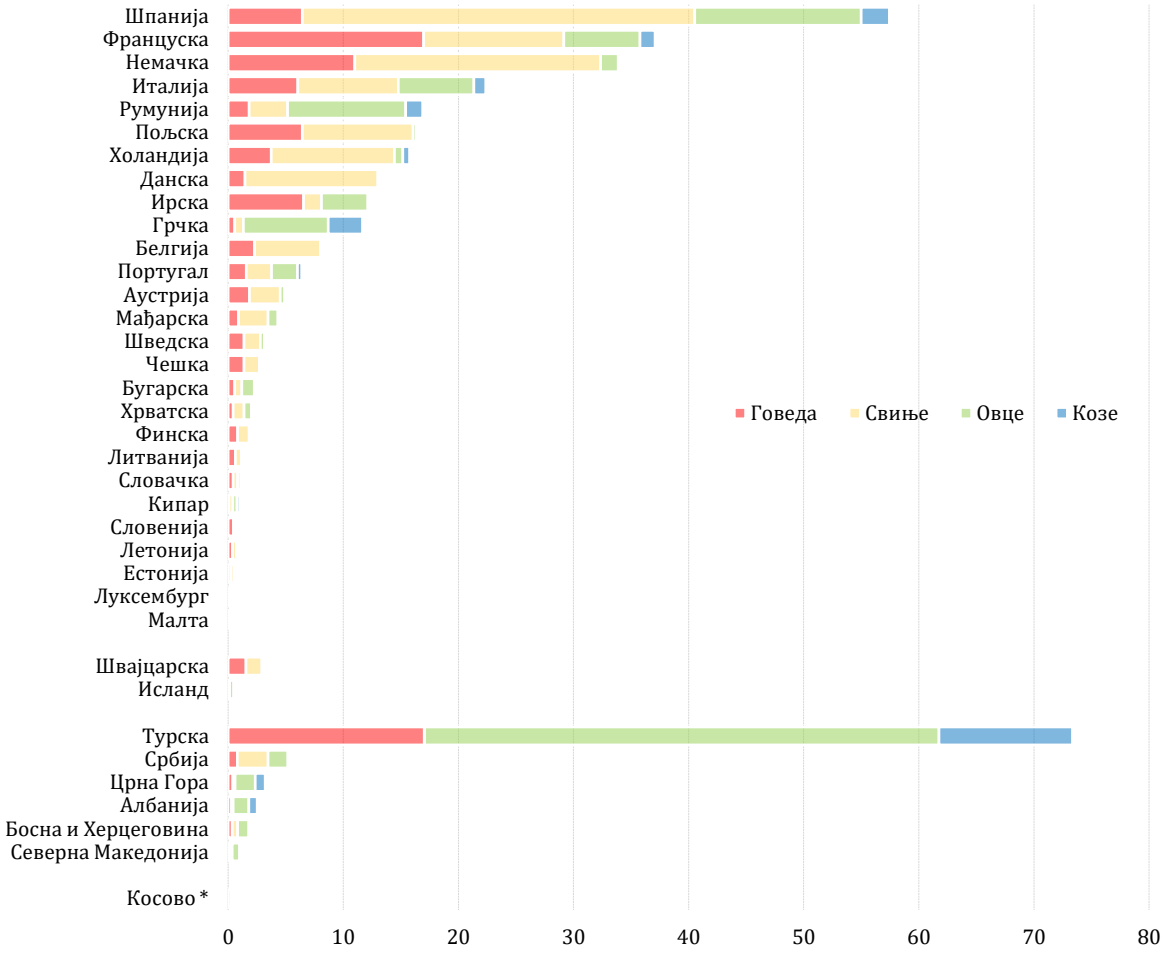

Извор: Eurostat

Опадајући тренд броја грла у ЕУ

Посматрајући детаљније кретање сточног фонда између 2021. и 2022. године, број говеда у ЕУ смањен је за 1,2%, док је пад нешто већи код броја оваца (-2,4%), коза (-4,1%) и свиња (-5,1%).

Током протекле две деценије дошло је до наглог смањења сточног фонда широм ЕУ. У периоду од 2002. до 2022. године, број грла у свакој категорији животиња је смањен: највећи процентуални пад забележен је код броја оваца и коза (по 20%), док је најмања стопа пада била код броја говеда (око 9 %).

График 100: Индекс промене броја грла у сточном фонду ЕУ (2002=100); 2002-2022

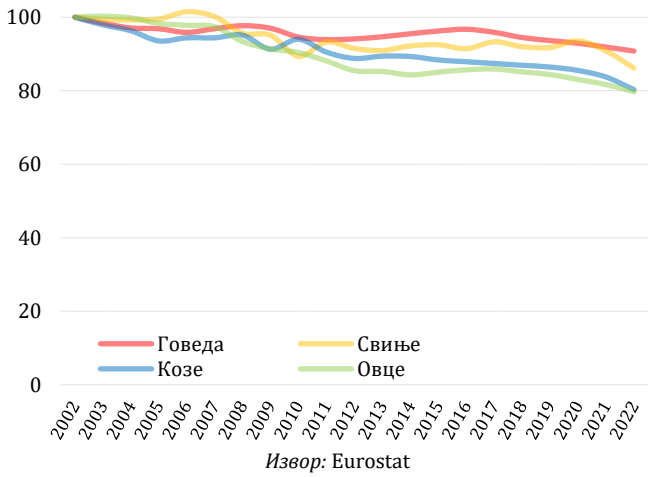

Извор: Eurostat

График 101: **Индекс производних цена животиња у ЕУ (2015=100); 2015-2022**

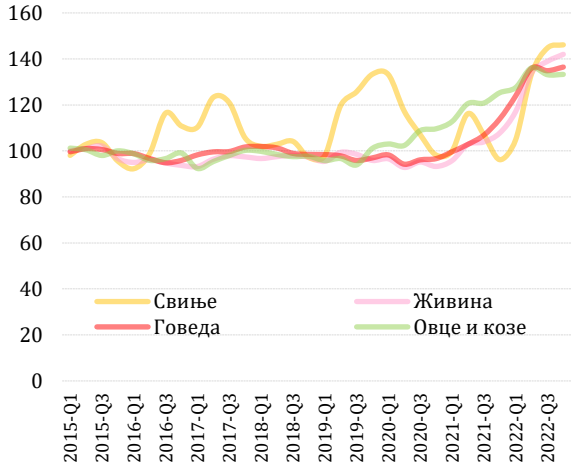

Извор: Eurostat

За разлику од релативне стабилности цена, забележене код живине и говеда у периоду између 2015. и 2020., њихове производне цене значајно су повећане током 2021., а нарочито 2022. године (раст од 29,8% мг. за живину и 25,6% мг. код говеда). Кретања цена оваце и коза такође су била релативно умеренија претходних година, да би се цене повећале током 2020. године и наставиле убрзано да расту током 2021. и 2022. године. Цене свиња су биле у вечој мери подложне флуктуацијама (за разлику од кретања цена осталих врста стоке) – производне цене су варирале током посматраног периода, али су значајно повећане током 2022. године, за 26,4%.

7.2.2. Производња меса

Обезбеђење вишег нивоа добробити животиња утиче на побољшање здравља животиња и квалитета хране. У контексту ЕУ Стратегије „Од њиве до трпезе“, Европска комисија планира да ревидира прописе који се односе на клање животиња, тако да буду базирани са научним доказима, проширујући његов обухват, олакшавајући њихову примену и, у крајњој инстанци, обезбеђујући виши ниво заштите и добробити животиња.

Прикупљени подаци односе се на број и масу трупова у кланицама, чије је месо намењено за исхрану људи. У том смислу, у овој анализи „месо“ је представљено као еквивалент масе трупа из кланица.

Свињско месо

Производња свињског меса нагло је опала током 2022. године, након рекордног нивоа у 2021. години

У ЕУ је произведено око 22,1 мил. t свињског меса током 2022. године, што је 1,3 мил. t мање (-5,7%) од рекордног нивоа производње, забележеног 2021. године. Шире посматрано, производња у 2022. години је скоро достигла минимални ниво, остварен 2009. године.

Два највећа произвођача свињског меса у ЕУ су Шпанија (5,1 мил. t у 2022. години) и Немачка (4,5 мил. t). Након осам узастопних година раста у Шпанији, производња свињског меса је незнатно опала (-2,2%) током 2022. године. С друге стране, производња свињског меса у Немачкој током 2022. године се смањује шесту годину заредом, али по нешто вишој стопи (-9,6%). Такође, и у осталим државама чланицама које су велики произвођачи свињског меса у ЕУ, током 2022. године

забележен је нижи ниво производње, уз највећи пад производње у Пољској (-9,2%) и Данској (-6,6%).

Живинско месо

Производња живинског меса током 2022. године наставила је да се смањује, након достигнутог рекордног нивоа 2020. године

Процењује се да је током 2022. године у ЕУ произведено око 13 мил. t живинског меса, што је 1,5% мање у односу на производњу из 2021. године. Овакав резултат представља прекид изразито растућег тренда производње живинског меса у ЕУ до 2020. године. Ниво производње живинског меса у 2022. години за 3,2 мил. t је виши него у 2007. години.

График 102: Индекс производње меса у ЕУ (према количини) (2007=100); 2007-2022

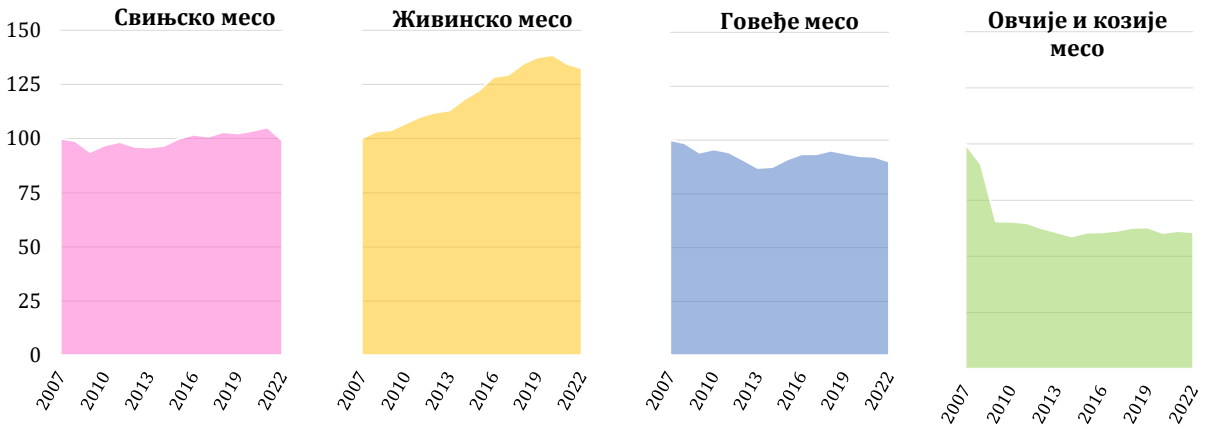

Извор: Eurostat

У 2022. години, највећи произвођачи живинског меса у ЕУ били су Пољска (21% производње ЕУ, 2,7 мил. t), Шпанија (12,6%, 1,6 мил. t), Немачка (11,9%, 1,5 мил. t), Француска (11,6%, 1,5 мил. t) и Италија (9,3%, 1,2 мил. t). Супротно општем тренду, производња живинског меса у Пољској значајно је повећана (+7,5%) током 2022. године, достижући ниви рекордни ниво, док је у Шпанији остала на релативно стабилном нивоу (+0,6%). Насупрот томе, значајно нижа производња забележена је у Француској (-8,7%) и Италији (-11,8%).

Телетина и говедина[41]

Остварен нижи ниво производње говеђег меса током 2022. године

У ЕУ је током 2022. године произведено око 6,6 мил. t говеђег меса (говеђих и телећих трупова), што је око 160 хиљ. t мање него 2021. године (-2,4%). Пад производње говеђег меса четврту годину заредом довео је до уравнотежења производње меса, с обзиром на повећање производње меса након укидања

[41] Под говедином се сматра месо добијено клањем говеда од најмање годину дана старости. Одређене расе говеда гаје се нарочито због меса, иако се говеђе месо добија и од млечних говеда. Са аспекта ове анализе, под телетином се подразумева месо добијено од говеда до годину дана старости (обично мушка телад и јунад). Мушка телад млечних раса не користе се за производњу млека и њихов потенцијал за производњу говеђег меса није оптималан.

производних квота за млеко 31. марта 2015. године и последичног повећања клања крава, пошто су поједине мале фарме напустиле производњу млека (График 102).

Око половине укупне количине говеђег меса у ЕУ у 2022. години (График 103) произведено је у три земље: Француској (20,8%), Немачкој (16,5%) и Италији (11,6%). Када је реч о телетини, 70% укупне производње телећег меса у ЕУ у 2022. години, потиче из три земље: Холандије (26,9%), Шпаније (22,9%) и Француске (18,9%).

Овчије и козје месо

Забележен мањи пад производње током 2022. године

У ЕУ је током 2022. године произведено око 0,5 мил. t овчијег и козјег меса, што је 1,1% више него 2021. године. Највећи део ове производње (око 90%) чини производња овчијег меса.

Три четвртине овчијег меса у ЕУ у 2022. години произведено је у Шпанији (27,8%), Француској (18,2%), Ирској (14,5%) и Грчкој (14,3%). Главни произвођачи козијег меса у ЕУ су Грчка и Шпанија.

График 103: Учешће у производњи меса у ЕУ (према количини) (%); 2022.

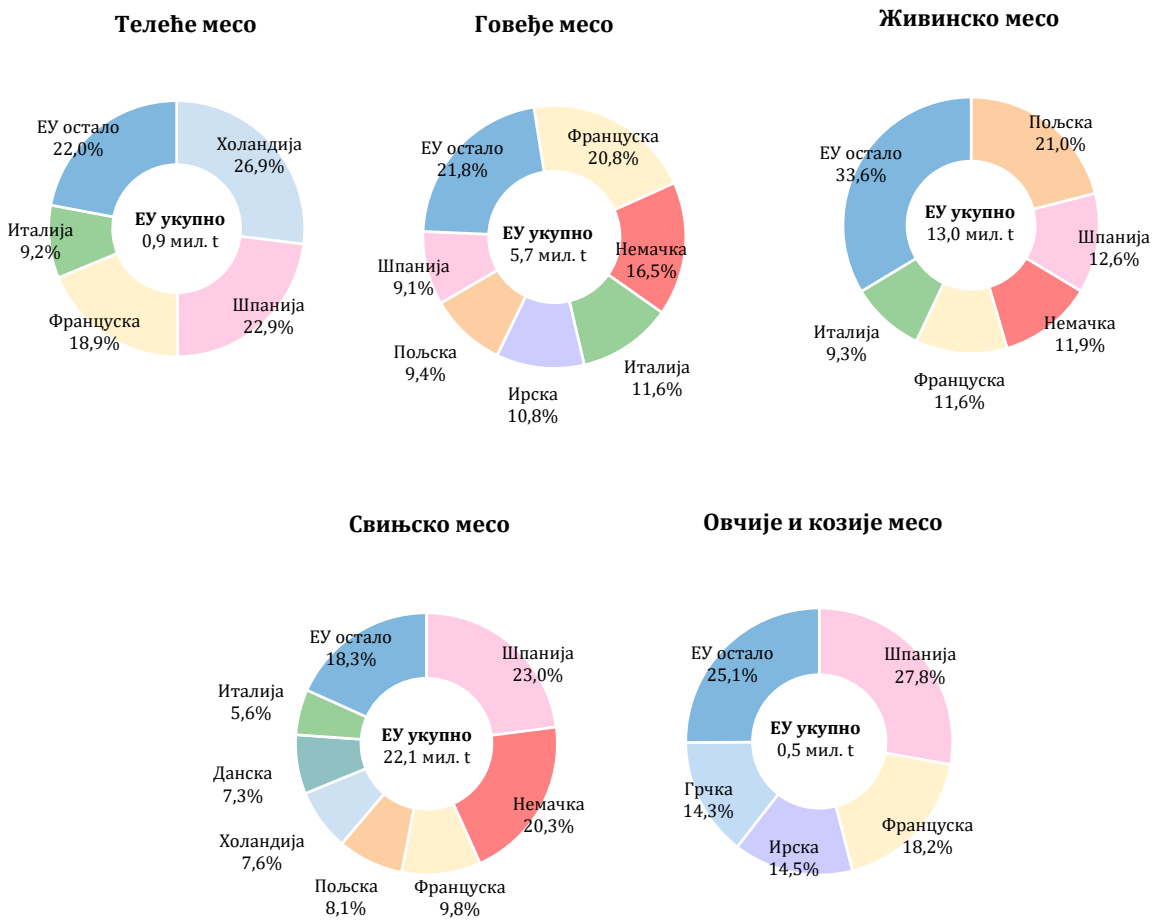

Извор: Eurostat

7.3. Производња млека и млечних производа

7.3.1. Производња млека

Произведено 160 мил. t сировог млека током 2022. године, од чега је 96% кравље млеко

Процена је да је током 2022. године на фармама у ЕУ произведено око 160 мил. t сировог млека, што је 0,3 мил. t мање у односу на претходну годину. Ова релативна стабилност производње млека у ЕУ може се шире посматрати, поређењем са нивоом производње непосредно уочи укидања квота; на фармама у ЕУ у 2014. години произведено је 149,7 мил. t сировог млека.

Највећи део сировог млека током 2022. године испоручен је млекарама; само 9,8 мил. t је употребљено на фармама, било да је искоришћено за исхрану, директну продају, као храна за животиње или прерађено на фарми. Од 149,9 мил. t млека испорученог млекарама, 145,6 мил. t је кравље млеко, а остало је овчије млеко, козје млеко или биволље млеко.

Слика 2: Производња и потрошња млека у ЕУ (мил. t); 2022.

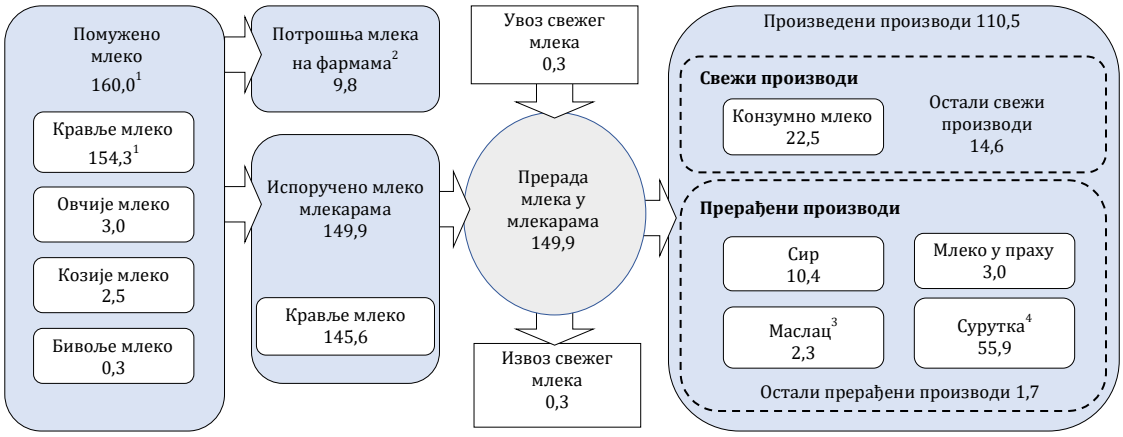

[1] Укључена процењена количина крављег млека произведена у једној земљи чланици, а испоручена у другу, што је додатних око 0,7 мил. t;
[2] Еквивалент пуномасног млека;
[3] Укључује остале жуто-масне млечне производе; изражено у еквиваленту маслаца;
[4] Еквивалент течне сурутке;

Извор: Eurostat

Произведено 160 мил. t сировог млека током 2022. године, од чега је 96% кравље млеко

График 104: Број млечних крава, производња млека и просечан принос млека (000 грла; мил. t); 2022.

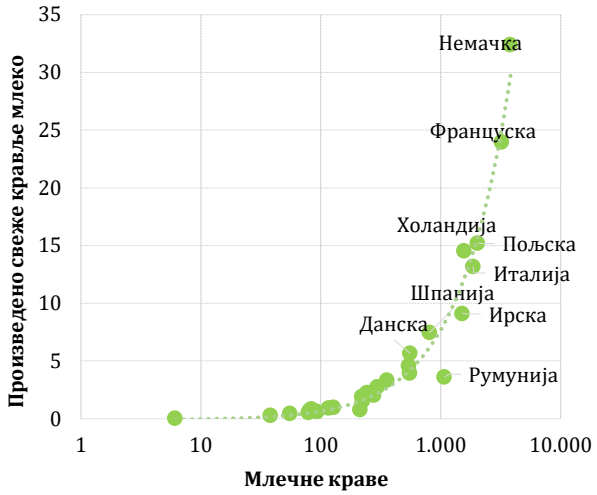

Извор: Eurostat

Постоји низ фактора који могу утицати на просечан годишњи принос млека по музној крави, укључујући структуру млечног стада. Просечан годишњи принос млека у ЕУ наставио је да се повећава током 2022. године, достигавши ниво од 7.653 kg по музној крави. Посматрано по земљама, просечан годишњи принос био је највећи у Данској (10.187 kg по крави) и Естонији (10.128 kg по крави), док је најнижи просечан принос забележен у Бугарској (3.621 kg по крави) и Румунији (3.367 kg по крави).

Међу државама чланицама, највећим произвођачима крављег млека, годишњи принос био је изнад просека ЕУ у Холандији и Немачкој, док је нешто испод просека био у Француској, Пољској и Италији.

Једну петину крављег млека у ЕУ откупиле су млекаре у Немачкој

Хигијенска правила у ЕУ захтевају да се прикупљање млека врши често и на малој удаљености између фарме и млекаре. Међутим, коришћење лактофриза на фармама и већих цистерни за млеко, учинио је ово санитарно питање мање критичним. У међувремену, смањење тржишних ограничења допринело је прекограничној дистрибуцији млека између фарми и млекара или између млекара.

Током 2022. године, нешто више од једне петине (21,1%) сировог крављег млека у ЕУ произведено је на фармама у Немачкој, а сличан проценат (22%) су прерађивале немачке млекаре. Фармери у Немачкој, Француској, Пољској, Холандији и Италији заједно су произвели око две трећине (64,7%) сировог крављег млека у ЕУ у 2022. години, док су млекаре из ових земаља откупиле две трећине (66,0%) крављег млека, прикупљеног од стране млекара.

График 105: Откуп крављег млека од стране млекара у ЕУ (%); 2022.

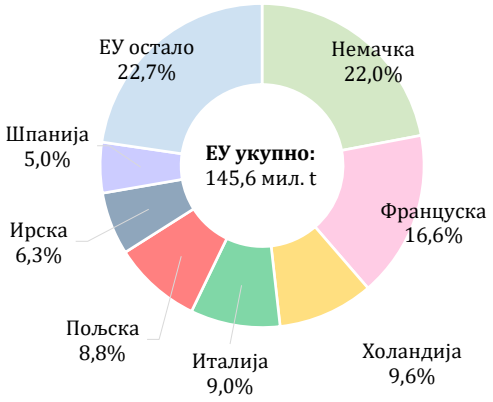

Извор: Eurostat

Постоји неколико држава чланица ЕУ, у којима и друге врсте животиња, осим крава, значајно доприносе укупној производњи млека; ово је случај у многим руралним или сушним регионима, нарочито на Медитерану. У Шпанији је током 2022. године

произведено 1,1 мил. t овчијег и козијег млека, док је у Грчкој произведено 0,9 мил. t, а у Француској 0,8 мил. t. У Италији је у 2022. години произведено 0,7 мил. t млека од осталих животиња (осим крава), што је укључивало скоро сву производњу бивољег млека у ЕУ.

График 106: Учешће млека осталих животиња (осим крава) у укупном откупу млека (%); 2022.

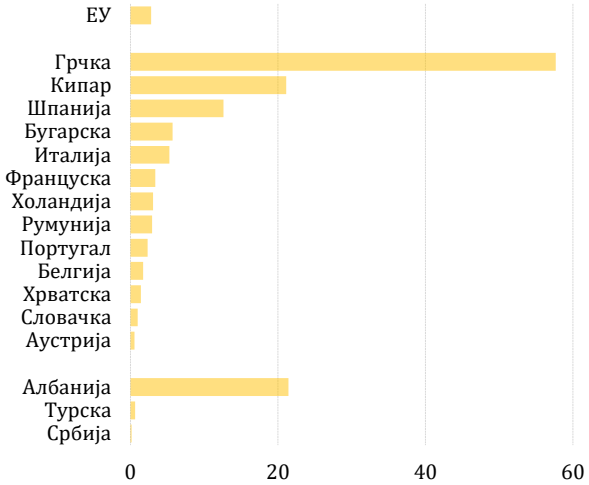

Извор: Eurostat

Кравље млеко чини највећи део млека испорученог млекарама у већини земаља чланица ЕУ. Међутим, већину млека (57,7%) испорученог млекарама у Грчкој у 2022. години чинило је овчије и козије млеко, док је на Кипру овчије и козије млеко у укупној количини испорученог млека учествовало са једном петином (21,1%).

Цена млека убрзано расте током 2022. године

2022. годину обележио је изразит и сталан пораст откупних цена млека, при чему је просечна годишња цена била 35,1% виша од просечне откупне цене у 2021. години. Овакво кретање указује на убрзан раст цена млека, имајући у виду да је просечна цена млека у 2021. години била 7,2% виша од просечне откупне цене млека у 2020. години. Управо овакво кретање цена млека у последњих пар година указује на изразиту флуктуацију просечне цене млека у односу на претходно забележене цене.

График 107: Индекс цена млека у ЕУ (2015=100); 2015-2022

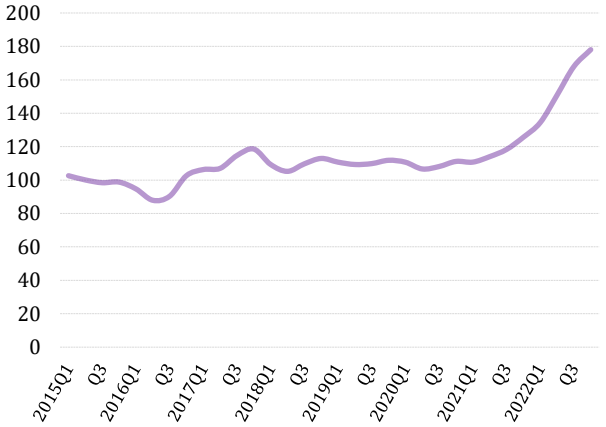

Извор: Eurostat

Међу државама чланицама, највећим произвођачима млека у ЕУ, цена млека је у 2022. години повећана више у односу на просечан раст на нивоу ЕУ – у Холандији (+47%), Пољској (+46,9%), Ирској (+44,9%) и Немачкој (+44,8%). У свакој држави чланици ЕУ током 2022. године забележене су више цене млека, како у односу на претходну годину, тако и у односу на 2020. годину.

7.3.2. Производња млечних производа

70% пуномасног млека испорученог млекарама у ЕУ користи се за производњу сира и маслаца

Млеко које се испоручује млекарама у ЕУ прерађује се у велики број свежих и прерађених производа. Млечни производи се евидентирају према тежини, због чега се јавља проблем приликом поређења количина различитих производа (нпр. свежег млека и млека у праху). Сходно томе, поређење количина пуномасног или обраног млека, које се користи у процесу прераде, даје јаснију слику.

Током 2022. године прерађено је 149,9 мил. t пуномасног млека, од укупне количине млека у овом сектору у ЕУ.

За производњу 2,3 мил. t маслаца и такозваних „жуто-масних млечних производа“ (као што су маслац и топљени маслац) у ЕУ током 2022. године утрошено је 46,4 мил. t пуномасног млека (Табела 12), док је из ове производње произашло 43 мил. t обраног млека. Додатних 13,9 мил. t обраног млека произведено је у процесу производње павлаке и 0,9 мил. t производњом осталих свежих производа. Добијено обрано млеко, заједно са 84,3 мил. t пуномасног млека употребљено је за производњу осталих млечних производа.

У том смислу, 16,9 мил. t обраног млека, заједно са 59,2 мил. t пуномасног млека, употребљено је за производњу 10,4 мил. t сира у ЕУ у 2022. години. Збирно посматрано, за производњу сира и маслаца током 2022. године у ЕУ је успотребљено 70,4% укупне количине расположивог млека у млекарама.

Табела 12: Потрошња млека за производњу млечних производа у ЕУ (мил. t); 2022.

	Потрошња млека		Произведени производи
	Обрано млеко	Пуномасно млеко	
Укупно	0,0	149,9	-
Међузбир процеса добијања обраног млека	**-57,8**	**65,6**	**7,0**
Маслац и жуто-масни млечни производи	-43,0	46,4	2,3
Павлака	-13,9	16,3	2,5
Остали свежи производи	-0,9	2,9	2,3
Међузбир процеса потрошње обраног млека	**57,8**	**84,3**	**47,0**
Конзумно млеко	9,7	12,7	22,5
Млечни производи у праху	20,7	4,1	3,0
Концентровано млеко	1,0	1,3	1,0
Кисело млеко	1,7	6,0	7,7
Млаћеница	0,4	0,0	0,4
Сир	16,9	59,2	10,4
Пића на бази млека	1,0	0,6	1,8
Казеини	6,3	0,5	0,2

Извор: Eurostat

У ЕУ је током 2022. године такође произведено 22,5 мил. t конзумног млека, добијеног од 9,7 мил. t обраног млека и 12,7 мил. t пуномасног млека. Конзумно млеко чинило је 8,5% укупне количине млека које су млекаре користиле током 2022. године. Током 2022. године у ЕУ је произведено 3 мил. t млечних производа у праху, добијених од 20,7 мил. t обраног млека и 4,1 мил. t пуномасног млека.

Немачка је током 2022. године произвела близу једну петину конзумног млека у ЕУ (19%), уз приближна учешћа маслаца (20%) и сира (22%) у производњи ЕУ. Остале земље чланице, велики произвођачи сира, биле су Француска (око 1,9 мил. t, 18%

укупне производње ЕУ) и Италија (1,4 мил. t, 13% укупне производње ЕУ). Холандија је забележила други највећи ниво производње сурутке (око 15% укупне производње у ЕУ) и четврту највећу производњу сира (око 9% укупне производње у ЕУ), док је Ирска имала треће највеће учешће произведеног маслаца (око 13% укупне производње ЕУ).

8. ПРИЛОЗИ

1. СТАЊЕ У ПОЉОПРИВРЕДИ

Прилог 1.1: Пољопривредна газдинства према величини КПЗ у Србији; 2023.

	Укупно (сва газдинства)			
	Површина (ha)	**Структура (%)**	**Број газдинстава**	**Структура (%)**
Без земљишта	0	0,0	5.279	1,0
> 0-≤ 1 ha	63.501	2,0	103.827	20,4
> 1-≤ 2 ha	133.546	4,1	90.069	17,7
>2-≤5 ha	493.945	15,2	149.152	29,3
>5-≤10 ha	629.384	19,4	89.838	17,7
>10-≤20 ha	620.254	19,1	44.753	8,8
>20-≤30 ha	341.590	10,5	14.321	2,8
>30-≤50 ha	247.008	7,6	6.567	1,3
>50-≤100 ha	205.270	6,3	3.046	0,6
>100 ha	504.876	15,6	1.473	0,3
Укупно				

Извор: РЗС, Попис пољопривреде 2023

Прилог 1.2: Индекси бруто пољопривредне производње у Србији, 2014-2023 (претходна година=100)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
ПОЉОПРИВРЕДНА ПРОИЗВОДЊА -УКУПНО-бруто[1)]	**104,6**	**92,8**	**111,6**	**84,5**	**116,1**	**101,5**	**102,9**	**92,5**	**91,7**	**108,5**
ПОЉОПРИВРЕДНА ПРОИЗВОДЊА-УКУПНО-нето[1)]	**102,9**	**92,0**	**109,0**	**88,1**	**114,3**	**98,8**	**102,0**	**94,4**	**91,9**	**108,7**
Биљна производња (1+2+3)[1)]	**106,3**	**87,3**	**119,5**	**76,5**	**125,5**	**101,9**	**104,6**	**89,9**	**88,7**	**115,5**
1. Ратарство и повртарство (a+b+c+d)	111,8	83,4	124,7	71,9	130,8	101,5	104,4	89,8	83,3	127,1
a) Жита	119,9	77,3	129,1	61,6	156,7	99,1	109,5	89,8	78,5	135,4
Пшеница	88,7	101,7	118,8	78,9	129,3	86,2	113,4	119,8	90,3	110,9
Кукуруз	135,6	68,6	135,2	54,5	173,3	105,5	107,2	76,6	71,1	154,8
b) Индустријско биље	117,8	79,6	129,0	86,6	132,4	100,2	96,3	85,8	89,2	129,5
Шећерна репа	110,3	62,2	122,9	93,7	92,5	99,1	87,5	101,5	81,4	122,4
Сунцокрет	99,3	85,8	142,1	87,0	135,7	99,4	87,3	95,4	105,9	106,7
c) Поврће	83,0	113,2	109,5	90,9	77,6	106,1	95,8	107,8	95,9	95,3
Поврће без кромпира	87,1	116,4	108,4	95,1	75,2	87	96,6	118,3	101,9	84,5
Кромпир	77,2	108,0	111,7	82,5	82,8	143,9	94,7	92,2	85,3	114,5
d) Сточно (крмно) биље	104,6	85,0	124,2	73,2	126,8	117,4	107,2	67,5	81	149,0
2. Воћарство [1)]	84,1	105,0	102,2	94,7	109,3	102,9	106,0	89,6	109,3	80,6
3. Виноградарство	61,3	139,3	85,5	113,5	90,4	109,3	98,0	97,1	104,3	80,9

Сточарство (1+2+3+4+5)	**101,4**	**103,5**	**98,3**	**101,5**	**101,3**	**100,9**	**99,7**	**98,6**	**98,7**	**95,1**
1. Говедарство	99,9	100,5	99,3	100,3	99,4	101,2	98,9	98,7	95,9	94,2
Прираст	96,0	99,9	98,5	100,6	99,5	102	98,4	98,4	94,5	94,6
Кравље млеко	102,9	100,9	99,8	100,0	99,3	100,7	99,3	98,9	96,8	94,0
2. Свињарство	104,8	103,8	104,5	100,7	98,6	102,5	100,8	96,2	97,2	94,2
3. Овчарство	104,2	102,8	89,1	107,4	103,3	95,2	100,3	101,3	101,7	96,4
Прираст	104,0	103,1	88,9	109,7	101,7	98,2	101,3	101	102,6	95,7
Овчије млеко	107,3	99,7	87,6	82,2	127,3	62,2	84,3	107,6	84,5	124,8
4. Живинарство	100,5	102,6	95,1	102,1	106,5	103,8	99,9	101,3	98,8	101
Прираст	94,1	96,1	101,4	110,2	110,9	108,7	103,4	102,2	101,9	107,7
Јаја	107,8	108,9	89,9	94,9	102,1	98,8	96,1	100,3	95,4	93,0
5. Пчеларство-мед	51,2	279,8	47,0	121,7	162,9	66,5	90,0	108,8	191,3	79,7

[1)] Услед извршене ревизије података о производњи воћа дошло је до промене вредности индекса за серије година 2013-2016. на позицијама: Воћарство, Биљна производња, Пољопривредна производња - укупно нето и Пољопривредна производња - укупно бруто.

Извор: РЗС

Прилог 1.3: Пољопривредно земљиште у Србији, по категоријама коришћења (000 ha); 2014-2023

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Индекс 2023/22	Индекс 2023/ Ø18-22
Коришћено пољопривредно земљиште, укупно[1)]	**3.518**	**3.480**	**3.456**	**3.438**	**3.487**	**3.482**	**3.504**	**3.506**	**3.488**	**3.396**	**97,37**	**97,22**
Оранице и баште	2.606	2.591	2.597	2.595	2.583	2.579	2.604	2.615	2.600	2.603	100,13	100,28
од којих угари и необрађено земљиште	20	18	17	15	9	9	9	8	7	8	118,14	98,45
Земљиште под сталним засадима[1)]	199	200	204	208	204	206	207	204	206	214	103,67	103,97
од којих воћњаци[1)]	175	176	180	184	183	184	185	182	184	193	104,89	105,12
виногради	22	22	22	22	20	21	20	20	20	18	91,75	90,84
Стални травњаци	693	670	634	616	676	675	671	666	662	556	84,06	83,05
од којих ливаде	382	369	343	322	351	346	340	333	330	318	96,45	93,61
пашњаци	332	321	311	295	325	329	331	333	331	238	71,95	72,21

[1)] Услед извршене ревизије података о производњи воћа дошло је до промене површина за серије година 2013-2016. на позицијама: Воћњаци, Стални засади и Коришћено пољопривредно земљиште.

Извор: РЗС

Прилог 1.4: Коришћено пољопривредно земљиште по категоријама (ha); 2014-2023

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Индекс 2023/22	Индекс 2023/ Ø18-22
КПЗ, укупно [1)]	**3.518.249**	**3.480.374**	**3.455.998**	**3.438.130**	**3.486.908**	**3.481.567**	**3.504.290**	**3.506.075**	**3.488.752**	**3.396.315**	**97,35**	**97,22**
Оранице и баште	2.606.073	2.590.985	2.597.808	2.594.980	2.582.909	2.578.898	2.604.295	2.615.194	2.600.681	2.603.443	100,11	100,27
Жита	1.819.188	1.782.010	1.763.575	1.718.034	1.712.988	1.698.993	1.740.456	1.770.188	1.724.728	1.766.058	102,40	102,12
Махунарке	7.830	9.362	9.788	10.582	7.827	7.733	7.235	6.731	7.035	5.674	80,65	77,59
Кромпир, рани и касни	51.819	421.004	40.388	38.183	28.232	34.110	29.676	26.388	24.870	23.145	93,06	80,77
Шећерна репа	64.112	42.683	50.071	54.183	48.125	42.539	37.418	39.411	34.728	41.673	120,00	103,04
Индустријско биље	346.524	376.812	408.867	449.147	490.126	489.369	491.776	482.616	525.443	498.114	94,80	100,45
Поврће, бостан и јагоде	52.680	66.935	68.183	66.488	50.294	47.832	48.097	47.746	47.986	47.657	99,31	98,48
Цвеће	343	445	472	1.057	440	469	508	662	770	712	92,47	124,96
Крмно биље	242.041	250.359	236.684	240.088	230.484	243.480	234.842	228.495	222.650	208.122	93,47	89,71
Остали усеви на ораницама и баштама	1.713	2.252	2.831	2.249	4.732	5.407	5.746	5.029	5.203	4.019	77,24	76,94
Угари	19.655	17.969	16.624	14.680	9.143	8.966	8.541	7.929	7.267	8.270	113,80	98,81
Сталне травнате површине	693.074	669.707	633.925	616.434	676.363	675.314	671.774	665.984	661.578	556.446	84,11	83,03
Ливаде	381.654	368.738	342.926	321.812	351.653	346.196	340.417	332.856	330.095	318.283	96,42	93,55
Пашњаци	331.588	320.837	311.211	294.622	324.710	329.118	331.357	333.128	331.483	238.163	71,85	72,18
Стални засади [1)]	198.934	199.814	204.053	207.592	203.849	206.228	207.503	204.470	206.611	213.557	103,36	103,80
Воћњаци [1)]	174.729	175.917	180.173	183.609	183.460	183.611	185.418	182.084	184.265	192.999	104,74	105,02
Виногради	22.150	22.150	22.150	22.150	20.333	20.501	19.840	20.113	19.973	18.349	91,87	91,05
Расадници	1.531	1.182	1.112	1.246	1.336	1.363	1.532	1.578	1.642	1.519	92,51	101,93
Остали стални засади	524	565	618	587	719	753	713	695	731	690	94,39	95,54

[1)] Услед извршене ревизије података о производњи воћа дошло је до промене површина за серије година 2013-2016. на позицијама: Воћњаци, Стални засади и Коришћено пољопривредно земљиште.

Извор: РЗС

Прилог 1.5: Структура пожњевених површина у Србији (%); 2014-2023

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Пожњевене површине	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**
Житарице	70,2	69,3	68,5	66,5	66,6	65,9	66,8	67,7	66,3	67,8
Кукуруз	23,4	39,8	39,4	39,0	35,1	37,3	38,2	39,0	36,6	35,4
Пшеница	40,9	23,3	23,2	21,6	25,0	22,4	22,3	22,9	24,3	26,2
Остале житарице	6,0	6,3	6,0	5,9	6,5	6,2	6,3	5,8	5,4	6,2

Шећерна репа	2,5	1,7	1,9	2,1	1,9	1,6	1,4	1,5	1,3	1,6
Уљарице	13,2	14,3	15,5	17,1	18,8	18,6	18,6	18,1	19,5	19,1
Сунцокрет	6,8	6,5	7,8	8,5	9,3	8,5	8,5	8,1	9,7	9,4
Соја	6,0	7,3	7,1	7,8	7,6	8,9	9,1	9,1	9,0	8,2
Кромпир	2,0	1,7	1,6	1,5	1,1	1,3	1,1	1,0	1,0	0,9
Свеже поврће и пасуљ	3,1	3,0	2,9	3,1	2,3	2,1	2,3	2,3	3,1	2,3
Крмно биље	8,8	9,9	9,2	9,3	9,0	9,4	9,0	8,7	8,6	8,0
Остало	0,5	0,1	0,4	0,4	0,4	1,1	0,8	0,7	0,2	0,3

Извор: РЗС

Прилог 1.6: Површине под најзначајнијим усевима у Србији (000 ha); 2014-2023

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Индекс 2023/22	Индекс 2023/ Ø18-22
Житарице	1.817	1.759	1.759	1.710	1.713	1.699	1.740	1.770	1.724	1.766	102,44	102,13
Пшеница	605	590	595	556	643	577	581	599	631	682	108,12	112,54
Кукуруз	1.058	1.010	1.010	1.002	902	962	996	1.020	952	923	96,95	95,51
Остале житарице	154	159	154	152	168	160	163	151	141	161	114,07	102,70
Шећерна репа	64	42	49	54	48	43	37	39	35	42	119,07	103,15
Уљарице	339	364	396	441	482	480	484	474	516	490	95,03	100,65
Сунцокрет	175	166	200	219	239	219	221	213	251	241	95,82	105,21
Соја	154	185	182	202	196	229	237	237	235	211	89,80	93,04
Уљана репица	10	12	13	19	46	31	25	23	29	38	131,10	123,44
Остали усеви за производњу уља	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	79,80	79,80
Дуван – суви лист	5	5	5	5	6	7	7	6	5	5	96,50	77,82
Кромпир	52	42	41	39	28	34	30	26	25	23	92,58	80,93
Свеже поврће и пасуљ	70	81	82	86	65	62	61	61	62	59	96,39	95,58
Воће	172	174	179	183	183	188	185	182	184	200	108,70	108,46
Од тога јагодичасто воће	25	27	32	36	38	38	39	36	36	41	114,11	109,84
Грожђе	21	21	21	21	21	21	20	20	20	18	91,75	89,95
Крмно биље	242	250	237	240	230	243	235	228	223	208	93,27	89,73

Извор: РЗС

Прилог 1.7: Приноси најзначајнијих усева у Србији (t/ha); 2014-2023

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Индекс 2023/22	Индекс 2023/ Ø18-22
Житарице (t/ha)												
Пшеница	4,0	4,1	4,9	4,1	4,6	4,4	4,9	5,7	5,0	5,1	101,10	102,74
Кукуруз	7,5	5,4	7,3	4,0	7,7	7,6	7,9	5,9	4,5	7,2	159,65	106,91
Шећерна репа	54,7	51,8	54,5	46,7	48,3	54,2	53,9	52,0	48,0	49,0	102,08	95,55
Уљарице												
Сунцокрет	2,9	2,6	3,1	2,5	3,1	3,3	2,9	2,9	2,6	2,9	109,74	96,39
Соја	3,6	2,5	3,2	2,3	3,3	3,1	3,2	2,3	1,7	2,8	167,22	104,51
Уљана репица	3,2	2,7	2,9	2,5	2,9	2,7	3,0	3,2	3,0	3,5	117,27	118,86
Дуван – суви лист	1,9	1,8	1,5	1,4	1,2	1,1	1,3	1,7	1,3	1,5	117,92	116,14
Кромпир	11,4	15,4	17,8	15,3	17,3	20,6	22,4	23,3	21,1	25,9	122,77	123,71
Свеже поврће и пасуљ												
Парадајз (рајчица)	13,9	16,6	15,9	15,6	15,3	14,2	14,1	17,8	19,0	14,6	77,04	91,03
Паприка (свежа)	9,7	11,1	13,4	11,4	11,2	11,7	10,7	14,4	14,1	12,0	85,40	96,96
Пасуљ [1)]	1,4	1,0	1,1	1,0	1,2	1,0	1,1	1,1	1,0	1,1	111,80	103,52
Воће-дрвенасто (t/ha)												
Јабуке [2)]	16,5	17,5	16,1	15,1	17,8	19,1	18,6	19,0	17,8	13,9	77,82	75,03
Вишње [2)]	6,7	6,6	5,8	5,2	6,8	5,1	8,5	7,9	8,2	7,4	90,06	101,16
Шљиве [2)]	5,6	4,8	6,4	4,6	6,0	7,7	8,0	5,7	6,8	4,9	71,68	71,26
Јагодичасто воће (t/ha)												
Малине [2)]	5,6	6,0	5,6	5,0	5,6	5,2	4,9	5,3	5,9	5,2	87,95	96,45
Јагоде	4,7	5,1	4,0	4,3	3,2	3,0	4,5	3,3	4,7	3,3	69,77	87,67
Грожђе-укупно (t/ha)	5,8	8,1	6,9	7,8	7,0	8,0	8,0	7,4	8,1	7,2	88,49	93,09
Сточна храна (t/ha)												
Детелина	3,3	2,9	4,0	3,0	4,0	5,0	5,0	3,9	3,1	4,0	129,03	95,24
Луцерка	5,2	4,4	5,7	4,0	5,0	6,0	6,0	5,1	4,1	6,0	146,34	114,50
Кукуруз за крму	19,2	17,3	21,3	16,0	20,0	20,0	21,0	15,8	15,0	20,0	133,33	108,93

Принос усева исказан је као амбарски принос нормалне влажности, по одбитку свих губитака приликом жетве (бербе), транспорта вршидбе.
Принос по јединици површине (по ha) обрачунат је на пожњевену површину.
[1)] Принос пасуља по ha исказан за чист усев.
[2)] Услед извршене ревизије података о производњи воћа дошло је до промене података о приносима воћа за серије година 2013-2016. на позицијама: Јабуке, Вишње, Шљиве, Малине.

Извор: РЗС

Прилог 1.8: Производња најзначајнијих усева у Србији (000 t); 2014-2023

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Индекс 2023/22	Индекс 2023/ Ø18-22
Житарице	10.849	8.437	10.869	6.793	10.527	10.437	11.446	10.236	8.012	10.809	134,91	106,69
Пшеница	2.387	2.428	2.885	2.276	2.941	2.535	2.873	3.442	3.109	3.449	110,93	115,73
Кукуруз	7.952	5.455	7.377	4.018	6.964	7.345	7.872	6.027	4.283	6.631	154,82	102,04
Остале житарице	510	554	607	499	622	557	701	767	620	730	117,69	111,67
Шећерна репа	3.507	2.183	2.684	2513	2325	2305	2018	2048	1667	2041	122,41	98,46
Уљарице	1.087	924	1.238	1.052	1.517	1.516	1.465	1.222	1.131	2.041	180,43	148,93
Сунцокрет	509	437	621	541	734	729	637	608	644	686	106,56	102,37
Соја	546	454	576	461	646	701	752	540	399	600	150,35	98,73
Уљана репица	31	33	39	49	135	84	74	73	87	134	153,74	147,63
Остали усеви за производњу уља	0	1	2	1	2	2	2	1	1	1	87,38	54,61
Дуван – суви лист	9	9	8	7	7	8	9	10	6	7	123,28	92,46
Кромпир	592	639	714	589	488	702	665	614	523	600	114,64	100,20
Свеже поврће и пасуљ [1)]	920	1.095	1.146	1.100	836	747	726	805	1.182	713	60,28	82,93
Воће [2)]	1.304	1.307	1.359	1.205	1.406	1.542	1.619	1.436	1.513	1.264	83,54	84,09
од тога јагодичасто воће [2)]	132	157	169	174	189	177	185	183	202	208	102,78	110,90
Грожђе (укупно)	122	171	146	166	150	164	160	156	162	132	81,19	83,03
Крмно биље	1.506	1.402	1.679	1.224	1.498	1.824	1.882	1.425	1.175	1.486	126,47	95,21

[1)] Производња пасуља исказана за чист усев и међуусев заједно. Производња купуса и кеља исказана за главни и пострни усев заједно.
[2)] Услед извршене ревизије података о производњи воћа дошло је до промене података о производњи за серије година 2013-2016. на позицијама: Воће, од тога јагодичасто воће.

Извор: РЗС

Прилог 1.9: Број грла стоке[1)] и број кошница пчела у Србији (000); 2014-2023

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Индекс 2023/22	Индекс 2023/ Ø18-22
Говеда (укупно)	920	916	893	899	878	898	886	860	800	725	90,63	83,87
од којих краве	460	455	438	436	434	434	429	419	384	353	91,93	84,05
од којих музне краве	437	430	426	429	423	423	417	408	374	336	89,84	82,15
Свиње (укупно)	3.236	3.284	3.021	2.911	2.782	2.903	2.983	2.868	2.667	2.141	80,28	75,37
од којих крмаче	346	354	356	350	343	350	346	331	301	250	83,06	74,81
Овце	1.748	1.789	1.665	1.704	1.712	1.642	1.685	1.695	1.721	1.717	99,77	101,54
од којих приплодне овце	1.266	1.287	1.231	1.287	1.264	1.197	1.178	1.186	1.211	1.210	99,92	100,23
Козе	219	203	200	183	196	191	202	195	192	147	76,56	75,31
Живина (укупно)	17.167	17.450	16.242	16.338	16.232	15.780	15.249	15.348	14.817	14.278	96,36	92,20
од којих коке носиље	10.650	11.538	9.138	8.973	8.988	8.525	8.207	8.292	7.902	7.490	94,79	89,35
Кошнице	677	792	792	849	914	977	980	976	977	1.103	112,90	114,32

[1] Стање на дан 1. децембра. Број кошница пчела односи се на кошнице из којих је вађен мед.

Извор: РЗС

Прилог 1.10: Сточарска производња у Србији; 2014-2023

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Индекс 2023/22	Индекс 2023/ Ø18-22
Укупна производња (прираст/жива мера) (000 t)												
Говеда	155	156	152	153	152	155	153	150	142	134	94,37	89,10
Свиње	400	415	434	437	431	441	445	428	416	392	94,23	90,70
Живина	121	116	117	129	143	156	161	165	168	181	107,74	114,12
Овце	63	65	58	63	64	63	64	65	66	64	96,97	99,38
Бруто производња меса (маса полутки) (000 t) [1]												
Говеђе месо	73	77	77	71	76	71	75	77	79	79	100,00	104,50
Свињско месо	258	278	301	307	303	298	299	307	299	289	96,66	95,95
Живинско месо	94	86	88	95	106	114	115	111	116	128	110,34	113,88
Овчије месо	27	30	34	30	32	38	31	31	31	32	103,23	98,16
Млеко (мил. l) [2]												
Кравље млеко	1.492	1.501	1.504	1.506	1.493	1.509	1.495	1.473	1.425	1.344	94,32	90,87
Овчје млеко	20	19	17	14	18	11	9	10	9	11	122,22	96,49
Козје млеко	38	44	37	33	34	31	34	34	34	21	61,76	62,87
Јаја (мил. ком.)	1.892	2.061	1.853	1.759	1.796	1.775	1.706	1.711	1.632	1.518	93,01	88,05
Мед (000 t)	4,38	12,26	5,76	7,01	11,43	7,60	6,84	7,44	14,23	11,35	79,77	119,38
Вуна (000 t)	2,69	2,77	2,85	2,83	2,84	2,80	2,81	2,86	2,89	2,01	69,55	70,77

[1] Бруто домаћа производња (укључена извезена, искључена увезена жива стока), без сирових масноћа.
[2] Помузено млеко, укупно

Извор: РЗС

Прилог 1.11: Индекси цена пољопривредних производа у Србији (претходна година=100); 2014-2023

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Пољопривреда и рибарство	**97,30**	**99,19**	**99,10**	**105,00**	**95,85**	**102,70**	**104,70**	**120,84**	**125,70**	**92,27**
Пољопривреда	97,30	99,25	99,00	104,90	95,90	102,70	104,80	121,03	125,60	92,14
Ратарство	95,20	103,07	101,60	107,00	95,22	103,00	104,80	132,58	126,00	77,37
Воћарство и виноградарство	88,90	120,80	106,60	81,30	81,56	122,80	130,10	150,31	108,90	78,10
Сточарство	100,40	93,80	95,70	105,60	99,34	99,30	100,40	101,24	129,50	116,69
Прерада из сопствене производње	103,40	102,90	101,30	102,40	104,99	104,20	99,80	105,82	121,70	111,65
Рибарство	95,30	93,50	103,10	126,30	89,91	98,00	95,50	98,24	154,40	117,41
Жито	96,80	102,04	100,10	106,00	97,78	102,60	102,70	126,80	133,50	74,15
Пшеница	101,60	100,10	87,00	111,00	98,59	112,50	100,10	119,23	145,30	70,91
Кукуруз	91,80	105,60	102,70	104,90	96,89	100,40	109,60	139,28	128,10	69,40
Индустријско биље	91,70	105,90	103,90	109,80	88,04	101,90	110,20	146,08	111,40	77,89
Сунцокрет	109,30	133,90	84,80	109,30	82,03	104,50	115,50	155,24	111,10	62,23
Соја	91,90	100,90	98,70	118,80	85,07	99,60	114,20	165,46	109,60	70,68
Шећерна репа	79,00	92,80	122,90	104,20	87,05	107,60	103,60	114,17	98,60	130,45
Дуван (суви лист)	97,20	92,40	114,70	85,50	114,63	100,80	99,80	93,64	142,00	134,14
Поврће [1)]	109,30	114,10	103,40	98,20	125,40	128,00	94,20	120,45	114,50	140,15
Кромпир	91,20	100,60	100,80	100,00	131,41	121,50	81,70	100,93	167,50	122,55
Сточно крмно биље	113,20	108,60	99,80	118,20	107,87	89,10	99,50	126,92	129,10	91,88
Воће	88,90	120,80	106,60	81,30	81,56	122,80	130,10	150,31	108,90	78,10
Винско грожђе	75,90	123,30	98,30	100,40	99,44	96,30	106,00	110,87	98,80	104,63
Вино	146,90	138,00	116,90	105,20	110,30	111,80	94,20	111,16	131,40	112,29
Говеда	...	...	...	...	...	...	...	...		
Телад	103,10	99,60	98,50	100,70	105,33	95,70	93,60	107,59	126,10	106,44
Свиње	104,30	103,30	96,80	102,20	102,05	104,10	99,50	102,07	114,20	117,40
Овце и козе	99,20	84,10	92,70	115,80	89,84	100,50	104,00	94,52	129,90	117,55
Стока и живина	112,80	102,60	101,60	98,20	102,88	97,60	98,10	104,17	132,00	114,14
Сточни производи	...	...	...	...	...	...	...	...		
Живина	99,80	89,70	94,30	109,30	95,73	98,00	99,90	100,35	126,90	112,03
Млеко	...	...	...	...	...	...	...	...		
Јаја	100,90	97,50	96,90	102,00	102,93	100,50	100,90	102,06	132,50	121,75
Мед	95,60	97,00	93,70	101,00	99,00	92,20	96,60	109,47	114,70	98,59

За израчунавање индекса цена произвођача производа пољопривреде и рибарства користе се пондери који представљају структуру вредности продатих производа правних лица из сопствене производње и вредности производа откупљених од породичних газдинстава. Пондери производа рачунају се за сваки месец посебно на основу месечних података о откупу и продаји.

[1)] Нису укључени кромпир и пасуљ.

... = не располаже се податком

Извор: РЗС

Прилог 1.12: Просечне произвођачке цене пољопривредних производа у Србији (RSD/kg); 2014-2023

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Индекс 2023/22	Индекс 2023/ Ø18-22
Биљни производи												
Пшеница	20,48	17,57	15,06	16,77	16,31	17,83	17,97	21,90	33,18	20,75	62,54	96,79
Кукуруз	13,34	15,18	15,14	16,19	14,57	14,39	16,31	23,44	31,07	17,49	56,29	87,64
Раж	17,34	21,63	18,41	17,41	18,20	20,16	19,62	23,05	33,48	23,29	69,56	101,69
Јечам	17,32	15,93	15,72	14,31	15,80	15,49	14,74	19,51	32,04	16,31	50,91	83,57
Пиварски јечам	15,97	16,95	16,35	16,06	16,12	17,34	16,39	19,38	35,08	20,45	58,30	98,03
Овас	22,45	21,48	18,61	17,87	19,06	15,09	16,04	22,15	35,86	25,48	71,05	117,74
Уљана репица	35,90	38,95	38,91	38,08	34,82	37,73	38,84	55,52	74,19	40,66	54,81	84,32
Сунцокрет	28,19	36,67	30,68	33,22	26,95	28,18	32,24	51,79	57,86	35,36	61,11	89,74
Соја	37,40	38,31	37,64	45,02	35,39	34,67	40,24	67,28	74,89	49,87	66,59	98,76
Шећерна репа	3,49	3,24	4,07	4,24	3,56	3,80	4,00	4,37	4,77	6,08	127,46	148,29
Дуван (суви лист, неферментисан)	233,04	221,71	246,42	205,15	214,69	214,98	256,43	249,73	330,95	455,72	137,70	179,87
Пасуљ	248,28	208,99	145,47	173,45	203,12	210,62	195,20	161,71	205,37	230,39	112,18	118,03
Кромпир (чист усев)	21,11	23,95	20,24	22,78	32,02	30,59	22,85	25,96	55,91	52,94	94,69	158,19
Паприка	69,90	52,61	49,22	54,34	62,19	76,03	75,46	55,20	68,49	104,43	152,47	154,77
Купус	18,89	22,12	17,12	21,07	21,92	23,84	18,65	33,26	30,56	31,61	103,44	123,26
Парадајз	73,62	40,22	50,99	47,75	48,93	62,65	58,58	71,51	77,41	101,28	130,84	158,71
Краставци	39,17	27,55	36,60	27,71	37,34	46,07	43,91	42,31	57,71	62,38	108,09	137,20
Шаргарепа	29,22	37,02	26,27	31,08	36,53	30,61	25,16	36,01	39,15	55,81	142,55	166,64
Лук	17,99	22,04	24,61	19,31	31,84	41,77	28,74	26,68	31,80	52,63	165,50	163,62
Јабуке	45,15	42,93	46,09	54,96	44,58	41,23	49,66	50,94	45,39	51,38	113,20	110,83
Крушке (десертне)	53,18	69,39	75,92	75,48	69,72	69,66	78,27	45,16	88,23	103,90	117,76	147,99
Брескве и нектарине	60,75	61,60	74,99	68,42	67,95	57,67	67,56	88,35	80,48	72,31	89,85	99,87
Кајсије	57,84	93,74	89,68	67,29	89,35	63,00	114,40	123,56	95,44	115,14	120,64	118,52
Вишње	50,80	142,39	108,56	96,22	127,04	114,51	78,14	118,75	84,13	84,30	100,20	80,66
Шљиве	57,04	55,50	46,51	60,97	57,54	40,43	53,54	59,77	58,16	60,41	103,87	112,10
Ораси (у љусци)	271,53	230,48	216,06	266,40	234,14	180,31	159,04	191,49	217,90	271,78	124,73	138,26
Малине	151,37	192,89	194,23	131,72	96,26	143,64	196,29	377,37	488,13	189,83	38,89	72,92
Стоно грожђе	73,12	70,57	63,06	75,18	53,66	70,67	82,63	96,07	90,94	116,16	127,73	147,42
Винско грожђе	24,01	39,15	31,34	37,50	36,96	47,34	45,08	44,98	47,51	85,69	180,36	193,11
Сточарски производи												
Телад	322,36	328,33	316,91	322,82	333,16	351,15	338,95	354,89	419,43	514,05	122,56	142,98
Јунад	223,32	220,48	219,30	217,18	236,56	220,75	201,53	226,07	297,80	317,37	106,57	134,17
Свиње (≤ 110 kg)	158,88	148,64	140,65	165,47	144,48	150,98	152,69	150,38	206,93	247,15	119,44	153,42
Свиње (≥ 110 kg)	155,02	135,20	126,03	151,89	139,66	141,07	146,96	143,86	197,14	237,48	120,46	154,47
Јагњад	261,04	260,41	259,10	250,54	249,13	241,14	217,16	237,93	319,34	368,63	115,43	145,74
Пилићи	103,73	112,91	111,98	111,76	104,71	95,57	96,53	112,88	141,74	132,00	93,13	119,69
Јаја	10,34	7,79	7,69	8,55	7,70	8,04	7,99	8,22	11,80	13,38	113,39	152,91

Кравље млеко	33,47	31,64	30,44	30,45	31,73	31,69	32,00	32,48	47,70	56,96	119,41	162,19
Мед	348,74	381,59	325,92	301,39	323,93	318,41	407,12	514,86	407,31	326,37	80,13	82,77

Извор: РЗС

Прилог 1.13: Просечне произвођачке цене пољопривредних производа у Србији (EUR/t); 2014-2023

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Индекс 2023/22	Индекс 2023/ Ø18-22
Биљни производи												
Пшеница	174,59	145,55	122,32	138,21	137,90	151,29	152,83	186,27	282,48	176,97	62,65	97,15
Кукуруз	113,72	125,76	122,97	133,43	123,19	122,10	138,72	199,37	264,52	149,17	56,39	87,96
Раж	147,82	179,15	149,53	143,48	153,88	171,06	166,87	196,05	285,04	198,63	69,69	102,08
Јечам	147,65	131,97	127,68	117,94	133,59	131,44	125,36	165,94	272,78	139,10	51,00	83,89
Пиварски јечам	136,14	140,39	132,80	132,36	136,30	147,13	139,40	164,83	298,66	174,41	58,40	98,39
Овас	191,38	177,95	151,16	147,28	161,15	128,04	136,42	188,39	305,30	217,31	71,18	118,19
Уљана репица	306,04	322,59	316,04	313,84	294,41	320,15	330,33	472,22	631,62	346,78	54,90	84,63
Сунцокрет	240,31	303,75	249,19	273,78	227,86	239,11	274,20	440,49	492,60	301,57	61,22	90,06
Соја	318,82	317,29	305,72	371,03	299,23	294,18	342,24	572,24	637,58	425,33	66,71	99,12
Шећерна репа	29,75	26,87	33,06	34,94	30,10	32,24	34,02	37,17	40,61	51,85	127,69	148,89
Дуван (суви лист. неферментисан)	1.986,60	1.836,36	2.001,49	1.690,75	1.815,22	1.824,15	2.180,94	2.124,04	2.817,58	3.886,69	137,94	180,58
Пасуљ	2.116,52	1.730,99	1.181,55	1.429,49	1.717,40	1.787,16	1.660,17	1.375,40	1.748,44	1.964,92	112,38	118,53
Кромпир (чист усев)	179,96	198,37	164,40	187,74	270,73	259,56	194,34	220,80	476,00	451,51	94,86	158,82
Паприка	595,88	435,77	399,78	447,84	525,82	645,13	641,79	469,50	583,10	890,65	152,74	155,42
Купус	161,03	183,23	139,05	173,65	185,34	202,29	158,62	282,89	260,18	269,59	103,62	123,74
Парадајз	627,59	333,16	414,16	393,53	413,71	531,60	498,22	608,22	659,04	863,79	131,07	159,32
Краставци	333,91	228,21	297,28	228,37	315,71	390,91	373,45	359,86	491,32	532,02	108,28	137,74
Шаргарепа	249,09	306,63	213,37	256,15	308,86	259,73	213,99	306,28	333,31	475,99	142,81	167,35
Лук	153,36	182,54	199,89	159,14	269,21	354,43	244,43	226,92	270,73	448,86	165,80	164,33
Јабуке	384,89	355,62	374,36	452,95	376,93	349,85	422,36	433,26	386,43	438,20	113,40	111,29
Крушке (десертне)	453,34	574,77	616,64	622,07	589,49	591,08	665,69	384,10	751,16	886,13	117,97	148,60
Брескве и нектарине	517,88	510,21	609,09	563,88	574,52	489,34	574,60	751,45	685,18	616,71	90,01	100,28
Кајсије	493,07	776,45	728,41	554,57	755,46	534,57	972,97	1.050,92	812,54	981,99	120,85	118,99
Вишње	433,06	1.179,39	881,76	793,00	1.074,13	971,64	664,58	1.010,01	716,25	718,97	100,38	81,03
Шљиве	486,25	459,73	377,77	502,48	486,51	343,06	455,36	508,37	495,15	515,22	104,05	112,57
Ораси (у љусци)	2.314,72	1.908,99	1.754,90	2.195,54	1.979,67	1.529,97	1.352,63	1.628,69	1.855,12	2.317,93	124,95	138,86
Малине	1.290,39	1.597,62	1.577,59	1.085,57	813,89	1.218,82	1.669,44	3.209,67	4.155,75	1.619,00	38,96	73,14
Стоно грожђе	623,33	584,50	512,19	619,60	453,70	599,65	702,77	817,11	774,23	990,69	127,96	147,98
Винско грожђе	204,68	324,29	254,55	309,06	312,50	401,69	383,41	382,57	404,48	730,82	180,68	193,89
Сточарски производи												
Телад	2.748,03	2.719,48	2.574,03	2.660,52	2.816,90	2.979,58	2.882,77	3.018,47	3.570,86	4.384,17	122,78	143,57
Јунад	1.903,74	1.826,16	1.781,22	1.789,89	2.000,14	1.873,11	1.714,01	1.922,81	2.535,35	2.706,75	106,76	134,73

Свиње (≤ 110kg)	1.354,41	1.231,16	1.142,40	1.363,72	1.221,59	1.281,10	1.298,63	1.279,04	1.761,72	2.107,87	119,65	154,04
Свиње (≥ 110kg)	1.321,50	1.119,86	1.023,65	1.251,80	1.180,84	1.197,01	1.249,89	1.223,58	1.678,37	2.025,39	120,68	155,09
Јагњад	2.225,29	2.156,93	2.104,49	2.064,83	2.106,42	2.046,13	1.846,94	2.023,68	2.718,74	3.143,93	115,64	146,34
Пилићи	884,27	935,22	909,53	921,07	885,33	810,93	820,99	960,08	1.206,72	1.125,79	93,29	120,17
Јаја (000 ком)	88,15	64,49	62,46	70,46	65,10	68,22	67,95	69,91	100,46	114,11	113,59	153,52
Кравље млеко (000 l)	285,32	262,10	247,24	250,95	268,28	268,90	272,16	276,25	406,10	485,79	119,62	162,83
Мед	2.972,91	3.160,65	2.647,22	2.483,91	2.738,86	2.701,78	3.462,55	4.379,07	3.467,68	2.783,51	80,27	83,09

Извор: РЗС

2. СПОЉНОТРГОВИНСКА РАЗМЕНА

Прилог 2.1: Спољнотрговинска размена по тарифним главама (мил. EUR); 2023/22

		ИЗВОЗ					УВОЗ				
		мил. EUR		Индекс	%		мил. EUR		Индекс	%	
		2022	2023	2023/22	2022	2023	2022	2023	2023/22	2022	2023
1	Живе животиње	51,3	48,1	93,76	1,1	1,0	22,5	23,7	105,33	0,7	0,7
2	Месо и јестиви месни и други кланични производи	40,4	25,8	63,86	0,8	0,5	197,3	236,6	119,92	6,1	6,8
3	Рибе и љускари, мекушци и остали водени бескичмењаци	17,9	16,6	92,74	0,4	0,4	84,5	80,8	95,62	2,6	2,3
4	Млечни производи, јаја, природни мед	116,2	109,5	94,23	2,4	2,3	212,0	180,3	85,05	6,5	5,2
5	Остали производи животињског порекла	5,1	5,9	115,69	0,1	0,1	10,8	12,6	116,67	0,3	0,4
6	Живе биљке и цвеће	36,6	33,2	90,71	0,8	0,7	31,4	37,0	117,83	1,0	1,1
7	Поврће, биљке, корење, кртоле	133,2	135,2	101,50	2,8	2,9	155,1	185,8	119,79	4,8	5,3
8	Воће и језграсто воће, агруми, диње и лубенице	851,1	731,5	85,95	17,6	15,6	295,7	310,9	105,14	9,1	8,9
9	Кафа, чај, мате, зачини	25,7	29,0	112,84	0,5	0,6	123,6	126,0	101,94	3,8	3,6
10	Житарице	694,6	440,8	63,46	14,4	9,4	63,4	81,2	128,08	1,9	2,3
11	Производи млинске индустрије, слад, скроб	119,7	110,5	92,31	2,5	2,4	28,1	34,4	122,42	0,9	1,0
12	Уљано семе и уљани плодови	172,5	155,2	89,97	3,6	3,3	136,4	132,1	96,85	4,2	3,8
13	Лац, гуме, смоле, остали биљни сокови и екстракти	6,5	4,5	69,23	0,1	0,1	12,3	10,1	82,11	0,4	0,3
14	Биљни материјали за плетарство, остали производи биљног порекла	0,6	0,8	133,33	0,0	0,0	3,9	2,6	66,67	0,1	0,1
15	Животињске и биљне масти и уља	312,8	284,2	90,86	6,5	6,1	131,3	129,7	98,78	4,0	3,7
16	Месне прерађевине	70,9	74,2	104,65	1,5	1,6	126,8	129,1	101,81	3,9	3,7
17	Шећер и производи од шећера	97,1	70,9	73,02	2,0	1,5	72,4	89,6	123,76	2,2	2,6
18	Какао и производи од какаа	112,7	142,3	126,26	2,3	3,0	175,9	205,4	116,77	5,4	5,9
19	Производи од житарица, брашна и скроба	246,3	302,9	122,98	5,1	6,5	217,4	257,2	118,31	6,7	7,4
20	Производи од поврћа, воћа и језграстог воћа	177,0	170,0	96,05	3,7	3,6	154,4	155,5	100,71	4,7	4,5

21	Разни производи за исхрану	322,3	356,7	110,67	6,7	7,6	269,0	296,7	110,30	8,3	8,5
22	Пића, алкохоли и сирће	386,5	469,5	121,47	8,0	10,0	192,6	191,4	99,38	5,9	5,5
23	Остаци и отпаци прехрамбене индустрије (сточна храна)	333,8	392,7	117,65	6,9	8,4	136,2	149,7	109,91	4,2	4,3
24	Дуван и производи замене дувана	459,9	549,6	119,50	9,5	11,7	292,2	292,5	100,10	9,0	8,4
	Укупно пољопривредни производи (1-24)	4.790,7	4.659,6	97,26	99,2	99,3	3.145,2	3.350,9	106,54	96,5	96,3
	Остали пољопривредни производи (тарифне главе 29-53)	37,6	33,8	89,89	0,8	0,7	113,8	128,0	112,48	3,5	3,7
	Укупно	**4.828,3**	**4.693,4**	**97,21**	**100,0**	**100,0**	**3.259,0**	**3.478,9**	**106,75**	**100,0**	**100,0**

Извор: РЗС

Прилог 2.2: Регионална структура извоза пољопривредно-прехрамбених производа (мил. EUR); 2014-2023

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Индекс 2023/22	Индекс 2023/ Ø18-22
ИЗВОЗ	**2.338**	**2.605**	**2.922**	**2.823**	**2.854**	**3.238**	**3.635**	**4.163**	**4.828**	**4.691**	**97,16**	**125,31**
ЕУ	1.155	1.248	1.411	1.284	1.305	1.585	1.814	2.249	2.465	2.241	90,91	118,97
CEFTA	775	833	865	918	915	924	877	983	1.272	1.354	106,45	136,19
Остале	407	524	647	621	634	729	944	931	1.091	1.122	102,84	129,60
УВОЗ	**1.292**	**1.489**	**1.362**	**1.617**	**1.714**	**1.872**	**2.048**	**2.442**	**3.259**	**3.479**	**106,75**	**153,46**
ЕУ	821	970	869	978	1.069	1.223	1.346	1.635	2.242	2.431	108,43	161,74
CEFTA	153	162	156	162	167	178	189	230	261	273	104,60	133,17
Остале	317	358	338	477	478	471	513	577	755	775	102,65	138,69
САЛДО	**1.047**	**1.117**	**1.560**	**1.207**	**1.140**	**1.366**	**1.587**	**1.721**	**1.569**	**1.212**	**77,25**	**82,08**
ЕУ	334	278	542	306	236	362	468	614	223	-190	-85,20	-49,92
CEFTA	622	672	709	756	748	746	688	753	1.011	1.081	106,92	136,97
Остале	90	167	309	145	156	258	431	354	336	347	103,27	113,04

Извор: РЗС

Прилог 2.3: Основни показатељи спољнотрговинске размене пољопривредно-прехрамбених производа; 2014-2023

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Индекс 2023/22	Индекс 2023/ Ø18-22
Извоз (мил. EUR)	2.338	2.605	2.922	2.823	2.854	3.238	3.635	4.163	4.765	4.637	97,31	124,28
Увоз (мил. EUR)	1.292	1.489	1.362	1.617	1.714	1.872	2.048	2.442	3.138	3.341	106,47	148,97
Салдо(мил. EUR)	1.047	1.117	1.560	1.206	1.140	1.366	1.587	1.721	1.627	1.296	79,66	87,09
Обим размене (мил. EUR)	3.630	4.094	4.284	4.440	4.568	5.110	5.683	6.605	7.903	7.978	100,95	133,55
Покривеност увоза извозом (%)	181,0	175,0	214,5	174,6	166,5	173,0	177,5	170,5	151,8	138,8	91,44	82,69
Учешће у укупној трговини Р Србије (%)	13,6	14,4	13,9	12,9	12,0	12,3	14,2	9,9	11,9	12,2	102,52	101,23
Учешће извоза у укупном извозу Р Србије (%)	20,8	21,6	21,8	18,8	17,5	18,5	21,3	15,1	17,3	16,2	93,64	90,30
Учешће увоза у укупном увозу Р Србије (%)	8,0	9,1	7,8	8,3	7,8	7,8	8,9	6,3	8,0	9,1	113,75	117,27

Извор: РЗС

3. ПОЉОПРИВРЕДНА ПОЛИТИКА

Прилог 3.1: Реализована финансијска средства за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју (RSD); 2023.

	ВРСТА ПОДСТИЦАЈА	РЕАЛИЗОВАНА СРЕДСТВА
I	**ДИРЕКТНА ПЛАЋАЊА**	**66.784.617.711**
1.	Премије	12.775.671.274
1.1	Премија за млеко	12.775.671.274
2.	Подстицаји за производњу	54.008.919.158
2.1	Основни подстицаји за биљну производњу	29.189.816.627
2.2	Подстицаји у сточарству	24.819.102.531
3.	Регреси	27.279
3.1	Регрес за гориво, ђубриво и семе	27.279
II	**ПОДСТИЦАЈИ МЕРАМА РУРАЛНОГ РАЗВОЈА**	**11.613.892.003**
1.	Подстицаји за унапређење конкурентности	9.390.680.503
1.1	Инвестиције у физичку имовину пољопривредног газдинства	6.095.544.086
1.2	Инвестиције у прераду и маркетинг пољопривредних и прехрамбених производа и производа рибарства	1.399.152.297
1.3	Управљање ризицима (Регрес за премију осигурања за усеве, плодове, вишегодишње засаде, расаднике и животиње)	1.895.984.120
2.	Подстицаји за очување и унапређење животне средине и природних ресурса	1.156.739.903
2.1	Органска производња	810.457.501

2.2	Очување биљних и животињских генетичких ресурса	346.282.402
3.	Подстицаји за диверсификацију дохотка и унапређење квалитета живота у руралним подручјима	288.689.918
3.1	Унапређење економских активности на селу кроз подршку непољопривредним активностима	33.172.205
3.2	Спровођење активности у циљу подизања конкурентности у смислу додавања вредности кроз прераду, као и за увођење и сертификацију система квалитета хране, органских производа и производа са ознаком географског порекла на газдинствима	25.717.712
3.3	Унапређење и развој руралне инфраструктуре	229.800.000
4.	Подстицаји за унапређење система креирања и преноса знања	775.069.819
4.1	Развој техничко-технолошких, примењених, развојних и иновативних пројеката у пољопривреди и руралном развоју	81.993.200
4.2	Подршка пружању савета и информација пољопривредним произвођачима, удружењима, задругама и другим правним лицима у пољопривреди	693.076.619
III	КРЕДИТНА ПОДРШКА	1.180.188.028
IV	ПОСЕБНИ ПОДСТИЦАЈИ	231.795.412
1.	Подстицаји за спровођење одгајивачких програма, ради остваривања одгајивачких циљева у сточарству (мере селекције)	149.182.813
2.	Подстицаји за промотивне активности у пољопривреди и руралном развоју (мере и акције у пољопривреди)	50.000
3.	Подстицаји за производњу садног материјала и сертификацију и клонску селекцију	82.562.599
V	IPARD подстицаји	5.421.123.472
	УКУПНО	**85.231.616.625**

Извор: МПШВ, Управа за аграрна плаћања

Прилог 3.2: Подзаконска регулатива (примена током 2023. године)

[1] Правилник о условима, начину и обрасцу захтева за остваривање права на премију за млеко („Сл. гласник РС“, бр. 25/23)
[2] Уредба о финансијском давању пољопривредним газдинствима за пољопривредну производњу биљних култура у 2023. години („Сл. гласник РС“, бр. 27/23, 43/23, 78/23, 104/23, 110/23 и 116/23)
[3] Правилник о условима и начину остваривања права на подстицаје у сточарству за квалитетна приплодна грла („Сл. гласник РС“, бр. 29/23, 32/23, 21/24, 26/24 и 32/24)
[4] Правилник о условима и начину остваривања права на подстицаје у сточарству за тов јунади, тов свиња и тов јагњади и тов јаради („Сл. гласник РС“, бр. 32/23, 18/24 и 24/24)
[5] Правилник о условима и начину остваривања права на подстицаје у сточарству по кошници пчела („Сл. гласник РС“, бр. 34/23)
[6] Правилник о начину остваривања права на подстицаје у сточарству за производњу конзумне рибе („Сл. гласник РС“, бр. 61/13, 44/14, 44/18 – др. закон и 139/22)
[7] Правилник о условима и начину остваривања права на подстицаје у сточарству за краве за узгој телади за тов („Сл. гласник РС“, бр. 27/23 и 14/24)
[8] Правилник о подстицајима програмима за унапређење конкурентности за инвестиције у физичку имовину пољопривредног газдинства кроз подршку подизања вишегодишњих производних засада воћака и хмеља („Сл. гласник РС“, бр. 58/23)
[9] Правилник о о подстицајима за инвестиције у физичку имовину пољопривредног газдинства за набавку нових машина и опреме за унапређење примарне производње биљних култура („Сл. гласник РС“, бр. 65/23)
[10] Правилник о о подстицајима за инвестиције у физичку имовину пољопривредног газдинства за набавку нових машина и опреме за унапређење примарне пољопривредне производње у сточарству („Сл. гласник РС“, бр. 73/23)
[11] Правилник о подстицајима за инвестиције у физичку имовину пољопривредног газдинства за набавку квалитетних приплодних грла за унапређење примарне сточарске пољопривредне производње („Сл. гласник РС“, бр. 68/23)
[12] Правилник о условима, начину и обрасцу захтева за остваривање права на подстицаје за премију осигурања усева, плодова, вишегодишњих засада, расадника и животиња („Сл. гласник РС“, бр. 54/23, 87/23 и 89/23)
[13] Правилник о условима и начину остваривања права на подстицаје за органску биљну производњу („Сл. гласник РС“, бр. 60/23)
[14] Правилник о условима и начину остваривања права на подстицаје за органску сточарску производњу („Сл. гласник РС“, бр. 63/23)
[15] Правилник о подстицајима за очување биљних генетичких ресурса („Сл. гласник РС“, бр. 85/13 и 44/18 – др. закон)
[16] Правилник о подстицајима за очување животињских генетичких ресурса („Сл. гласник РС“, бр. 44/23)
[17] Правилник о подстицајима за унапређење система креирања и преноса знања кроз развој техничко-технолошких, примењених, развојних и иновативних пројеката у пољопривреди и руралном развоју („Сл. гласник РС“, бр. 55/23)
[18] Уредба о утврђивању Годишњег програма развоја саветодавних послова у пољопривреди за 2023. годину („Службени гласник РС”, бр. 21/23, 42/23 и 89/23)
[19] Уредба о утврђивању Дугорочног програма мера за спровођење одгајивачког програма у Републици Србији за период 2020-2024. године (Службени гласник РС”, бр. 38/20)
[20] Уредба о утврђивању Годишњег програма мера за спровођење одгајивачког програма за 2023. годину („Сл. гласник РС“, бр. 39/23)
[21] Правилник о коришћењу подстицаја за промотивне активности у пољопривреди и руралном развоју („Сл. гласник РС“, бр. 72/17 и 139/22)
[22] Правилник о подстицајима за производњу садног материјала и сертификацију и клонску селекцију воћака, винове лозе, хмеља и ружа („Сл. гласник РС“, бр. 58/17, 25/18, 3/23, 45/23 и 99/23 – др. правилник)
[23] Правилник о ИПАРД подстицајима за инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава („Сл. гласник РС“, бр. 84/17, 112/17, 78/18, 67/19, 53/21, 10/22, 18/22 и 23/23)
[24] Правилник о ИПАРД подстицајима за инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства („Сл. гласник РС“, бр. 84/17, 23/18, 98/18, 82/19, 74/21, 10/22 и 23/23)
[25] Правилник о ИПАРД подстицајима за диверзификацију пољопривредних газдинстава и развој пословања („Сл. гласник РС“, бр. 76/20, 87/21, 10/22 и 25/23)
[26] Правилник о условима и начину остваривања права на кредитну подршку („Сл. гласник РС“, бр. 48/17, 88/17, 84/18, 23/19, 27/20, 36/21, 102/21, 130/21, 127/22, 144/22, 21/23 и 8/24)